

Міністерство освіти і науки України

**Державний заклад
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”**

Факультет іноземних мов

Кафедра романо-германської філології

Данильченко Юлія Андріїна

**СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГОТИЧНОЇ МАЛОЇ ПРОЗИ КІН. ХІХ ПОЧ. ХХ ст.
(на матеріалі творів Дж. Ш. Ле Фаню та Г. Джеймса)**

Магістерська робота

за спеціальністю 035 Філологія. Германські мови та літератури

(переклад включно)

Мова і література (англійська)

Особистий підпис – _____

Науковий керівник – _____
(підпис)

Зав. кафедри – _____
(підпис)

_____ Биндас О.М. _____
(доцент кафедри романо-германської філології,
кандидат педагогічних наук)

_____ Биндас О.М. _____
(доцент кафедри романо-германської філології,
кандидат педагогічних наук)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЯВИЩА ГОТИКИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	6
1.1. Історія зародження та розвитку готичного роману в англійській літературі.....	6
1.2. Комплекс «готичних» мотивів та стилістичні засоби їх вираження...	15
Висновки до розділу 1.....	33
РОЗДІЛ 2. СВОЄРІДНІСТЬ ГОТИКИ В ТВОРЧОСТІ ДЖ. Ш. ЛЕ ФАНЮ, Г. ДЖЕЙМСА.....	35
2.1. Розкриття готичних мотивів на основі стилістичного аналізу новел «Зелений чай», «Давній знайомий» Дж. Ш. Ле Фаню.....	35
2.2. Особливості використання стилістичних прийомів в новелі Г. Джеймса «Сэр Эдмунд Орм».....	82
Висновки до розділу 2.....	102
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	107
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	110

ВСТУП

Одним із найпопулярніших жанрів серед романтичної літератури в Англії був готичний роман, або «роман жахів». В ньому особливо яскраво виявилася переоцінка ідеалів Просвітництва, сповіщена теоретичними працями Е. Берка, Р. Херда та іншими мислителями. Готична література будувалася на «приємному» відчутті жаху, що змушує читачів зануритися з головою у таємничі мири. Життя у готичному романі постає не розумним та зрозумілим, а таємничим, повним фатальних загадок; у долю людей втручаються невідомі, часто надприродні сили. Туманні передчуття, зловісні ознаки, страхітливі події стають головним двигуном оповіді. Ось уже понад трьох століть люди зачитуються творами даного жанру.

Одним із перших англійських письменників, який прагнув дати волю своїй уяві в літературному творі, був Хорас Уолпол, автор знаменитого роману «Замок Отранто» (1764). Слідом за ним готичною літературою захоплювалися Жак Казота, Клара Рів, Уїльям Бекфорд, Енн Редкліфф, Метью Грегорі Льюїс. Через захоплення готичним романом пройшли майже всі представники романтичного покоління: С. Т. Колрідж, П. Шеллі, М. Шеллі, Дж. Г. Байрон, Ч. Р. Метьюрін, В. Скотт, Ш. Нодье, Е. Т. А. Гофман, Е. По. До середини XIX століття потік готичних творів помітно дрібніє, проте в готичному ключі продовжували працювати наступні представники цього жанру: Дж. Ш. Ле Фаню, Ч. Діккенс, Е. Гаскелл, У. Коллінз, Ш. Бронте, Е. Бронте.

З особливою силою готичні мотиви виявляються в творчості письменників кінця XIX – початку XX століття. Деякі дослідники називають цей період «золотим віком» «жахливої» літератури. Варто згадати імена наступних авторів, які віддали в ті роки дань готичній традиції: Р. Л. Стівенсон, Г. Джеймс, О. Уайльд, Б. Стокер, Р. Кіплінг, Дж. Конрад, М. Р. Джейм і багато інших авторів «золотого століття» готичної літератури.

Дослідженнями готичної літератури у різний час займалися Н. Соловійова [45], Т. Тиха [48], Г. Заломкіна [20, 21], Е. Скобелева [44], Б. Напцок [33,34], М. Черномазова [51], Н. Водолажченко [7, 8], О. Нагачевська [36], О. Білоус [4], І. Гросевич [13], І. Качуровський [22], О. Матвієнко [31], І. Денисюк [15] та інші дослідники.

Зокрема, кандидат філологічних наук М. Ю. Черномазова у своїй науковій роботі розглядала традиції готичної літератури в творчості легендарного Чарльза Діккенса. Б. Напцок досліджувала у своїй дисертаційній роботі традиції літературної «готики» через розкриття ряду питань починаючи від генезису жанру та до його еволюції у художньому просторі.

Актуальність роботи зумовлена важливістю розкриття такого літературного феномена як готичний роман, який має попит у сучасному світі, та недостатньою вивченістю творчої спадщини Дж. Ш. Ле Фаню та Г. Джеймса. «Готика» не зникла з літературних сторінок ХХІ століття. І в наш час теми смерті, жаху, таємниці актуальні для читацької публіки.

Об’єкт дослідження – твори малої прози англomовних письменників.

Предмет дослідження – стилістичні особливості готичних мотивів в англійській малій прозі ХІХ ст. – початку ХХ ст. в творчості англomовних письменників (Дж. Ш. Ле Фаню та Г. Джеймса).

Матеріалом дослідження є збірка готичних новел “In a Glass Darkly” (1872) (“Green Tea”, “The Familiar”) Дж. Ш. Ле Фаню; новела “Ser Edmund Orme” (1891) Г. Джеймса.

Мета роботи – теоретично обґрунтувати стилістичні особливості готичних мотивів та практично дослідити у творчості англomовних письменників (Дж. Ш. Ле Фаню та Г. Джеймса) на прикладі малої прози.

Досягнення мети передбачає розв’язання таких **завдань**:

1) дослідити та проаналізувати явище готики в англійській літературі;

- 2) визначити поняття «малої прози», «мотиву» та дослідити мотиви-домінанти, що входять до мотивного комплексу літературної «готики»;
- 3) проаналізувати та класифікувати стилістичні виразні засоби мови;
- 4) дослідити готичні мотиви в новелах “Green Tea”, “The Familiar” Дж. Ш. Ле Фаню через стилістичний аналіз твору;
- 5) розкрити використання стилістичних прийомів через готичні мотиви в новелі в Г. Джеймса “Ser Edmund Orme”.

Досягненню мети та розв’язанню поставлених завдань сприяло використання комплексу **методів наукового дослідження**: метод вивчення літературознавчих джерел, описовий, порівняльно-типологічний, метод системного та образного аналізу твору, контекстуальний.

Новизна роботи полягає в тому, що вперше були відображені стилістичні особливості готичних мотивів у творах англомовних письменників через визначення стилістичних прийомів, які були використані авторами малої прози в своїх оповіданнях.

Практичне значення наукової роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані у вищій школі в курсі зарубіжної літератури межі ХІХ-ХХ століть, у спецкурсах, присвячених актуальним проблемам вивчення готичної літератури, на лекціях з літературознавства, перекладознавства, стилістики, теорії літератури.

Апробація. На V Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Романо-германські мови в сучасному міжкультурному просторі», 21 листопада 2019 р., м. Полтава-Старобільськ, Україна, робота була запропонована за темою «Рецепція готики в оповіданнях Е. Ф. Бенсона». На VI Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Романо-германські мови в сучасному міжкультурному просторі», 14 квітня 2020 р., м. Полтава-Старобільськ, Україна, «Своєрідність готики в малій прозі Дж. Ш. Ле Фаню на прикладі новели “Green Tea”».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЯВИЩА ГОТИКИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

1.1. Історія зародження та розвитку готичного роману в англійській літературі.

Готичний роман зародився в англійській літературі в другій половині XVIII століття, деякі дослідники визначають його як роман «таємниці і жаху». Відзначимо численність понять, що позначають явище готики в літературі. Зокрема, Г. В. Заломкіна використовує в якості синонімів такі терміни: «готичний роман», «готична традиція», «готичний жанр» і просто «готика»[20]. Цьому послужила неоднозначність розуміння дослідниками даного феномена в літературі і ракурсів, в яких він розглядався – історичному, літературному, культурологічному, структуралістському і т.д. В цілому, готичний роман – це твір, заснований на відчуттях жаху у читача, романтичний «чорний роман» з елементами надприродних «жахів», таємничих пригод, фантастики і містики.

Готичний роман розвивався в основному в англійській літературі і є предтечею сучасних «жахів». Свою назву жанр отримав від архітектурного стилю – готика. Цим поняттям визначається середньовічне мистецтво (XII – XVI ст.), що панувало в Західній і Центральній Європі. Готика прийшла на зміну романському стилю. Сам термін «готика» застосовувався до архітектурних споруд. В архітектурі цей стиль характеризують як «страхотливо величним». Слово «*gothic*» сходить до північних німецьких племен – готів. В історичних записах згадується, що «готичні» племена вторглися в Європу між IV і VI століттями н. е., зруйнувавши античну культуру. Після того, як цей «варварський» народ завдав великої шкоди античній спадщині, починається розвиток середньовічного мистецтва. Багато дослідників оцінювали мистецтво готов, як жахливу, убогу спадщину лицарських часів[33]. Таким чином, слово «*gothic*» асоціюється зі століттям варварів.

Поступово використання даного терміну і розуміння його змінюється, знаходяться інші фарби і бачення цього явища. Спочатку слово «готика» застосовували в літературі для позначення неправильної, перекрученої латині. Існує припущення, що вперше дане слово вжив Рафаель як синонім «варварської архітектури» (цим терміном знаменитий художник звеличував міць і силу «Римської імперії»). У другій половині XVIII століття в Англії відроджується інтерес до культури Середньовіччя, до його таємничості, величі замків і соборів. На противагу раціоналізму Просвітництва виникають романтичні тенденції з їх інтересом до глибин людської душі.

Літературна готика була схильна до такого бачення світу – відхід від розумних, вивірених канонів звичної, класичної літератури. За висловом О. Білоус, «з одного боку, готичний роман – це форма авторської (й читацької) втечі у світ феєрій та фантазій, яких так бракує раціоналістичній реальності, а з другого – герої та героїні готичних романів, тікаючи від жахливих монстрів фантастичного виміру, повсякчас шукають підтримки в раціоналістичній системності повсякденного життя у непорушних основах суспільного ладу, втім, на них нерідко чекає розчарування»[4, с. 197].

Для свого натхнення автори готичних романів використовували ідеологічні та естетичні джерела. До естетичним слід віднести будівлі Бастилії і Нотр-Дама в Парижі, римський Замок Ангела (Мавзолей Адріана), Петропавловську фортецю в Санкт-Петербурзі, гравюри археолога і художника XVIII століття Дж. Б. Піранезі (зображення в'язниць), Храм Св. Іоанна Хрестителя во Флоренції, Софійський собор в Норвегії, замок Фрідріха Барбаросси та інші споруди середньовіччя. До ідеологічних – герметизм і езотеризм. Герметизм – філософсько-релігійне вчення з найдавнішими традиціями (III ст. до н. е.). «Тексти герметизма містили виклад поглядів платоніків і піфагорійців, що стосуються виникнення світу, Бога і Його еманаций в природі, проблем сотеріології і есхатології (основні компоненти –

алхімія і астрологія)»[42, с. 237], – йдеться в сучасній енциклопедії релігії. Вплив філософії герметизму виявляється в мотивах таємного забороненого знання – алхімічного, зв'язку з потойбічними силами.

Вплив езотеризму спостерігається в особливій увазі до непізнаного світу. Всесвіт влаштований дуже складно. Крім видимого світу, існує інший, невидимий світ. Для езотеризму характерні такі тези: критика цінностей повсякденного життя і культури, віра в існування іншої реальності, віра в здатність людини переходити в цю трансцендентну реальність[42].

Класичне визначення жанру готичного роману запропонував професор К. Болдік. «Для отримання готичного ефекту розповідь має поєднувати моторошне відчуття спадковості в часі з почуттям клаустрофобії, що породжується замкнутістю в просторі, так, щоб ці два виміри посилювали один одного, створюючи враження хворобливого занурення в стихію розпаду»[56, с. 175], – як бачимо, вчений акцентує проблему хронотопу готичного роману.

Готичний роман з'являється в передромантичний період – остання третина XVIII століття. Саме тоді похитнулася віра у всесія просвітницького культу розуму. Загострилися протиріччя в розвитку англійського суспільства, політики та економіки країни. Змінюється сприйняття світу в філософії. Все це дало великий поштовх до появи і розвитку нової літературної течії. Передромантизм – це свого роду реакція на просвітництво та «перехідним міст» до становлення романтизму[43]. В архітектурі спостерігається відхід від симетрії, на першому плані стоїть фантазія, інтуїція. Художники і письменники пропонують англійському суспільству зазирнути в минуле, звернути свій погляд до епохи Середньовіччя, період, коли зароджувалися державність, культура і мова європейських народів. Виявляється інтерес до готичної культури.

У мистецтві передромантизма проявляється поетизація емоційного початку. На відміну від сентименталізму, який став його джерелом, передромантизм схиляється до таємничих і загадкових пристрастей. Також, для

передромантизма характерно переміщення в чужі країни, далеке минуле – знову ж до Середньовіччя. Зміст передромантичних творів розкривається в мальовничих формах і «незвичайних готичних обрисах», у формі «оповідання з привидами», «в містичних, окультних жахів, зомбі-історіях, анімалістичної страшної прози, «катастрофічної прози»[16, с. 5]. Багато подій в романах цієї тенденції розгортаються на тлі загадкового середньовічного замку, страхітливих диких скель, на кладовищі, церковних садках, на тлі руїн – особливо в нічний час, коли ніч давала необмежену владу неприродній уяві свідомості. Прояв областей містичного, «чудового», потойбічного передавало відчуття таємниці, загадки буття, яке не підвладне поясненню, розуму, тобто ірраціональність потойбічного буття. На противагу класикам англійського просвітницького роману Д. Дефо, Г. Філдінга, С. Річардсона, Т. Смоллетта, які зосереджували свою увагу на реальності, автори «готичного роману» описують фантастичний світ, овіяний похмури, трагічним колоритом, в якому присутня атмосфера чаклунства, невідомих, надприродних сил. Все це стає характерними прикметами жанру.

У цей період проявляється інтерес до фольклору, легенди, міфа, до пам'ятників культури Середньовіччя. М. Глушкова в своїй статті «Трансформація готического роману в сучасній британській прозі» стверджує, що література «жахливого» бере свій початок ще з часів казок, міфів, легенд. Саме фольклор став одним з джерел жанру, який заявив про себе вже в літературі XVIII століття. Його метою є намір розбурхати, налякати читача, який занурюється в атмосферу безпорадності і самотності[14]. Г. В. Заломкіна так само розглядає «готику» як систему, що «багато в чому володіє властивостями міфу»[20, с. 15].

Середньовічна епоха у сприйнятті авторів «готичного роману» передає найдавніші і сильні людські почуття – страх і жах перед незрозумілим. Саме в фольклорі існували фантастичні казки, легенди, балади. Є. В. Скобелева в своїй

дисертації розглядає два види читацького страху: страх-огиду і страх-тяжіння. Останній вид страху, на думку дослідниці, викликає готичний роман, в якому «*terror*» заснований на невизначеності, загостренні сприйняття, смутній тривозі, але без негативного відтінку, наростання цікавості читачів, напружене очікування. Страх-тяжіння відноситься до естетичного сприйняття і є результатом майстерності письменника[44].

Питання про значення різного виду страху розглядається в роботі відомого політичного діяча, мислителя і публіциста епохи Просвітництва Едмунда Берка «Философское исследование о происхождении наших идей Возвышенного и Прекрасного» (1756). Дана книга справила величезний вплив на формування літературної форми і естетичної основи готичного роману. Е. Берк простежує зв'язок між піднесеним і страшним. На думку філософа, страх є джерелом піднесеного, так як страх, жах викликає найсильнішу емоцію, на яку здатна людина. Мислитель переконаний в тому, що ідеї невдоволення набагато сильніше ідей, порушуваних задоволенням[44, с. 5], – пояснює вчений своє бачення. Інше джерело піднесеного, по Берку, – задоволення, але і в його підставі може бути страх, причому якщо небезпека уявна і людина це усвідомлює, задоволення, яке доставляють побоювання, може при певних умовах не послаблюватися, а посилюватися. Відчуття небезпеки на відстані викликає у читачів захват. Саме атмосфера страху і жаху в готичних романах підштовхує читачів до піднесеного «емоційного напруження людської душі»[44, с. 5]. Факторами страху, на думку філософа, є темрява, морок, сила, міць, щось величезних розмірів, нескінченність, пишність. Джерелами піднесеного є порожнеча, самотність, мовчання.

Відчуття вигаданого страху створювало необхідний ефект естетичної насолоди. З цього приводу цікаво висловлюються А. Хорнер і С. Злоснік: «Готика відображає психічний світ більш точно, ніж реалістичне письмо» [61, с. 8]. Т. Уортон бачив головне завдання готичного мистецтва не у впливі на

розум і почуття, а в прагненні пробудити всю міць уяви. Р. Херд вважає, що форма викладу в «готичному романі» може бути далекою від розумного відтворення дійсності, головне – що цей жанр допомагає розвивати фантазію, активізує розумові процеси. «Готичний роман» – це модне явище свого часу, незвичайне, нове, що викликає страх і жах, який збуджує уяву[44, с. 8].

Також на формування естетики «готичного роману» великий вплив зробив лицарський роман. У цих романах велася розповідь про любов, шляхетність, захоплюючи пригоди. В них зображувалися неприродні персонажі, велетні досконалості, які вчиняли благородні подвиги. У канві романтичних сюжетів переплітаються чудеса, магічні заклинання, таїнства, магія. Все це стало необхідними елементами для готичного жанру. У літературі в період становлення «готичного роману» формується новий погляд на світ в порівнянні з просвітницьким. Цей погляд здебільшого був перейнятий у барокової літератури. Характерні риси бароко стають важливою особливістю готичного «канону»: мотиви примари, смерті, прокляття роду, пророцтва, сновидіння (так звані віщі сни). Побудова готичного тексту (так само запозичене від бароко) являє собою гру «в знайдену старовинну рукопис, що припускає обов'язкову наявність вставних оповідань різного типу на декількох рівнях»[20, с. 15]. Простежується спорідненість готики бароко на «термінологічному рівні»[20, с. 16], цьому послужила естетична спільність: бароко протиставляє класичному мистецтву якусь «дивину». У свою чергу така «дивина» нерозривно пов'язана з самим словом «бароко», яке довгий час залишалося в літературній мові на положенні свого роду предтерміна-позначення всього, що неприпустимо випадає з норми»[20, с.8]. З цього приводу можна виділити наступні мотиви «готичного роману», які пов'язані з надприродними і містичними явищами, – це мотив таємниці, жаху, атмосфери страху, нерозуміння. Здебільш, готичні риси були запозичені у «цвинтарної поезії» – це є одним із проявів сентименталізму в англійській літературі. Ф. Боттінг виділяє наступні ознаки готичних творів:

«Тіні, безумовно, – один з найголовніших характерних мотивів готичних творів. Вони відмежовують простір, необхідний для пристрою освіченого світу ...Темрява, метафорично, загрожувала світу розуму чимось невідомим... Неясність породжувала відчуття таємниці, а також емоції і пристрасті, які чужі розуму. Ніч давала необмежену владу чудесним і неприродним створінням уяви, а руїни говорили про плин часу, яке перевершувало раціональне розуміння і людські межі. Такі були думки, магічно викликані до життя цвинтарними поетами»[54, с. 32 – 33].

Точкою відліку в розвитку «готичного роману» є 1764 рік, коли була опублікована книга Горація Уолпола «Замок Отранто». Автор називає свій твір «готичною повістю». Саме Уолпол подарував жанру прийоми історичної стилізації, техніку «таємниці і жаху», хронотоп замку, типи героїв і навіть саме його ім'я[16, с. 5 – 6]. Цей жанр справив значний вплив на творчість письменників XVIII – XIX століть. Слідом за Уолполом в «готичний світ» кінця XVIII століття «ринув потужний потік готичної літератури»[16, с. 6]. Назвемо лише деякі зразки жанру: повість Жака Казота «Закоханий диявол» (“The devil in love”) (1772), роман Клари Рів «Старий англійський барон» (“The Old English Baron”) (1777), Вільяма Бекфорда «Ватек. Арабська повість» (“Vathek”) (1786), романи Анни Радкліф «Італієць» (“Italian”) (1797), «Удольфські таємниці» (“The Mysteries of Udolpho”) (1794), роман Метью Грегорі Льюїса «Чернець» (“The Monk”) (1796).

Готичним романом захоплювалися і представники романтичного покоління: Семюель Тейлор Колрідж, Персі і Мері Шеллі, Джордж Гордон Байрон, Чарльз Роберта Метьюрін, Вальтер Скотт, Шарль Нодьє, Ернст Теодор Амадей Гофман, Едгар По, Натаніель Готорн. Готика знайшла потужний відгук у літературі європейського і американського романтизму.

Автори, які жили вже в епоху реалізму, також не цуралися цього жанру. Наприклад, захоплення надприродним проявилось в творчості Е. Бульвер-

Літтона, в оповіданнях Дж. Шерідана Ле Фаню. Сліди готики спостерігаються в творчості реалістів Чарльза Діккенса, Елізабет Гаскелл, Уїлки Коллінза, Шарлотти та Емілі Бронте.

Необхідно підкреслити, що важливою особливістю готичних романів і повістей є зіткнення двох світів – реального і фантастичного[43, с.256]. Можна провести паралель між готикою і романтизмом. У поезиці обох напрямків знайшов відображення принцип двосвіття. Ще одна характеристика «готичного роману» – це розірваність часової організації. Дія в готичному тексті обов'язково пов'язана з якоюсь давньою таємницею, легендою, загадкою. Також, невід'ємним атрибутом жанру є присутність стороннього як спогад про яку-небудь трагедію, яка колись розігрувалася в стінах цього замку або маєтку; злочин, вчинений одним із мешканців замку, який і до цього дня розплачується за свої вчинки[14].

Анна Радкліфф системно використовувала мотиви таємниці і інтриги в своїх творах, але пояснювала їх природними причинами і простою мовою. Потойбічне, незрозуміле, містичне розглядається в її книгах під об'єктивним і науково-обгрунтованим кутом зору. У романах Радкліфф і її послідовників відчувається страх героїв перед примарами, демонами, жахливим світом. На сторінках «готичних романів» персонажі відчувають жах перед чудовиськами, які були створені самою людиною, або перед людиною, яка сама стає чудовиськом. Це всім відоме чудовисько доктора Франкінштейна з роману Мері Шеллі (1818), або доктор Джекіл і його внутрішній демон містер Хайд, який з'являється від невідомого препарату (повість Роберта Льюїса Стівенсона 1886 року).

До кінця XIX століття атмосфера минулого в готичних романах змінюється сучасними реаліями. Це надає сюжету динамічності. Ми можемо це побачити, наприклад, у творах Оскара Уайльда «Портрет Доріана Грея» (“The Picture of Dorian Gray”) (1891), Брема Стокера «Дракула» (“Dracula”) (1897).

Поступово в «готичному» романі відбувається перебудова акцентів жахливого на смішне. Прикладом цього може бути «Кентервільський привид» (“The Canterville Ghost”) (1887) О. Уайльда. У цій повісті готичні риси набувають гротескний і сатиричний характер. Привид замку викликає у нових мешканців не очікуваний страх, а посмішку і співчуття. Подальший розвиток цієї тенденції готичної трансформації призведе до того, що чудовиська, вампіри, демони стануть не тільки комічними, але і романтичними персонажами, яких побачить читач в літературі XX і XXI століть. Ці герої «потойбічного світу» стануть позитивними, вони захочуть любити, дружити, випробувати на собі красу відносин.

Найбільшої зміни «готичний» роман придбав в епоху постмодернізму. Відбувається сплав готичних мотивів, естетики з гротеском, фантастикою і пародією. Також, вплітаються яскраві риси постмодерністської літератури: «...опис деградації, розпаду світу, всіляких оргій, сексуальних і наркотичних збочень, руйнування і саморуйнування особистості»[25, с. 184]. З’являється новий термін «неоготика» або «нова готика»[62]. У літературі провідне місце займають психологічні трилери. Готичний трилер змусив своїх читачів здригнутися від своєї «темної сторони своєї свідомості і згубність своїх бажань»[14, с. 153]. М. Інверсо виділяє наступні риси «неоготики»: пародійність, закритість, мотив переслідування, жорстокість світу, взаємини між тираном і жертвою, мотив оманливого почуття безпеки[64]. Серед найбільш яскравих представників «неоготики» назовемо Мервіна Піка «Горменгаст» (“Gormenghast”) (1950), Анджелу Картер «Пекельні машини бажань доктора Гоффмана» (“The Infernal Desire Machines of Doctor Haffman”) (1972), «Кривава кімната» (“The Bloody Chamber”) (1979), Іена Мак’юена «Цементний сад» (1978), «Втіха мандрівників» (1981), Патрика Макграта «Павук» (1990), «Притулок»(1996).

Важливо відзначити, що англійський «готичний роман» – «синтетичний жанр, що включає в себе кілька різновидів роману: історичного, сентиментального, жахливого, детективного, авантюрно-пригодницького, фантастичного, пізніше – сатирико-пародійного»[17, с. 22]. Представники готичного жанру імпровізували в своїх книгах, будували їх на «відкритій жанровій структурі», використовували прийоми сюжетної інтриги.

Готичні романи лякають можливістю порушення рівноваги між реальним і нереальним, природним і надприродним, викликають тривогу перед руйнуванням звичайного порядку реального життя. М. Інверсо зауважує, що «спрага стійкості існує в готиці як гостра туга, яку не можна задовольнити»[64, с. 3]. Двоїстість властива всій готичній поезиці в цілому. Світ готики являє собою жорстокість, страх, небезпеку через нездатність розібратися в його пристрої і «механізму» дії. У центрі готики виявляється концепція ворожої світобудови. Ставлення до готичного світу двояко – довіра і віра в потойбічний світ може обернутися недовірливою іронією.

1.2. Комплекс «готичних» мотивів та стилістичні засоби їх вираження.

Важливим етапом даної роботи є розкриття поняття «малої прози» та особливостей англійської готичної новели.

«Мала проза» – прийняте сучасним літературознавством поняття для позначення творів, обсяг яких визначається автором і читачем як менший, ніж типовий для національної літератури даного періоду. У той же час продовжує функціонувати і друге значення поняття: «мала проза» як сукупна назва оповідних форм, які традиційно вважаються малими (оповідання, новела, художній нарис) [47, с. 53].

У ХІХ столітті слідом за готичними романами зароджується і формується англійська готична новела, яка успадкувала основні риси і компоненти поезики

англійського готичного роману XVIII століття перетворивши їх щодо своєї жанрової специфіки. Так, наприклад, місце дії переноситися в сучасну Англію, описується самотньо розташований будинок або окрема його кімната, героєм готичних новел може стати представник всіх станів суспільства того часу, автори активно використовують досягнення точних і природничих наук для розкриття природи надприродного. Важливо так само вказати, що багатьох авторів даного жанру захоплює особистість людини, яка безпосередньо взаємодіє з потойбічними силами. «Відмінною особливістю готичної новелістики можна вважати її зрощення з усіма популярними літературними жанрами»[8, с. 32].

Головними ознаками новели є відносна стислість, влучність, яскравість художніх засобів, чітка конструкція. До композиційних канонів новели належать: наявність згорнутої композиції з яскраво вираженим композиційним осередком (переломний момент у сюжеті, кульмінація, паралелізм сюжетних мотивів, контраст), мінімальна кількість персонажів, які потрапляють в незвичайні життєві обставини, переважання сюжетної однолінійності[26, с. 497 – 498].

Змість новели представляє собою розвиток події, що ускладняється в процесі прямування до розв'язки: неочікуваний поворот сюжету, парадоксальна розв'язка, дивна подія, повернення до вихідної ситуації. Також в новелі може простежуватися поступове налаштування на очікуваний результат, а потім відбувається раптове порушення певного результату. Засоби формування та порушення перспекції виражаються як на рівні тексту, так і на дотекстовому рівні, що включає в себе заголовок або епіграф. До текстових засобів відносять лексичні, графічні засоби та стилістичні прийоми[46, с. 19].

А. Н. Сухова пропонує наступне визначення англомовної новели: «новела – це невеликий за обсягом текст прозової форми, заснований на одній незвичайній події, що розкриває сутність певних суспільних відносин, і який

характеризується конкретними ознаками: відносною стислістю, концентричністю та однолінійністю сюжету, динамізмом мотивів, чіткістю та згорнутістю композиції, інформативністю, прозовістю та нейтральністю стилю, автологічністю / експресивністю мовлення, антитезовістю, ошуканим очікуванням»[46, с. 20].

Наступним завданням роботи є розкриття поняття «мотив» і демонстрація класифікації основних «готичних мотивів».

Поняття «мотив» розглядався багатьма дослідниками. Вперше термін «мотив» був використаний в «Музичному словнику» С. Де Броссара (1703). Пізніше термін «мотив» став використовуватися в літературознавстві. Його ввів у 1797 році Й. В. Гете, застосовуючи це поняття в своїй статті «Про епічну і драматичну поезію»[34, с. 305]. Необхідно зазначити, що поняття «мотив» визначався по-різному на протязі історії літератури. Над цим питанням працювали наступні дослідники: В. Шерер, В. Дільтей, О. Вальцель, Ф. Гундольф, В. Кайзер, З. Фройд, Б. В. Томашевський, Ю. М. Лотман та ін..[24]. Наведемо декілька понять «мотиву». А.Н. Веселовський у своїй роботі «Поетика сюжетів» (1913) «говорить про мотив як про найпростішу неподільну одиницю сюжету» і зазначив схематичну формулу, що повторюється і лежить в основі сюжетів міфу і казки[24, с. 4]. А. Л. Бем вважав, що «мотив – це гранична ступінь художнього відволікання від конкретного змісту твору, закріплена в найпростішій словесній формулі»[34, с. 306]. Німецький вчений Е. Френцель визначає мотив «як ситуаційний елемент, пов'язаний зі змістом тексту і реалізується конкретно в контексті, виступаючи то як домінуючий, то як супутній і т. д.»[34, с. 308]. Б. Н. Путілов у своїх працях «Героїчний епос і дійсність», «Веселовський і проблеми фольклорного мотиву» зазначає, що «Мотив є не тільки елемент, доданок, що конструює сюжет. У даному разі епічний мотив програмує і обумовлює сюжетний розвиток. У мотиві так чи інакше задан цей розвиток. Мотив має моделюючі якості»[34, с. 308].

Найважливіша риса мотиву – його здатність опинятися полуреалізованим в тексті, виявленим в ньому неповно, часом залишаючись загадковим[34, с. 308]. Б. М. Путілов вважає, що мотиви пов'язані між собою і є двигунами інтриги, сюжетного розвитку[34, с. 308]. На думку дослідника, мотив може виявлятися в різних формах. Це може бути як слово та і епіграф, заголовок або словосполучення. Важливо те, щоб мотив був реалізованим у творі, допомагав письменнику пробуджувати уяву читача[24].

У «Літературному енциклопедичному словнику» (1987) ми можемо знайти таке визначення мотиву: «Мотив (нім. *motive*, франц. *motif*, від лат. *moveo* – рухаю) – стійкий формально-змістовний компонент літературного тексту», який «може бути виділений як в межах одного або кількох творів письменника (наприклад, певного циклу), так і в комплексі всієї його творчості, а також будь-якого літературного напрямку або цілої епохи»[35, с. 230].

Важливо відзначити визначення мотиву літературознавцем Б. М. Гаспаровим, який вважає, що «принцип лейтмотивної побудови оповідання», «при якому деякий мотив, раз виникнувши, повторюється потім безліч разів, виступаючи кожен раз в новому варіанті, нових обрисах і в усіх нових поєднаннях з іншими мотивами. При цьому в ролі мотиву може виступати будь-який феномен, будь-яка смислова «пляма» – подія, риса характеру, елемент ландшафту, будь-який предмет, вимовлене слово, фарба, звук і т. д.; єдине, що визначає мотив, – це його репродукція в тексті, так що на відміну від традиційного сюжетного оповідання, де заздалегідь більш-менш визначено, що можна вважати дискретними компонентами («персонажами» або «подіями»), тут не існує заданого «алфавіту» – він формується безпосередньо в розгортанні структури і через структуру. В результаті будь-який факт втрачає свою окремішність і єдність, бо в будь-який момент і те й інше може виявитися ілюзорним: окремі компоненти даного факту будуть повторені в інших

поєднаннях, і він розпадеться на ряд мотивів, спочатку введених в зв'язку з, здавалося б, зовсім іншим фактом»[10, с.30 – 31].

На думку дослідниці Т. Кушнірової, «мотив у літературі – це формально-змістовна одиниця, що є складником фабули і рушієм сюжету, засобом розкриття характерів і вираження ідейного задуму митця»[24, с.9].

Як ми бачимо, поняття «мотив» має велику кількість визначень, а виявлення мотивів в художніх творах дають можливість значно розширити межі тексту. Завдяки області мотивології ми можемо розглянути наступний комплекс мотивів в «готичних» творах. У своїй роботі Б. Напцок розглядає мотивний комплекс літературної готики завдяки певним мотивам-домінантам. В її роботі були позначені наступні типи мотивів: міфологічний, біблійний, філософський, тип життєвих цінностей, соціальний, драматичний, моральний, психологічний, ліричний, містичний, баладний, тимчасовий, просторовий, традиційний «готичний» (константний), передромантичний, мотив-ситуація, мотив-дії, мотив-образ, мотив-характеристика, мотив-тип, мотив-пейзаж. Грунтуючись на такій класифікації можна виділити наступний ряд мотивів: Прометея, Вічного Жида, Блудного сина, зображення Пекла, Сатани, протистояння Добра і Зла, темряви і світла, непізнаваності світу смерті, людської свободи, материнства, сім'ї, сімейної ідилії, суспільного середовища і виховання, узурпація влади, титулу, вбивства, насильства, таємниці походження, ворожнечі і ненависті одного брата до іншого, моральної деградації людини, гріха, злочинства, пороку, злочину і покарання, позашлюбних дітей, насильства, страху, переживань, злочинницькій пристрасті, зворотного боку душі героя, його душевних протиріч і забобонів, ночі, півночі, музики, поезії, надприродного і фантастичного, віщих снів і сновидінь, передбачення майбутнього, замку, монастиря, руїн, дороги (шляху), підземель і темниць, замкнутого простору, лісів, таємного злочину, предків, родового прокляття, знайденої рукописи або манускрипту, таємниці таїї порушення, непереборного Року, двох світів, заворушення або повстання,

поневір'яння, мандрівництва, страждань, відчаю, самотності, фантазії, ув'язнення, втечі і злочину, подорожі, маски, примари, лиходія і т.д.[34].

На наш розсуд, необхідно виділити основні «готичні» мотиви, які більшою мірою характерні для всіх «готичних» творів:

- протистояння добра і зла, темряви і світла, непізнаваності (непізнаності) світу, смерті;

- узурпації влади, вбивства, насильства, таємниці походження, ворожнечі, ненависті;

- моральної деградації людини, гріха, злодійства, пороку, злочину і покарання;

- страху, переживань, злочинної пристрасті, душевні протиріччя героя і забобони;

- ночі, півночі;

- надприродного і фантастичного, віщих снів і сновидінь, передбачення майбутнього;

- мотив замку, монастиря, руїн, дороги (шляхи), підземель і темниць, замкнутого простору;

- таємного злочину, предків, родового прокляття, знайденої рукописи або манускрипту, таємниці та її порушення;

- двох свитів, бунту, поневір'яння, страждань, відчаю, самотності, фантазії;

- втечі й переслідування, подорожі;

- ув'язнення;

- маски (невідповідність видимого і дійсного в людині);

- примари, лиходія.

Таким чином, наша увага буде націлена на дослідження наступних типів мотиву: філософський, драматичний, моральний, психологічний, ліричний, містичний, тимчасовий, просторовий, традиційний «готичний» (константний),

передромантичний, мотив-ситуація, мотив-дії, мотив-характеристика, мотив-тип [34, с.311–314].

До філософського типу ми віднесемо наступні мотиви: *протистояння добра і зла, темряви і світла, непізнаваності світу, смерті*.

До драматичного типу: *мотив узурпації влади, вбивства, насильства, таємниці походження, ворожнечі, ненависті*.

До морального типу: *мотив моральної деградації людини, гріха, злодійства, пороку, злочину і покарання*.

До психологічного типу: *мотив страху, переживань, злочинної пристрасті, душевні протиріччя героя і забобони*.

До ліричного типу *мотив ночі*.

До містичного типу: *мотив надприродного і фантастичного, віщих снів і сновидінь, передбачення майбутнього*.

До тимчасового типу відносять *мотиви ночі і півночі*.

До просторового типу: *мотив замку, монастиря, руїн, дороги (шляху), підземель і в'язниць, замкнутого простору*.

До традиційного «готичного» типу: *мотив таємного злочину, предків, родового прокляття, знайденої рукописи або манускрипту, таємниці та її порушення*.

До передромантичного типу: *мотив двох світів, бунту, поневіряння, страждань, відчаю, самотності, фантазії*.

До мотиву-ситуації відносять *мотив ув'язнення*.

До мотиву-дії – *мотив втечі, переслідування, подорожі*.

Мотив-характеристика представлений у вигляді *маски (невідповідність видимого і дійсного в людині)*.

Мотив-тип розкривається через *мотив примари і лиходія*.

Необхідно зазначити, що художній текст зазвичай насичений різними стилістичними засобами мови. Майже всі письменники в своїх творах

використовують усе багатство стилістичних засобів виразності. Як відомо, ці засоби використовуються митцями для посилення та передачі головної ідеї та характеру творів. Різноманіття стилістичних засобів та прийомів слугує найточнішому вираженню авторської думки. Таким чином, для розкриття зазначених вище готичних мотивів в творах англомовних письменників необхідно розглянути стилістичні виразні засоби мови, а саме *тропи* і *стилістичні фігури*, які посилюють дійсність висловлювання завдяки різним експресивно-емоційним відтінкам.

Тропи – це лексико-фразеологічні стилістичні засоби, які засновані на своєрідному використанні лексичних значень. До них відносяться: метафора, метонімія, синекдоха, іронія, зевгма, каламбур (гра слів), антономазія (антономасія), епітет, оксюморон, порівняння, гіпербола, літота, перифраз, евфемізм і ін.[46, с. 130 – 132].

Стилістичні фігури – це особливі синтаксичні конструкції, які використовуються для посилення образно-виразної функції мови. До них відносяться інверсія, відокремлення, паралелізм, хіазм, повтори (анафора, епіфора, кільцевий повтор, підхоплення), перерахування, наростання, антитеза, відтягування, асиндетон, полісиндетон, замовчування, еліпсис, риторичне питання та ін.[46, с. 132].

Стилістичне використання різних типів лексичних значень можна поділити наступним чином:

- 1) на відносини за подібністю ознак (*метафора*);
- 2) відносини по суміжності понять (*метонімія*);
- 3) відносини, засновані на протилежних поняттях (*іронія*).

Розглянемо значення зазначених тропів.

Метафорою (Metaphor) називається перенесення назви з одного предмета на інший на основі спільності якої-небудь ознаки. Метаметафори – експресивна характеристика предмета мовлення.

Приклад метафори:

“The *machine* sitting at the desk was no longer a man; it was a busy New York broker”. (O. Henry). Для опису бездушної сутності людини, автор використовує лише одне слово – *machine*.

Слід зазначити, що іноді метафора не обмежується одним образом, а реалізує кілька образів, пов'язаних між собою єдиним, центральним словом. Дана метафора називається *розгорнутою*.

Приклад розгорнутої метафори: “Mr. Dombey’s *cup of satisfaction* was so full at this moment, however, that he felt he could afford *a drop or two of its contents*, even to *sprinkle* on the dust in the by-path of his little daughter.”(Dickens) Слова *drop, contents, to sprinkle* створюють додаткові образи до основного образу *cup of satisfaction*, і всі вони разом називаються *розгорнутою метафорою*.

Метафора може класифікуватися за ступенем раптовості на *справжню* і *стерту* метафори:

- 1) *справжня* метафора, ще її називають *мовної метафорою* – є непередбачуваною, експресивною, оригінальним засобом, про який говориться у цьому розділі;
- 2) *стерта* або *побита метафора*, вже зафіксована в словниках і існує в мовній системі як одиниця мови. Вона передбачувана і є одиницею лексикології поряд з іншими лексичними одиницями.

Приклад стертої метафори: *a ray of hope, flood soft ears, a storm of indignation, a flight of fancy/ imagination, a shadow of a smile, the apple of one’s eye* і т.і.[46, с. 142 – 145].

Відношення між двома типами лексичних значень предметно-логічного і контекстуального, засноване на виявленні конкретних зовнішніх або внутрішніх зв’язків або суміжності між предметами або явищами, називається *метонімією* (*metonymy*). Метонімія ділиться на *мовну* і *мовленєву*. Мовна метонімія штампована, *мовленєва* – завжди оригінальна.

Приклад мовленнєвої метонімії: Sometimes the *pen* is mightier than the *sword* (*pen* – «слово, мова, література, преса», *sword* – «армія, війна, бій»).

Метонімія відрізняється від метафори тим, що створений образ при його «розшифровці» зберігається. У процесі ж розуміння метафори один образ виключає інший.

Метонімія може ґрунтуватися на різних типах відносин між предметами / явищами / поняттями. Ось деякі з них:

1. Конкретна річ може вживатися замість абстрактного поняття:

“*The camp, the pulpit and the law*

For rich men's sons are free”. (Shelly)

2. Назва судини, вмістища, ємності, приміщення використовується замість його вмісту: *The hall* applauded.

3. Назва матеріалу – замість зробленої з нього речі: *The marble spoke*.

4. Інструмент, яким користуються для здійснення якоїсь дії, замість самої дії або виконавця: “Well, Mr Weller”, says the gentl'mn, “you're a very good *whip*, and can do what you like with your horses, weknow.”(Dickens)[46, с. 146]

Різновидом метонімії є *синектоха*, яка заснована на заміні одної назви іншою за принципом – менше вживається замість більшого або навпаки. Наприклад, назва частини замінює собою назву цілого:

“Return to her?...

No, rather I adjure all **roofs** and choose...

To be a comrade with the **wolf** and **owl**”(Shakespeare) [38, с. 138]

Іронія (Irony)– це стилістичний прийом, який заснований на застосуванні слів, словосполучень або речень в сенсі зворотному тому, який безпосередньо в них виражений. Такий стилістичний прийом необхідний для внесення критично-оціночної характеристики предмета мовлення. Іншими словами, іронія – це перенесення значення, яке засновано на контрастному протиставленні форми вираження і змісту думки яка передається[38, с. 53]. Приклад іронії: “What an

oble illustration of the tender law soft his favoured country! – they let the paupers go to sleep!”(Dickens)

Ефект іронії полягає в дивовижній невідповідності між тим, про що йдеться, і тим, що мається на увазі. Така невідповідність утворюється через навмисну взаємодію двох значень, які знаходяться в суперечливому відношенні один до одного.

Стилістичне використання різних типів лексичних значень може бути також засновано на взаємодії основних і похідних предметно-логічних значень. У цьому випадку говорять про такі стилістичні прийоми, як *зевгма* і *каламбур*.

Зевгма (Zeugma) –це поєднання багатозначного слова одночасно з двома або кількома словами в декількох сенсах (прямому і переносному) замість повторення його в кожному окремо. Завдяки використанню слова в одному і тому ж граматичному оточенні, але в різному лексичному оточенні створюється іронічно-гумористичний ефект[23].

Приклад зевгми: “*She dropped a tear and her pocket and kerchief.*”(Dickens); “*Dora plunged at once into privileged intimacy and into the middle of the room.*”(B. Shaw).

Каламбур, або гра слів (Pun) –стилістичний прийом, заснований на взаємодії двох добре відомих значень слова або фрази. Важливо розрізнити *зевгму* і *каламбур*. Для зевгми характерна реалізація двох значень за допомогою дієслова, який відноситься до різногопідмету чи додатку (прямого або непрямого).

Каламбур - більш незалежне явище, але як і будь-який стилістичний прийом, він так само повинен залежати від контексту. Слід врахувати, що контекст в якому застосовується даний прийом може бути дуже широким.

Приклад каламбуру: “*Bow to the board*” said Bumble. Oliver brushed away two or three tears that were lingering in his eyes; and *seeing no board but the table, fortunately bowed to that.*” (Dickens) [38, с.54]

Наступний стилістичний прийом, ґрунтується на взаємодії предметно-логічного і називного значень.

Антономазія / антономасія (*Antonomasia*)– стилістичний прийом, що полягає в заміні будь-якого загального ім'я власним ім'ям історичної особи, літературного персонажа і т.д., або іншим загальним ім'ям і, навпаки, у вживанні загального імені в значенні власного для позначення властивих або приписуваних кому-небудь або чомусь властивостей.

Необхідно пам'ятати, що в антономазія логічне і називне значення повинні бути реалізовані в слові одночасно.

Приклад антономазії: “He is the *Napoleon* of crime.” (C. Doyle) [38, с. 13]

Стилістичні прийоми, засновані на взаємодії предметно-логічного і емоційного значення, - ***епітет* і *оксюморон***.

Епітетом (Epithet) прийнято називати слово або словосполучення, що містить експресивну характеристику предмета мовлення або дії, яке виявляє суб'єктивне, емоційне ставлення письменника або оратора до нього. Слід відрізнити епітет від означення або обставини. Слово визначається як епітет, якщо воно вжито як виразний засіб і несе емоційно-оцінне призначення.

Приклади епітета: *a silvery laugh; a thrilling tale; to smile cuttingly*[46, с. 132 – 133].

Оксюморон (*Oxymoron*) – різновид епітета. Це поєднання двох слів (головним чином прикметника і іменника або прислівника і прикметника), в якому значення цих слів стикаються як семантичні опозиції.

Приклад оксюморона: *low skyscraper, sweet sorrow, charming rascal, noble rascal, pleasantly ugly face, horribly beautiful, ugly beauty, deafening silence, living corpse, crowded loneliness, great shrimp*[38, с. 101].

Група стилістичних засобів посилення або пом'якшення характерних рис описуваних явищ: *порівняння, перифраз, евфемізм, гіпербола, применшення, літота.*

Порівняння як стилістичний прийом (Simile)— це зіставлення двох предметів, що належать різним класам, з метою посилення якоїсь риси одного з них. Simile не слід плутати з метафорою або простим порівнянням (comparison) двох предметів.

Наприклад:

Maidens are moths. –*метафора*; Maidens are like moths. – *simile*.

The boy seems to be as clever as his father. – *просте порівняння*.

“Maidens, like moths, are ever caught by glare.” (Byron) – *simile*.

Слова, що позначають порівнювані предмети, в simile зазвичай з’єднуються між собою словами *like, as, such as, as if, seem*.

Наприклад: “She was obstinate as a mule, always had been, from a child.” (J.Galsworthy) [46, с.137 – 140].

Перифраз (іносказання) (Periphrasis) – стилістичний прийом іносказання, коли пряма назва замінюється описовим виразом, в котрому вказані ознаки не названого прямо предмета. Розшифровка даного стилістичного прийому можлива тільки за допомогою контексту. Залежно від механізму заміщення перифраз класифікується на *образний* (метонімічний і метафоричний), з одного боку, і на *логічний*– з іншого[40].

Приклад *образного* перифразу: “The hospital was crowded with the *surgically interesting products* of the fighting in Africa.” (I. Shaw)

Приклад *логічного* перифразу: “Mr Du Pont was dressed in *the conventional disguise* with which Brooks Brothers cover *the shame of American millionaires*.” (The Morning Star).

Евфемізм (Euphemism) є різновидом перифразу. Евфемізм – непрямий, пом’якшений вираз натомість відповідно різкого або порушуючого норми пристойності. Відбувається процес заміщення грубих виразів м’якішими, заборонених – дозволеними. Тобто свого роду синонімічна заміна словесного табу[38, с. 33].

Приклад евфемізму: замість дієслова *to die* в англійській мові часто використовуються наступні словосполучення: *to pass away, to expire, to be no more, to depart*, замість *drunk – merry; prison–correctional institution; god–the Lord; the devil – Old Nick; the Old Gentleman*.

Гіпербола (Hyperbole) – стилістичний прийом, який має функцію посилення однієї з властивостей об'єкта шляхом навмисного перебільшення цієї властивості, що з точки зору реальних можливостей видається сумнівним або неймовірним[38, с. 26].

Приклад гіперболи: *He is so dumb he doesn't know he is alive; The man was like the Rock of Gibraltar; She was so tall that I doubt whether she had a face.*

Применшення (Understatement) – стилістичний засіб ідентичний гіперболі в процесі зворотного напрямку, коли розмір, форма, характерні риси об'єкта не переоцінюються, а навмисно недооцінюються[19].

Приклад применшення: *“The little woman, for she was of pocket size, crossed her hands solemnly on her middle.”*(Galsworthy)

Літота (Litotes) – стилістичний прийом, що складається в особливому використанні негативних конструкцій.

Приклад литоти: *It's not a bad thing. He is no coward.*

Негативні конструкції за силою впливу на читача сильніше, ніж позитивні, в чому і полягає їх стилістичний ефект[38, с. 76].

Стилістичні фігури

В англійській мові синтаксис є важливою частиною стилю. Синтаксичні стилістичні засоби іноді відіграють вирішальну роль в додаванні вислову стилістичного ефекту.

Стилістична інверсія (Stylistic Inversion) – ґрунтується на навмисному порушенні нормативного порядку слів з метою досягнення виразності оповідання, динамізму, експресивності і ритму.

Приклад стилістичної інверсії: “From my wings *are shaken* the dews; A *good generous prayer* it was.” (M. Twain) “Once upon a midnight *dreary...*” (Poe) [46, с. 173 – 174]

Відокремлення (*Detached Construction*) – стилістичний прийом, заснований на виділенні другорядного члена речення за допомогою пунктуації, в результаті чого даний член речення відривається від слова, до якого відноситься, знаходячи синтаксичну незалежність і велику ступінь значущості в реченні. Таким чином привертається увага читача.

Приклад відокремлення: “Steune rose up, grinding his teeth, *pale*, and *withfury in his eyes.*” (Thackeray) [46, с. 176]

Паралелізм (*Parallel Constructions*) – стилістичний прийом повторення ідентичних або схожих синтаксичних структур.

Необхідною умовою паралелізму є ідентичність або схожість синтаксичних структур двох або більше речень або частин речення при їх послідовному вживанні, наприклад: “There were, ..., real silver spoons to stir the tea with, and real china cups to drink it out of, and plates of the same to hold the cakes and toast in.” (Dickens) [46, с. 177 – 178]

Хіазм (*Chiasmus*) – стилістичний засіб, що базується на повторенні синтаксичної моделі. Особливість хіазму в тому, що в двох сусідніх словосполученнях чи реченнях, побудованих на паралелізмі, друге будується в зворотній послідовності. Таким чином, якщо в першій частині – прямий порядок слів, то в другій – зворотний. Наприклад: “*Down dropped* the breeze, the sails *dropped down.*” (Coleridge) [46, с. 180 – 181]

Повтор (*Repetition*) є експресивним стилістичним засобом, який широко використовується у всіх типах мовлення – в поезії, ораторській, розмовній мови і т.д.

Повтор як стилістичний засіб класифікується наступним чином:

1. *Анафора* (anaphora) - стилістична фігура, повторення *початкових* частин суміжних відрізків мовлення – слів, рядків, фраз: “For that was it! *Ignorant* of the long and stealthy march of passion, and of the state to which it had reduced Fleur; *ignorant* of how Soames had watched her, *ignorant* of Fleur’s reckless desperation. – *ignorant* of all this, everybody felt aggrieved.” (Galsworthy).

2. *Епіфора* (epiphora) – стилістична фігура, протилежна анафорі, повторення *кінцевих* частин суміжних відрізків мовлення: “I am exactly the man to be placed in a superior position *in such a case as that*. I am above the rest of mankind, *in such a case as that*. I can act with philosophy *in such a case as that*.”(Dickens)

3. *Кільцевій повтор, або обрамлення* (framing), - стилістичний повтор може бути представлений у вигляді рамкової конструкції: *початкова* частина певного відрізка мови повторюється *вкінці*: “*He ran away from the battle*. He was an ordinary human being that didn't want to kill or to be killed. So *he ran away from the battle*.”(Неум)

4. *Підхоплення* (anadiplosis, reduplication, linking) - стилістичний засіб наступної конструкції: *останнє* слово або фраза однієї частини висловлювання повторюється *на початку* наступної частини: “And a great desire for *peace, peace* of no matter what kind, swept through her.” (Bennet) [46, с. 167 – 169]

Перерахування (Enumeration) – стилістична фігура при якій однорідні члени речення позначають різнорідні поняття. Функція повтору полягає в навмисному підкресленні рівності між різними явищами, наприклад: “The principal production of these towns, appear to be *soldiers, sailors, Jews, chalk, shrimps, officers and dock-yard men*.” (Dickens) [18]

Наростання / градація (Climax) – стилістичний прийом, при використанні якого речення або однорідні частини речення організуються таким чином, щоб забезпечити поступове посилення значущості, важливості

об'єкта або емоційного напруження висловлювання, наприклад: It was a lovely city, a beautiful city, a fair city, a veritable gem of a city[38, с. 27].

Антимеза (Antithesis) – стилістичний прийом, заснований на зіставленні двох понять, результат якого вказує не на схожість, а на відмінність їх між собою, наприклад: “Youth is lovely, age is lonely, Youth is fiery, age is frosty.” (Longfellow) [46, с. 189]

Відтягування (Suspense) – стилістичний прийом, функція якого полягає в організації висловлювання таким чином, що менш важливі деталі фіксуються на початку висловлювання, а головна думка залишається на кінець висловлювання, наприклад: «*Mankind*, says a Chinese manuscript, which my friend M. was obliging enough to read and explain to me, for the first seventy thousand ages ate their meat raw». (Charles Lamb) [9]

Асиндетон (Asyndeton) – навмисний пропуск з'єднувальних сполучників між членами речення в одній послідовності. Такий стилістичний прийом необхідний для додавання висловленню стрімкості, динамічності, мобільного характеру, наприклад: “Bicket didn't answer_ his throat felt so dry.” (Galsworthy) [46, с. 165 – 166]

Полісиндетон (Polysyndeton) – навмисне повторення службових компонентів для зв'язку між однорідними членами речення або окремими послідовностями речень різної довжини: “It (the tent) is soaked *and* heavy, *and* it flogs about, *and* tumbles down on you, *and* clings round your head, *and* makes you mad.” (Jerome) [46, с. 171]

Замовчування (Break-in-the-Narrative / Aposiopesis) - це логічна і структурна незавершеність речення, внаслідок якої той хто читає або слухає сам здогадується про невисловлене з ситуації або контексту.

Наприклад,

A . – “ I shall never. .”

B. – “ You always “shall never”. (I.R.G.) [46, с. 162 – 163]

Еліпсис / еліпс (Ellipsis) – це пропуск структурно необхідного елемента висловлювання, зазвичай легко відновлюваного в даному контексті або ситуації, наприклад: “He was the man _ killed that deer.” (Warren) [46, с. 160 – 161]

Риторичне питання (The Rhetorical Question) – синтаксичний стилістичний засіб, який заснований на навмисному вживанні судження у вигляді питання, це позитивне чи негативне судження, подане у формі питання, з метою привернути увагу читача або слухача до того чи іншого явища. Іншими словами, в риторичному питанні одночасно матеріалізуються два структурних значення: питання і судження (стверджувальне або негативне). Крім того, судження, представлене у вигляді питання, отримує деякі додаткові модальні відтінки значення, такі як пропозиція, сумнів, іронію або критику. Наприклад: “Is there not blood enough upon your penal code, that more must be poured forth to ascend to Heaven and testify against you?” (Byron) [46, с. 181 – 182]

Фонетичні виражальні засоби

Ономатопея / звуконаслідування (Onomatopoeia) – використання слів, фонетичний склад яких нагадує звані в цих словах предмети і явища – звуки природи, крики тварин, руху, що супроводжуються якимось шумом, мова і різні звуки, якими люди висловлюють свій настрій і т.д, наприклад : *bubble* – дзюрчання; *splash* – плескіт; *buzz* – дзижчати; *purr* – муркотіти; *giggle* – хихикання; *whistle* – свист і т.д.[38, с. 46 – 47].

Алітерація (Alliteration) – повтор приголосних або голосних звуків на початку близько розташованих ударних складів, наприклад: “Doom is dark and deeper than any sea dingle.” (Auden)

Алітерацією називають також повтор початкових букв, наприклад: “Art Alliteration’s artful aid.” (Churchill) [38, с. 9]

Граффон (Graphon) – навмисне спотворення орфографічної норми слова або словосполучення, що відображає індивідуальне або діалектне порушення

фонетичної норми, наприклад: “The b-b-b-b-bas-tud – he seen me c-c-c-ccoming.” (Warren) [38, с. 28]

Висновки до розділу 1

Зважаючи на викладене вище, в першому розділі було проаналізовано явище готики в англійській літературі: розглядалися численні поняття «готичного роману», заснованого на відчутті жаху, таїнства, фантастики, містики; досліджувалися походження жанру, формування терміна «готика», використання даного терміну в історичному аспекті, а також еволюційне ставлення соціуму до слова «готика»; розкривалася причина зародження «готичного роману» в англійській літературі, вплив філософії герметизма, ідеологічних та естетичних джерел на формування даного жанру; аналізувалися риси передромантичної течії (таємничість, загадковість, чужі країни, далеке минуле), вплив лицарських романів і барокової літератури на формування естетичного початку в «готичному романі».

Було досліджено та схарактеризовано поняття «мотив», яке стало дискусійним питанням серед літературознавців, був створений аналіз комплексу мотивів в «готичних» творах та визначені мотиви-домінанти, що входять до мотивного комплексу літературної «готики», також були досліджені наступні типи мотивів, а саме: філософський, драматичний, моральний, психологічний, ліричний, містичний, тимчасовий, просторовий, традиційний «готичний» (константний), передромантичний, мотив-ситуація, мотив-дії, мотив-характеристика, мотив-тип.

Для точнішої передачі готичних мотивів в творах англомовних письменників були класифіковані та проаналізовані стилістичні виразні засоби мови, які надають художньому тексту експресивного відтінку, відповідно до їх функціональних значень, характеру та внутрішньої будови. Відповідно для зазначених дій були розглянуті тропи, а саме: метафора, метонімія, синекдоха,

іронія, зевгма, каламбур, антономазія, епітет, оксюморон, порівняння, гіпербола, літота, перифраз, евфемізм. Зазначувалися та класифікувалися стилістичні фігури, а саме: інверсія, відокремлення, паралелізм, хіазм, повтори, перерахування, наростання, антитеза, відтягування, асиндетон, полісіндетон, замовчування, еліпсис, риторичне питання та ін.. Вказувалися фонетичні виразні засоби: ономапопея, алітерація, графон.

Зазначені виразні засоби використовуються письменниками для посилення яскравості своїх висловів у художніх творів. Таким чином демонструється їх вміле використання всіх засобів виразності, які є необхідними явищами художньої літератури.

РОЗДІЛ 2

СВОЄРІДНІСТЬ ГОТИКИ В ТВОРЧОСТІ ДЖ. Ш. ЛЕ ФАНЮ ТА Г. ДЖЕЙМСА

2.1. Розкриття готичних мотивів на основі стилістичного аналізу новел «Зелений чай», «Давній знайомий» Дж. Ш. Ле Фаню

Багато дослідників літератури про надприродне вважають ірландського письменника Джозефа Шерідана Ле Фаню (Joseph Thomas Sheridan Le Fanu) (1814 – 1873) видатним автором такого роду готичних творів. На думку більшості літературознавців, Ле Фаню зіграв вирішальну роль в процесі становлення англійської новели жахів. Для його творчості характерна літературна універсальність і неповторність. Спадщину письменника складають балади, вірші, історичні романи і численні готичні новели. У його новелах жахів широко представлені як фольклорні мотиви, так і сучасні філософські та наукові погляди [7].

Свого часу Ле Фаню протегував М. Р. Джеймсу, який в 1923 році видав збірку його оповідань “*Madam Crowl's Ghost and Other Tales of Mystery*”. У передмові до цієї книги М. Р. Джеймс назвав письменника одним з найкращих оповідачів ХІХ століття, неперевершеним майстром історій про привидів. На його думку, письменник готичних новел має бути спеціалістом щодо майстерності найяскравіше змалювати сцену дій, вигадати ефектні деталі [8].

З 1839 року Дж. Ле Фаню присвятив себе журналістиці, займався видавництвом журналу “*Evening Mail*”. Трохи пізніше став видавцем, а потім і власником журналу “*Dublin University Magazine*”, на сторінках якого друкувалися готичні новели, розповіді про привидів. В цьому ж журналі публікувалися роботи і самого Ле Фаню. Перше оповідання автора “*The Ghost and the Bone-Setter*” з'явилося в 1838 році. А ранні роботи письменника увійшли потім до збірки “*Ghost Stories and Tales of Mystery*” (1851). З-під пера

Ле Фаню вийшли найбільш визнані знавцями наступні художні твори, а саме: *"Uncle Silas"* (1864) та *"The House by the Churchyard"* (1863) [16].

У творчості Ле Фаню чітко проявилися художні віяння, що виникли у другій половині XIX століття в Ірландії і які отримали назву «ірландське Відродження». Невід'ємною складовою цих громадських і літературних процесів став потужний інтерес до ірландської історії та народної культури. Ле Фаню вважав, що ірландський фольклор відкриває великі можливості для вираження таких естетичних категорій, як «мальовниче» і «чудове» [8].

Ще в ранньому дитинстві майбутній письменник засвоював кельтську міфологію. Безумовно, міфологічна спадщина знайшла відображення в останньому прижиттєвому збірнику готичних новел Ле Фаню *"In a Glass Darkly"* («В дзеркалі затуманеному» або «В тьмяному склі» (1872), в який увійшли п'ять новел. Всі розповіді об'єднані фігурою головного героя, німецького лікаря-психіатра Мартіна Хесселіуса. Кожна новела є історією хвороби одного з пацієнтів лікаря. Також, необхідно зазначити, що твори Ле Фаню наділені унікальними «поетологічними особливостями» [8, с. 32].

Відкриває вищевказаний збірник новела *"Green tea"* («Зелений чай»). Твір являє собою наукоподібний опис хвороби якогось священика Дженнінгса, який кінчає своє життя самогубством. Дивна хвороба була викликана появою привида-мавпи *"It is a small monkey, perfectly black. It had only one peculiarity—a character of malignity—unfathomable malignity..."*[67, с. 60]. Поява потойбічної істоти трактується головними героями з різних ракурсів. Священик бачить в цій істоті прокляття через пристрасть до язичницьких таємниць, в той час як доктор розглядає дану ситуацію з наукової (медичної) точки зору. Така демонстрація протилежного бачення ірраціонального явища показує застосований Ле Фаню готичний канон паралельного існування двох світів. Е. П. Зикова зазначає, що «письменник всерйоз звертається до явищ, які виходять за рамки природного і

науково зрозумілого, і, балансує між марновірством і наукообразованием, прагне їх осмислити» [2, с. 13].

Як учений-медик, доктор пояснює причини дивних галюцинацій свого пацієнта зловживанням зеленого чаю, який викликає зміни якості мозкової рідини. *“By various abuses, among which the habitual use of such agents as green tea is one, this fluid may be affected as to its quality, but it is more frequently disturbed as to equilibrium. This fluid being that which we have in common with spirits, a congestion found upon the masses of brain or nerve, connected with the interior sense, forms a surface unduly exposed, on which disembodied spirits may operate: communication is thus more or less effectually established”*[67, с. 93]. Вся ірреальна сутність буття, загадковість, лякаюча сторона «жахливо-незбагненних» подій відкривається перед очима самого героя – містера Дженнінгса. У новелі яскраво відбилася «завороженність ірраціональним» [7, с. 45]. *“I drew back, not knowing whether it might not meditate a spring. I fancied that one of the passengers had forgot this ugly pet, and wishing to ascertain something of its temper, though not caring to trust my fingers to it, I poked my umbrella softly towards it. It remained immovable—up to it—through it. For through it, and back and forward it passed, without the slightest resistance”*[67, с. 52].

Про проникаючий вплив потойбічного світу свідчить захоплення Дженнінгсом працями натураліста і теософа Е. Сведенборга. Головний герой черпав в працях шведського містика суть злих духів, які супроводжують кожну людину. *“When man's interior sight is opened, which is that of his spirit, then there appear the things of another life, which cannot possibly be made visible to the bodily sight”*[67, с. 27]. Вони були вихідцями з аду. *“The place where they then are, is in the midst between heaven and hell, and is called the world of spirits”*[67, с. 28]. Духи, які вселилися в людину, поділяють з нею насолоди. Містер Дженнінгс увірував в те, що їм оволоділи сили зла, яким Бог віддав його на розтерзання, із-за його наукової роботи в області релігійної метафізики древніх уявлень

світобудови. “...*the actual religion of educated and thinking paganism, quite apart from symbolic worship?*”[67, с. 46].

Для більш детального аналізу художнього твору Дж. Ш. Ле Фаню «Зелений чай», а саме для виявлення готичних мотивів, які найбільш яскраво були зображені в даній новелі, пропонуємо класифікувати готичні типи. Крім цього будуть розглядатися стилістичні прийоми, які автор використовував для зображення характерних ознак готичної новели.

Отже, до **філософського типу** ми відносимо наступні уривки з твору, а саме:

- 1) “*He describes what he saw and heard as an intelligent layman might, and when in this style of narrative he had seen the patient either through his own hall-door, to the light of day, or through the gates of darkness to the caverns of the dead...*”[67, с. 5]

Автор застосовує такі стилістичні прийоми, як *порівняння, оксюморон, повтор (анафора), антитезу*; виражається *мотив протистояння темряви і світла*.

- 2) “*The sun had already set, and the red reflected light of the western sky illuminated the scene with the peculiar effect with which we are all familiar. The hall seemed very dark, but, getting to the back drawing-room, whose windows command the west, I was again in the same dusky light*”[67, с. 43].

Застосовується стилістичний прийом *відокремлення*, виражається *мотив протистояння темряви і світла*.

- 3) “*The faint glow of the west, the pomp of the then lonely woods of Richmond, were before us, behind and about us the darkening room, and on the stony face of the sufferer—for the character of his face, though still gentle and sweet, was changed—rested that dim, odd glow which seems to descend and produce, where it touches, lights, sudden though faint, which are lost, almost without gradation, in darkness*”[67, с. 45].

У даному прикладі автор використовує наступні стилістичні прийоми, а саме метонімію, епітет, відокремлення, виражається мотив протистояння темряви і світла.

4) *“The candles were both out, which was not usual. I had a bedroom candle, and I let the light in, a little bit, looking softly round”*[67, с. 86].

Використовується стилістичний прийом відокремлення, виражається мотив протистояння темряви і світла.

5) *“I sat down, looking out upon the richly-wooded landscape that glowed in the grand and melancholy light which was every moment fading . The corners of the room were already dark; all was growing dim, and the gloom was insensibly toning my mind, already prepared for what was sinister”*[67, с. 44].

Застосовуються стилістичні прийоми: епітет, градація, виражається мотив протистояння темряви і світла.

6) *“In total dark it is visible as in daylight”*[67, с. 61].

Автор використовує наступні стилістичні прийоми: порівняння, стилістичну інверсію, виражається мотив протистояння темряви і світла.

7) *“The effect of the room was, although extremely comfortable, and even luxurious, decidedly gloomy, and aided by the silence, almost oppressive”*[67, с. 26].

Застосовується стилістичний прийом відокремлення, виражається мотив протистояння темряви і світла.

8) *“It was the act of God. You are in His hands and in the power of no other being: be therefore confident for the future”*[67, с. 77].

Автором були використані такі стилістичні прийоми, як синекдоха, перифраз, відокремлення, виражається мотив протистояння добра і зла.

До драматичного типу відносяться наступні приклади:

1) *“There is no doubt that Mr. Jennings' health does break down in, generally, a sudden and mysterious way, sometimes in the very act of officiating in his old and pretty church at Kenlis”*[67, с. 9].

Автором були використані стилістичні прийоми: *оксюморон, антитеза*, виражається *мотив таємниці походження*.

2) “*It may be his heart, it may be his brain*”[67, с. 9].

Застосовується стилістичний прийом *паралелізм*, виражається *мотив таємниці походження*.

3) “*But so it has happened three or four times, or oftener, that after proceeding a certain way in the service, he has on a sudden stopped short, and after a silence, apparently quite unable to resume, he has fallen into solitary, inaudible prayer, his hands and his eyes uplifted, and then pale as death, and in the agitation of a strange shame and horror, descended trembling, and got into the vestry-room, leaving his congregation, without explanation, to themselves*”[67, с. 9 – 10].

Використовуються наступні стилістичні прийоми: *метафора, відокремлення, порівняння, епітет*; виражається *мотив таємниці походження*.

4) “*Mr. Jennings has a way of looking sidelong upon the carpet, as if his eye followed the movements of something there*”[67, с. 11].

Автор застосовує стилістичний прийом *порівняння*, виражається *мотив таємниці походження*.

5) “*But often enough to give a certain oddity, as I have said, to his manner, and in this glance travelling along the floor there is something both shy and anxious*”[67, с. 12].

Використовуються наступні стилістичні прийоми: *відокремлення, синекдоха, антитеза*; виражається *мотив таємниці походження*.

6) “*Tea was my companion—at first the ordinary black tea, made in the usual way, not too strong: but I drank a good deal, and increased its strength as I went on*”[67, с. 48].

Застосовуються стилістичні прийоми: *метафора, відокремлення*; виражається *мотив таємниці походження*.

7) *“It had only one peculiarity—a character of malignity—unfathomable malignity”*[67, с. 60].

Використовуються стилістичні прийоми: *відокремлення, повтор (епіфора)*; виражається *мотив ворожнечі*.

8) *“But this character of intense malice and vigilance was always underlying that surly languor”*[67, с. 60].

Автор застосовує стилістичний прийом *синеκдоху*, виражається *мотив ворожнечі*.

9) *“These affections, I had read, are sometimes transitory and sometimes obstinate. I had read of cases in which the appearance, at first harmless, had, step by step, degenerated into something direful and insupportable, and ended by wearing its victim out”*[67, с. 57].

Використовуються стилістичні прийоми: *повтор (анафора, кільцеве), відокремлення*; виражається *мотив насильства*.

До **морального типу** віднесемо наступні уривки з тексту новели «Зелений чай»:

1) *“The delight of hell is to do evil to man, and to hasten his eternal ruin”*[67, с. 30].

Застосовується стилістичний прийом *синеκдоху*, виражається *мотив злочину*

2) *“His master had made away with himself”*[67, с. 84].

Використовується стилістичний прийом *евфемізм*, виражається *мотив гріха*.

До **психологічного типу** відносяться наступні приклади:

1) *“At this remark, accompanied by a glance of inquiry, a sudden embarrassment disturbed Mr. Jennings, analogous to that which makes a young lady blush and look foolish”*[67, с. 17].

Автор застосовує стилістичні прийоми: *відокремлення, порівняння*; виражається *мотив страху, переживань*.

2) *“He dropped his eyes, and folded his hands together uneasily, and looked oddly, and you would have said, guiltily, for a moment”*[67, с. 17].

Використовуються стилістичні прийоми: *паралелізм, відокремлення*; виражається *мотив страху, переживань*.

3) *“I can't describe easily what a shock I had received, and my sense of genuine gratitude on finding myself, as I supposed, quite rid of it”*[67, с. 54].

Автор вживає наступні стилістичні прийоми: *повтор (анафора), відокремлення*; виражається *мотив страху, переживань*.

4) *“I was afraid to go into town, I was afraid of any one's seeing and recognizing me. I was conscious of an irrepressible agitation in my manner. Also, I was afraid of any violent change in my habits, such as going to a place of amusement, or walking from home in order to fatigue myself”*[67, с. 59].

Застосовуються стилістичні прийоми: *паралелізм, відокремлення*; виражається *мотив страху, переживань*.

5) *“I had been more agitated than I have said. I had read, of course, as everyone has, something about ‘spectral illusions,’ as you physicians term the phenomena of such cases”*[67, с. 57].

Використовуються стилістичні прийоми: *паралелізм, відокремлення, порівняння*; виражається *мотив страху, переживань*.

6) *“I considered my situation, and looked my misfortune in the face”*[67, с. 57].

Автор застосовує стилістичний прийом *метафору*; виражається *мотив страху, переживань*.

7) *“I can't, in the least, convey to you the kind of horror that I felt”*[67, с. 52].

Використовується стилістичний прийом *відокремлення*, виражається *мотив страху*.

8) *“When I had ascertained that the thing was an illusion, as I then supposed, there came a misgiving about myself and a terror that fascinated me in impotence to remove my gaze from the eyes of the brute for some moments”*[67, с. 53].

У даному прикладі автор використовує стилістичні прийоми: *відокремлення, оксюморон*; виражається *мотив страху*.

9) *“As I looked, it made a little skip back, quite into the corner, and I, in a panic, found myself at the door, having put my head out, drawing deep breaths of the outer air, and staring at the lights and tress we were passing , too glad to reassure myself of reality”*[67, с. 53].

Застосовуються стилістичні прийоми: *відокремлення, перерахування*; виражається *мотив страху*.

10) *“I stopped, looking at it with a feeling of loathing and horror”*[67, с. 55].

Автор використовує стилістичний прийом *відокремлення*, виражається *мотив страху*.

11) *“It was an unconscious recoil, and there I stood, still looking at it. It did not move”*[67, с. 55 – 56].

Використовуються наступні стилістичні прийоми: *епітет, відокремлення, повтор (підхоплення)*; виражається *мотив страху*.

12) *“I stopped dismayed and bewildered, turning as I did so, the other way—I mean, towards this house, away from which I had been walking”*[67, с. 57].

Застосовуються стилістичні прийоми: *епітет, відокремлення*; виражається *мотив страху*.

13) *“An irrepressible uneasiness as to its movements kept my eyes always upon it”*[67, с. 59].

У даному прикладі автор застосовує такі стилістичні прийоми, як *епітет, синекдоху*; виражається *мотив страху*.

14) *“You won't tell any one—any of my friends you know—that I am hippish”*[67, с. 36].

Використовується автором стилістичний прийом *відокремлення*, виражається *мотив страху*.

15) *“This story was long before he died—when I was quite a child—and his ways were so silent and moping, and he used to drop in sometimes, in the dusk, when I*

was alone in the drawing-room, and I used to fancy there were ghosts about him”[67, с. 22].

Застосовується стилістичний прийом *відокремлення*, виражається *мотив страху*.

16) *“I perceived that he was agitated, and looking like death, and he repeatedly applied his handkerchief to his forehead; ...”*[67, с. 64]

Використовується стилістичний прийом *порівняння*, виражається *мотив переживань*.

17) *“I don't know whether it was what you said to me, sir, or something a little unusual about him, but I was uneasy, uncommon uneasy about him last night”*[67, с. 86].

Автор застосовує стилістичний прийом *повтор (епіфора)*, виражається *мотив переживань*.

18) *“Still as I stood there, but for my bestial companion, quite alone, I tried to comfort myself by repeating again and again the assurance, the thing is purely disease, a well-known physical affection, as distinctly as small-pox or neuralgia”*[67, с. 57 – 58].

У даному прикладі використовуються такі стилістичні прийоми, як *відокремлення, порівняння*; виражається *мотив душевного протиріччя героя*.

19) *“I've been sitting up too late, and I daresay my digestion is quite wrong, and, with God's help, I shall be all right, and this is but a symptom of nervous dyspepsia. Did I believe all this?”*[67, с. 57 – 58]

Застосовуються стилістичні прийоми: *відокремлення, риторичне питання*; виражається *мотив душевного протиріччя героя*.

20) *“Not one word of it, no more than any other miserable being ever did who is once seized and riveted in this satanic captivity”*[67, с. 57 – 58].

Використовується стилістичний прийом *епітет*, виражається *мотив душевного протиріччя героя*.

21) “Against my convictions, I might say my knowledge, I was simply bullying myself into a false courage”[67, с. 57 – 58].

У даному прикладі також використовується стилістичний прийом *enimem*, виражається мотив *душевного протиріччя героя*.

22) “There is another class of affections which are truly termed—though commonly confounded with those which I describe—spectral illusions”[67, с. 91].

Автор використовує стилістичний прийом *відокремлення*, виражається мотив *забобонів*.

До **ліричного типу** пропонуємо відносити наступні уривки з тексту:

1) “The filmy moonlight was wide over the scene which the window commanded, and I said: ‘Perhaps you would prefer having candles. This light, you know, is odd’ ...”[67, с. 72]

Застосовуються стилістичні прийоми: *enimem*, *метонімія*, *відокремлення*; виражається мотив *ночі*.

До **містичного типу** відносяться наступні приклади з твору:

1) “When man's interior sight is opened, which is that of his spirit, then there appear the things of another life, which cannot possibly be made visible to the bodily sight”[67, с. 27].

У наведеному прикладі автор використовує стилістичний прийом *відокремлення*, виражається мотив *надприродного*.

2) “From what centre did that faint but deep red light come, and from what—glass beads, buttons, toy decorations—was it reflected?”[67, с. 50]

Застосовуються наступні стилістичні прийоми, а саме: *enimem*, *відокремлення*, *перерахування*; виражається мотив *надприродного*.

3) “I had not solved the puzzle, and it became in another minute more odd, for these two luminous points, with a sudden jerk, descended nearer and nearer the floor, keeping still their relative distance and horizontal position, and then, as suddenly,

they rose to the level of the seat on which I was sitting and I saw them no more”[67, с. 51].

Застосовуються стилістичні прийоми: відокремлення, градація; виражається мотив надприродного.

4) “*My curiosity was now really excited, and, before I had time to think, I saw again these two dull lamps, again together near the floor; again they disappeared, and again in their old corner I saw them*”[67, с. 51].

Використовуються стилістичні прийоми: відокремлення, повтор (анафора); виражається мотив надприродного.

5) “*There is in its motion an indefinable power to dissipate thought, and to contract one's attention to that monotony, till the ideas shrink, as it were, to a point, and at last to nothing—and unless I had started up, and shook off the catalepsy I have felt as if my mind were on the point of losing itself*”[67, с. 69 – 70].

У даному прикладі використовуються наступні стилістичні прийоми, а саме: епітет, метонімія, відокремлення, полісиндетон, евфемізм; виражається мотив надприродного.

6) “*The evil spirits associated with man are, indeed from the hells, but when with man they are not then in hell, but are taken out thence*”[67, с. 28].

Автором застосовуються наступні стилістичні прийоми, а саме: відокремлення, полісиндетон, еліпсис; виражається мотив фантастичного.

7) “*The place where they then are, is in the midst between heaven and hell , and is called the world of spirits—when the evil spirits who are with man, are in that world, they are not in any infernal torment, but in every thought and affection of man, and so, in all that the man himself enjoys. But when they are remitted into their hell, they return to their former state*”[67, с. 28].

Використовуються наступні стилістичні прийоми, а саме: стилістична інверсія, еліпсис, відокремлення, полісиндетон; виражається мотив фантастичного.

8) *“It is not like the tone of a human voice. It is not by my ears it reaches me—it comes like a singing through my head”*[67, с. 73].

Застосовуються стилістичні прийоми: *повтор (анафора), порівняння, відокремлення*; виражається *мотив фантастичного*.

9) *“There are with every man at least two evil spirits”*[67, с. 28].

Автор використовує стилістичний прийом *інверсію*, виражається *мотив надприродного, фантастичного*.

10) *“With wicked genii there is also a fluent speech, but harsh and grating. There is also among them a speech which is not fluent, where in the dissent of the thoughts is perceived as something secretly creeping along within it”*[67, с. 28].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми, а саме: *епітети, стилістична інверсія, повтор, літота, порівняння*; виражається *мотив надприродного, фантастичного*.

До **тимчасового типу** ми віднесемо наступний уривок з тексту:

1) *“When it leaves me for a time, it is always at night, in the dark, and in the same way”*[67, с. 61].

Використовуються стилістичні прийоми: *відокремлення, повтор (підхоплення)*; виражається *мотив ночі*.

До **просторового типу** бажано відносити такі приклади з розглядаємої новели:

1) *“He would have been much better in a lodging-house, or hotel, I thought, as I drove up through a short double row of sombre elms to a very old-fashioned brick house, darkened by the foliage of these trees, which overtopped, and nearly surrounded it”*[67, с. 42].

Використовуються стилістичні прийоми: *відокремлення, епітет*; виражається *мотив замкнутого простору*.

- 2) “A brick wall runs along the footpath, and inside the wall is a hedge of yew, or some dark evergreen of that kind, and within that again the row of fine trees which you may have remarked as you came”[67, с. 54].

Автор застосовує стилістичні прийоми: *epitет*, *паралелізм*; виражається *мотив замкнутого простору*.

- 3) “In this sombre and now terrible room, one of the great elms that darkened the house was slowly moving the shadow of one of its great boughs upon this dreadful floor”[67, с. 85].

Використовується стилістичний прийом *epitет*, виражається *мотив замкнутого простору*.

- 4) “I passed from that terrible house, and its dark canopy of elms, and I hope I shall never see it more”[67, с. 89].

Використовуються наступні стилістичні прийоми, а саме: *epitет*, *полісиндетон*, *повтор*; виражається *мотив замкнутого простору*.

- 5) “The road was quite deserted and silent, and it was darker every moment” [67, с. 57].

У данному прикладі автор застосовує такі стилістичні прийоми, як *epitет*, *градацію*; виражається *мотив дороги*.

До **традиційного готичного типу** на нашу думку відносяться наступні приклади:

- 1) “His immense collection of papers he has left in my care, to be arranged, indexed and bound”[67, с. 5].

Використовуються стилістичні прийоми: *гіпербола*, *перерахування*; виражається *мотив знайденого рукопису*.

- 2) “Here and there a case strikes me as of a kind to amuse or horrify a lay reader with an interest quite different from the peculiar one which it may possess for an expert”[67, с. 5].

Автор застосовує наступні стилістичні прийоми: *метонімію, порівняння, епітет*; виражається *мотив знайденого рукопису*.

3) “*There occurs here a careful note of Dr. Hesselius’ opinion upon the case, and of the habits, dietary, and medicines which he prescribed*”[67, с. 80].

У даному прикладі використовується стилістичний прийом *перерахування*, виражається *мотив знайденого рукопису*.

4) “*It is curious—some persons would say mystical*”[67, с. 80].

Використовується стилістичний прийом *відокремлення*, виражається *мотив знайденого рукопису*.

5) “*You won't tell any one—any of my friends you know—that I am hippish ; now, for instance, no one knows—not even Lady Mary—that I have seen Dr. Harley, or any other doctor*”[67, с. 36].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми, як *відокремлення, алітерація*; виражається *мотив таємниці*.

6) “*It is the story of the process of a poison, a poison which excites the reciprocal action of spirit and nerve, and paralyses the tissue that separates those cognate functions of the senses, the external and the interior*”[67, с. 89].

У наведеному прикладі автор використовує наступні стилістичні прийоми: *повторення (підхоплення), зевгма, полісиндетон*; виражається *мотив таємниці та її порушення*.

7) “*By various abuses, among which the habitual use of such agents as green tea is one, this fluid may be affected as to its quality, but it is more frequently disturbed as to equilibrium*”[67, с. 93].

Застосовується стилістичний прийом *порівняння*, виражається *мотив таємниці та її порушення*.

До **передромантичного типу** ми віднесемо наступні уривки художнього твору:

1) “*But at this time his manner was not agitated*”[67, с. 66].

Використовується стилістичний прийом *метонімія*, виражається *мотив відчаю*.

2) “*It was more like that of a sinking patient, who has given himself up*”[67, с. 66].

Автор використовує стилістичний прийом *порівняння*, виражається *мотив відчаю*.

3) “*May God Almighty help me!*”[67, с. 65]

Використовуються такі стилістичні прийоми, як *інверсія*, *риторичний вигук*, виражається *мотив відчаю*.

4) “*If you had ever yourself known this, you would be acquainted with desperation*”[67, с. 70].

Автор використовує стилістичний прийом *евфемізм*, виражається *мотив відчаю*.

5) “*I have been in the country, and have had change of air, change of scene, change of faces, change of everything—and in everything—but myself*”[67, с. 41].

Застосовуються стилістичні прийоми: *паралелізм*, *відокремлення*; виражається *мотив страждань*.

6) “*I have made up my mind, so far as the most irresolute creature on earth can do it, to tell my case fully to you*”[67, с. 41].

У даному прикладі використовуються стилістичні прийоми: *відокремлення*, *порівняння*, *епітет*; виражається *мотив страждань*.

7) “*If your engagements will permit, pray come to me to-day, to-morrow, or the next day; but, pray defer as little as possible*”[67, с. 41].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: *перерахування*, *повтор (анафора)*, *відокремлення*; виражається *мотив страждань*.

8) “*You know not how much I need help*”[67, с. 41].

Автор використовує у даному прикладі *стилістичну інверсію*, виражається *мотив страждань*.

9) “*I called to the driver, and got out, and sat down at the road-side, and prayed to God silently for mercy*”[67, с. 68].

Використовується стилістичний прийом *полісиндетон*, виражається *мотив страждань*.

10) *“I was beside him in a moment, and, frowning and pallid, with contracted eyes, he told me the horror which I already half guessed”*[67, с. 84].

Застосовується стилістичний прийом *відокремлення*, виражається *мотив страждань*.

11) *“I know it is not to be accounted for physically, but I do actually see it, though my lids are closed, and so it rocks my mind, as it were, and overpowers me, and I am obliged to rise from my knees”*[67, с. 70].

У даному прикладі також застосовується стилістичний прийом *відокремлення*, виражається *мотив страждань*.

12) *“He shook his head smiling, and over that wintry sunshine a black cloud suddenly came down, and he drew his breath in, through his teeth as men do in pain”*[67, с. 36].

Автор використовує стилістичні прийоми: *відокремлення*, *порівняння*; виражається *мотив страждань*.

13) *“At present, I am too low, and, in fact, simply unable to say all I wish to say”*[67, с. 40].

Використовується стилістичний прийом *відокремлення*, виражається *мотив страждань*.

14) *“I guessed well the nature, though not even vaguely the particulars of the revelations I was about to receive, from that fixed face of suffering that so oddly flushed stood out, like a portrait of Schalken's, before its background of darkness”*[67, с. 46].

Використовуються наступні стилістичні прийоми: *відокремлення*, *епітет*, *синекдоха*, *порівняння*; виражається *мотив страждань*.

15) *“You had no idea, sir, that a living man could be made so abject a slave of Satan”, he said, with a ghastly groan and a shudder”*[67, с. 76].

У наведеному прикладі використовуються стилістичні прийоми: *відокремлення, епітет*; виражається *мотив страждань*.

16) “*It knows all that has happened. It knows everything—it knows you, and is frantic and atrocious. ....It knows every word I have written—I write*”[67, с. 82].

Автором застосовуються наступні стилістичні прийоми: *паралелізм, відокремлення, еліпсис*; виражається *мотив страждань*.

17) “*This I promised, and I therefore write, but I fear very confused, very incoherently. I am so interrupted, disturbed*”[67, с. 82].

Використовується стилістичний прийом *градація*, виражається *мотив страждань*.

18) “*A day passed—a night—and no return, and a blessed week—a week— another week*”[67, с. 61].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: *відокремлення, повтор (підхоплення), полісиндетон*; виражається *мотив відчаю, страждань*.

19) “*A whole month passed of liberty, but on a sudden, it was with me again*”[67, с. 61].

У даному прикладі застосовується стилістичний прийом *відокремлення*, виражається *мотив відчаю, страждань*.

20) “*I had forced myself into a sort of resignation, but I had not got over the sickening shock and the flurry of the first certainty of my misfortune*”[67, с. 58].

Використовуються стилістичні прийоми: *епітет, метафора*; виражається *мотив відчаю, страждань*.

21) “*But as food is taken in softly at the lips, and then brought under the teeth, as the tip of the little finger caught in a mill crank will draw in the hand, and the arm, and the whole body, so the miserable mortal who has been once caught firmly by the end of the finest fibre of his nerve, is drawn in and in, by the enormous machinery of hell, until he is as I am*”[67, с. 72].

У наведеному прикладі автор використовував наступні стилістичні прийоми: *порівняння, паралелізм, градація*; виражається *мотив відчаю, страждань*.

22) “*This faculty, the power of speaking to me, will be my undoing*”[67, с. 73].

Застосовується стилістичний прийом *відокремлення*, виражається *мотив відчаю, страждань*.

23) “*It won't let me pray, it interrupts me with dreadful blasphemies*”[67, с. 73].

Використовується стилістичний прийом *епітет*, виражається *мотив відчаю, страждань*.

24) “*I dare not go on, I could not*”[67, с. 73].

Автор використовує *стилістичну інверсію*, виражається *мотив відчаю, страждань*.

25) “*Oh! Doctor, can the skill, and thought, and prayers of man avail me nothing!*”[67, с. 73]

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: *перерахування, полісиндетон, риторичний вигук*; виражається *мотив відчаю, страждань*.

26) “*You are very good, sir; you think it worth trying, you don't give me quite up; but, sir, you don't know, it is gaining such an influence over me: it orders me about, it is such a tyrant, and I'm growing so helpless*”[67, с. 74 – 75].

У даному прикладі були знайдені наступні стилістичні прийоми: *повтор (анафора), відокремлення*; виражається *мотив відчаю, страждань*.

27) “*May God deliver me!*”[67, с. 75]

Автор застосовує стилістичний прийом *риторичний вигук*, виражається *мотив відчаю, страждань*.

28) “*By the internal sight it has been granted me to see the things that are in the other life, more clearly than I see those that are in the world*”[67, с. 27].

Використовується стилістичний прийом *епітет*, виражається *мотив двох світів*.

29) *“From these considerations, it is evident that external vision exists from interior vision, and this from a vision still more interior and so on”* [67, с. 27].

Застосовуються стилістичні прийоми: відокремлення, антитеза; виражається мотив двох світів.

30) *“I believe the entire natural world is but the ultimate expression of that spiritual world from which, and in which alone, it has its life. I believe that the essential man is a spirit, that the spirit is an organised substance, but as different in point of material from what we ordinarily understand by matter, as light or electricity is;...”*[67, с. 13]

У даному уривку твору були знайдені наступні стилістичні прийоми: паралелізм, порівняння; виражається мотив двох світів.

31) *“... its access to your senses depends mainly upon your physical condition—this is, under God, your comfort and reliance: we are all alike environed”*[67, с. 74].

Автор використовує стилістичний прийом відокремлення, виражається мотив двох світів.

32) *“It is only that in your case, the ‘paries’, the veil of the flesh, the screen, is a little out of repair, and sights and sounds are transmitted”*[67, с. 74].

Застосовується стилістичний прийом перерахування, виражається мотив двох світів.

33) *“They talk of the optic nerves, and of spectral illusions, as if the organ of sight was the only point assailable by the influences that have fastened upon me—I know better”*[67, с. 71].

У даному прикладі були знайдені наступні стилістичні прийоми: *enimem*, порівняння, відокремлення; виражається мотив самотності.

Мотив-дії найяскравіше зображений у наступних прикладах:

1) *“The brute moved close beside me, and I fancied there was the sort of anxious drawing toward the house, which one sees in tired horses or dogs, sometimes as they come toward home”*[67, с. 58].

Автором застосовуються наступні стилістичні прийоми: *епітет*, *метонімія*, *відокремлення*; виражається *мотив переслідування*.

2) “*It was looking steadily at me. In all situations, at all hours, it is awake and looking at me*”[67, с. 60].

Використовуються стилістичні прийоми: *повтор (епіфора)*, *паралелізм*; виражається *мотив переслідування*.

3) “*With an instinctive determination to try something—anything, I turned about and walked briskly towards town with askance look, all the time, watching the movements of the beast*”[67, с. 56].

У даному прикладі були знайдені наступні стилістичні прийоми: *стилістична інверсія*, *відокремлення*, *епітет*; виражається *мотив переслідування*.

4) “*Where the wall ends, near the turn of the road, it came down, and with a wiry spring or two brought itself close to my feet, and continued to keep up with me, as I quickened my pace*”[67, с. 56].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: *відокремлення*, *полісиндетон*, *епітет*, *градація*; виражається *мотив переслідування*.

5) “*Nothing—no,’ he said. ‘It is simply with me again. On lifting my eyes from a book, or turning my head, I see it, as usual, looking at me, and then it remains, as before, for its appointed time*”[67, с. 64].

У даному уривку твору були застосовані наступні стилістичні прийоми: *відокремлення*, *стилістична інверсія*, *паралелізм*; виражається *мотив переслідування*.

6) “*It was with me in the church—in the reading-desk—in the pulpit—within the communion rails*”[67, с. 67].

Автором були застосовані наступні стилістичні прийоми: *відокремлення*, *паралелізм*; виражається *мотив переслідування*.

Мотив-характеристика зображується лише одним прикладом з тексту:

- 1) *“This courteous man, gentle, shy, plainly a man of thought and reading, who moving and talking among us, was not altogether of us, and whom I already suspected of leading a life whose transactions and alarms were carefully concealed, with an impenetrable reserve from, not only the world, but his best beloved friends—was cautiously weighing in his own mind the idea of taking a certain step with regard to me”*[67, с. 15 – 16].

У наведеному прикладі були знайдені наступні стилістичні прийоми, а саме: *епітет, перерахування, відокремлення, зевгма, еліпсис*; виражається *мотив маска* (невідповідність видимого і дійсного в людині).

Мотив-тип демонструється у наступних прикладах, а саме:

- 1) *“...that evil spirits, when seen by other eyes than those of their infernal associates, present themselves, by “correspondence,” in the shape of the beast (fera) which represents their particular lust and life, in aspect direful and atrocious”*[67, с. 31].

У наведеному прикладі були знайдені наступні стилістичні прийоми, а саме: *синекдоха, відокремлення, зевгма, епітет*; виражається *мотив примари*.

- 2) *“I fancied that one of the passengers had forgot this ugly pet, and wishing to ascertain something of its temper, though not caring to trust my fingers to it, I poked my umbrella softly towards it”*[67, с. 52].

Автор використовує наступні стилістичні прийоми: *епітет, відокремлення*; виражається *мотив примари*.

- 3) *“It remained immovable —up to it —through it”*[67, с. 52].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: *відокремлення, еліпсис*; виражається *мотив примари*.

- 4) *“For through it, and back and forward it passed, without the slightest resistance”*[67, с. 52].

У наведеному прикладі були знайдені наступні стилістичні прийоми: *стилістична інверсія, відокремлення*; виражається *мотив примари*.

5) “*I still saw, however, that red foggy light plainly enough*”[67, с. 55].

Використовуються стилістичні прийоми: *відокремлення, епітет, стилістична інверсія*; виражається *мотив примари*.

6) “*It did not show its teeth, nor exhibit any sign of irritation, but seemed jaded and sulky, and was observing me steadily*”[67, с. 55].

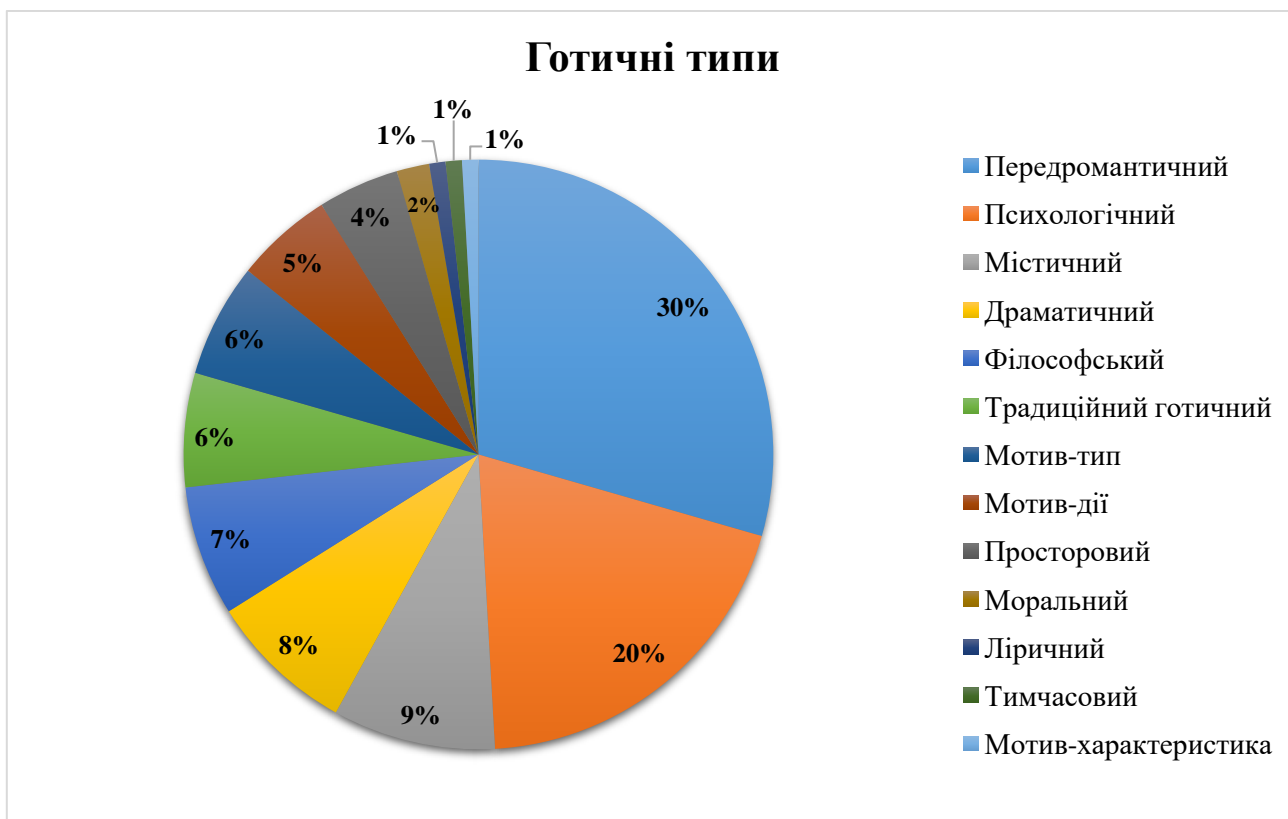
У наведеному прикладі були застосовані наступні стилістичні прийоми: *відокремлення, епітет, еліпсис*; виражається *мотив примари*.

7) “*It is all visible distinctly in a halo that resembles a glow of red embers, and which accompanies it in all its movements*”[67, с. 61].

Автор застосовує наступні стилістичні прийоми: *порівняння, метафору, синекдоха*; виражається *мотив примари*.

Процентне співвідношення стилістичних засобів та готичних типів, використаних Дж.Ш. Ле Фаню в новелі «Зелений чай»:

Наступний твір Дж. Ш. Ле Фаню “The Familiar” («Давній знайомий») увійшов до збірнику новел “*In a Glass Darkly*” у 1872 році в оновленому вигляді. В 1847 році журнальна версія новели “The Familiar” входила до збірника “*Ghost Stories and Tales of Mystery*” і мала взагалі іншу назву “The Watcher” («Спостерігач»), яке в останій авторській редакції даної новели використовувалося як назва однієї з дев’яти глав твору. Ще необхідно зазначити, що в останій версії новели Ле Фаню прибрав біблейський епіграф та зробив деякі зміни у художньому тексті [8].

“The Familiar” займає друге місце в збірнику новел “*In a Glass Darkly*”, в якому автор зображує картину переслідування і загибелі військового моряка, відставного капітана англійського флоту Джеймса Бартона, використовуючи різні художні засоби. Письменник датує події новели 1794 роком. Новела включає у себе пролог і дев’ять глав. Вступне слово декламується устами відомого нам помічника доктора Хесселіуса, який готує читачів до дивовижної історії, знайденої самим доктором, який у свою чергу «отримав папери з описом

випадку містера Бартона»[16, с. 181] з рук високоповажного ірландського священика. Знову ми бачимо використання Ле Фаню прийому «знайденого рукопису» в більш складнішому варіанті.

Використання центральної фігури оповідача, преподобного Томаса Хербера, дозволяє автору створити ілюзію правдоподібності. До того ж, для створення ефекту достовірності, автор включає в сюжетну канву численну кількість другорядних персонажів новели, а саме: генерала Монтегіо, служниці, містера Норкота, натовп роззяв. Ймовірно, автор хотів засвідчити «реальність» надприродного. Топографія Дубліна тих років детально представлена в творі. Читач може подумки перетнути Дублін з півночі на південь шляхом капітана Бартона і в повній мірі відчути весь жах потойбічного переслідування. Письменник оригінально модифікує традиційні для готичних романів просторовий тип, тобто мотив руїн в новобудовах Дубліна. Описуються безлюдні дороги, «де над фундаментами ледь височіли незакінчені стіни майбутніх будинків»[16, с. 186]. Типовий готичний простір описується у 8-му розділі («Умиротворений»), під час прогулянки Бартона. *“Barton now began to walk occasionally in the court-yard which I have mentioned, and which being enclosed by a high wall, commanded no view beyond its own extent”*[67, с. 183].

У традиціях готичних романів XVIII століття потойбічне переслідує капітана Бартона як відплата за раніше скоєний злочин. Під час служби на флоті він спокусив юну дівчину і жорстоко обійшовся з її батьком, що служив матросом на фрегаті під його командуванням, який був надмірно суворому покарений, після чого помер в одній лікарні Неаполя.

Ле Фаню в данному оповіданні більшу увагу приділяє душевному стану головного героя. Однак, на нашу думку, надприродне в новелі «Давній знайомий» заслуговує не меншої уваги. Такого типу потойбічне явище відрізняється від інших ірреальних сил, які описуються на сторінках наступних новел збірки *“In a Glass Darkly”*, тим що надприродне явище наділяється

ірландським фольклорним колоритом. В образі інфернального коротуна (зменшеної копії померлого матроса) в хутряній шапці, шинелі і червоному жилеті вгадується герой ірландських казок Лепреккон. Це широко відомий бріанській дух-одинак. Ле Фаню наділяє карлика гострим, «загрозливим, виконаним шаленою злоби видом»[16, с. 192]. *“This odd-looking person walked straight towards Barton, who was foremost of the three, and halted, regarding him for a moment or two with a look of maniacal menace and fury...”*[67, с. 126]. Привид володіє різними здібностями: він вміє говорити, писати, стріляти, залишати відбитки пальців і пересуватися з різною швидкістю. Раптові пориви вітру свідчать про його наближення. Але найбільш вражає його містична здатність до гіпнозу, проти якої Бартон не здатний чинити опір. З одного боку, читач може припустити, що злісний коротун мстить своєму кривднику. Але з появою сови (можливо, карлик містично трансформувався в цю птицю), яку виявив слуга в покинутому стайні, змінюється ракурс бачення ідеї автора закладеної в певному символі. Сова може використовуватися як символ сліпоти безвір'я. Це дає нам ключ до розуміння причин того, що сталося з героєм. Бартон був скептиком, вільнодумцем, цінувавший «французькі принципи», активним членом масонської ложі, атеїстом. Слово «гординя» звучить щоразу, коли Бартон розмірковує про Божественне одкровення або намагається зрозуміти, чому саме йому випала роль жертви надприродного переслідування.

Головний герой намагався осмислити причини вторгнення потойбічного. Він не вірив у порятунок власної душі, відчував трепет перед майбутньою загибеллю. Все це доводило капітана до відчаю. *“The mind thus turned in upon itself, and constantly occupied with a haunting anxiety which it dared not reveal or confide to any human breast, became daily more excited, and, of course, more vividly impressible, by a system of attack which operated through the nervous system; and in this state he was destined to sustain, with increasing frequency, the stealthy visitations of that apparition which from the first had seemed to possess so terrible a*

hold upon his imagination”[67, с. 144]. Поступово скептицизм Бартона поступався сумніву «щодо того, що прийнято називати одкровенням», глибокому переконанню, що «крім нашого світу існує світ духів ...»[16, с. 201].

З впевненої, сильної особистості, капітан перетворюється у нещасну, жалюгідну, пригнічену людину. Його знали як «храбру людину, в хвилину істинної небезпеки завжди тримався зі спокійним достоїнством»[16, с. 192]. З часом «в його характері сталася разюча і незрозуміла зміна»[16, с. 216]. “*There was something at once embarrassed and excited in his manner, which, along with his wan and haggard countenance, impressed the student with the unpleasant consciousness that his visitor must have recently suffered terribly indeed, to account for an alteration so striking—almost shocking*”[67, с. 145]. Під впливом світу духів Бартон з схвильованого, відчайдушного параноїка, перетворюється в умиротворену особу. “*From this time, as we have said, the prevailing tone of his mind was one of profound and tranquil melancholy*”[67, с. 189]. Наш герой передчував могильний спокій, позбавлення, розраду. Він знав, що термін спокутування його гріха майже закінчився, але його скорбота залишиться з ним навічно. Однак незабаром скінчатися: на смертному одрі капітан визнає Божественну велич, правосуддя і милосердя. Небеса зглянулися над ним, у нього нарешті з’явилася надія, що в смертний час він позбудеться від жахливого образу, який марився йому щодня.

Для більш детальнішого аналізу художнього твору, а саме для виявлення готичних мотивів, які найбільш яскраво були зображені в даній новелі, пропонуємо, як це було зроблено раніше, зробити класифікацію готичних типів. Крім цього будуть розглядатися стилістичні прийоми, які автор використовував для зображення характерних ознак готичної новели.

Отже, до **філософського типу** ми відносимо наступні уривки з твору, а саме:

- 1) *“I shall now endeavour, with precision, to relate them all, combining, of course, in the narrative, whatever I have learned from various sources, tending, however imperfectly, to illuminate the darkness which involves its progress and termination”*[67, с. 103].

Автор застосовує стилістичний прийом відокремлення, виражається мотив протистояння темряви і світла.

- 2) *“...the light was slowly shifting, as if carried across the room in answer to his master’s call”*[67, с. 197].

У наведеному прикладі використовується стилістичний прийом порівняння, виражається мотив протистояння темряви і світла.

- 3) *“Doctor —, ’ said Barton, with something like a shudder, ‘I cannot delude myself with such a hope. I have no hope to cling to but one, and that is, that by some other spiritual agency more potent than that which tortures me, it may be combated, and I delivered”*[67, с. 150].

Автор розглянутої готичної новели використовує наступні стилістичні прийоми, а саме: порівняння, повтор (підхоплення), відокремлення; виражається мотив протистояння добра і зла.

- 4) *“If a man actually has had that complaint, and appears to have died of it—so much so, that a physician of average skill pronounces him actually dead— may he, after all, recover?”*[67, с. 131]

Застосовується стилістичний прийом відокремлення, виражається мотив смерті.

- 5) *“But—but a blunder may be made, ’ resumed Barton. ‘Suppose an ignorant pretender to medical skill; may he be so deceived by any stage of the complaint, as to mistake what is only a part of the progress of the disease, for death itself?”*[67, с. 132]

Використовуються стилістичні прийоми: повтор, епітет; виражається мотив смерті.

6) “...when I see it I am powerless; I stand in the gaze of death, in the triumphant presence of infernal power and malignity”[67, с. 157].

Автором застосовуються наступні стилістичні прийоми: *повтор, метафора, епітет*; виражається *мотив смерті*.

7) “I adjure you in the name of the Most High, give me the benefit of that influence—deliver me from the body of this death”[67, с. 158].

У наведеному прикладі застосовуються стилістичні прийоми: *синекдоха, відокремлення*; виражається *мотив смерті*.

8) “His first object was now to return to Ireland, there, as he believed, and now almost hoped, speedily to die”[67, с. 175].

Використовується стилістичний прийом *відокремлення*, виражається *мотив смерті*.

9) “Captain Barton was now no longer the excited and despairing man he had been before; a strange alteration had passed upon him—an unearthly tranquillity reigned in his mind—it was the anticipated stillness of the grave”[67, с. 184].

У даному прикладі застосовуються наступні стилістичні прийоми, а саме: *відокремлення, метафора, метонімія*; виражається *мотив смерті*.

10) “But heaven has dealt mercifully with me—hope has opened to me at last; and if death could come without the dreadful sight I am doomed to see, I would gladly close my eyes this moment upon the world”[67, с. 187].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: *метонімія, відокремлення, метафора, епітет*; виражається *мотив смерті*.

11) “The awful, unutterable idea of eternity and infinity oppresses and maddens my brain whenever my mind approaches the contemplation of the Creator; I recoil from the effort scared”[67, с. 152].

Автор у даному прикладі застосовує наступні стилістичні прийоми, а саме: *епітет, метафору, синекдоху, антономазію*; виражається *мотив непізнаваності світу*.

12) *“Whether these circumstances in reality bear, or not, upon the occurrences of Barton’s afterlife, it is, of course, impossible to say. It seems, however, more than probable that they were at least, in his own mind, closely associated with them. But however the truth may be, as to the origin and motives of this mysterious persecution, there can be no doubt that, with respect to the agencies by which it was accomplished, absolute and impenetrable mystery is like to prevail until the day of doom”*[67, с. 205].

Використовуються наступні стилістичні прийоми: відокремлення, евфемізм, епітет, порівняння; виражається мотив непізнаваності світу.

До **драматичного типу** відносяться наступні приклади з художнього твору, а саме:

1) *“Such was the relation of parties, when the mysterious circumstances which darken this narrative first began to unfold themselves”*[67, с. 107].

У даному прикладі автор застосовує наступні стилістичні прийоми: стилістичну інверсію, епітет; виражається мотив таємниці походження.

2) *“Altogether the letter, its author, and its real purpose were to him an inexplicable puzzle, and one, moreover, unpleasantly suggestive, in his mind, of other associations connected with his last night’s adventure”*[67, с. 117].

Використовуються стилістичні прийоми: відокремлення, епітет, зевгма; виражається мотив таємниці походження.

3) *“Whatever he might think as to the phantom steps which followed him, there could be no possible illusion about the letters he had received; and, to say the least, their immediate sequence upon the mysterious sounds which had haunted him, was an odd coincidence”*[67, с. 122].

У наведеному прикладі були знайдені наступні стилістичні прийоми, а саме: епітет, синекдоха, відокремлення; виражається мотив таємниці походження.

4) *“The true source of his sufferings, and every circumstance connected with them, he guarded with a reserve so jealous, that it seemed dictated by at least a*

suspicion that the origin of his strange persecution was known to himself, and that it was of a nature which, upon his own account, he could not or dared not disclose”[67, с. 143].

Використовуються наступні стилістичні прийоми: *метафора, відокремлення, метонімія*; виражається *мотив таємниці походження*.

- 5) *“Some attributed the alteration to the pressure of secret pecuniary embarrassments; others to a repugnance to fulfil an engagement into which he was presumed to have too precipitately entered; and others, again, to the supposed incipency of mental disease, which latter, indeed, was the most plausible as well as the most generally received of the hypotheses circulated in the gossip of the day*”[67, с. 160].

У даному прикладі застосовуються наступні стилістичні прийоми: *метафора, відокремлення, порівняння, повтор (анафора)*; виражається *мотив таємниці походження*.

- 6) *“This odd-looking person walked straight towards Barton, who was foremost of the three, and halted, regarding him for a moment or two with a look of maniacal menace and fury; ...*”[67, с. 126]

Автор використовує стилістичні прийоми: *епітет, відокремлення*; виражається *мотив ворожнечі*.

- 7) *“This intangible, and, as it seemed, utterly inadequate influence was fast destroying his energies of intellect, character, and health*”[67, с. 174].

У наведеному прикладі автор застосовував такі стилістичні прийоми, як *епітет, відокремлення, синекдоха, перерахування*; виражається *мотив насильства*.

До **морального типу** віднесемо наступні уривки з тексту новели «Давній знайомий»:

- 1) *“I tell you, Doctor —, if I am to be saved, it must be by other means. The idea of an eternal Creator is to me intolerable—my mind cannot support it*”[67, с. 152].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: *замовчування, відокремлення, антономазія*; виражається *мотив моральної деградації людини*.

- 2) *“Mr. Barton, late captain of the Dolphin, is warned of DANGER. He will do wisely to avoid — street — [here the locality of his last night’s adventure was named]—if he walks there as usual he will meet with something unlucky—let him take warning, once for all, for he has reason to dread THE WATCHER”*[67, с. 116].

Автор використовує такі стилістичні прийоми, як *графічні засоби, відокремлення*, виражається *мотив покарання*.

- 3) *“There was something at once embarrassed and excited in his manner, which, along with his wan and haggard countenance, impressed the student with the unpleasant consciousness that his visitor must have recently suffered terribly indeed, to account for an alteration so striking—almost shocking”*[67, с. 145].

У даному прикладі використовуються наступні стилістичні прийоми: *антитеза, відокремлення, епітет, синекдоха*; виражається *мотив покарання*.

- 4) *“O God, I fear, sir, you know not what you speak of. Mercy, mercy; heaven have pity on me!”*[67, с. 157]

У наведеному прикладі були знайдені такі стилістичні прийоми, як *стилістична інверсія, повтор, метонімія, риторичний вигук*; виражається *мотив покарання*.

- 5) *“When the justice of Heaven permits the Evil one to carry out a scheme of vengeance—when its execution is committed to the lost and terrible victim of sin, who owes his own ruin to the man, the very man, whom he is commissioned to pursue—then, indeed, the torments and terrors of hell are anticipated on earth”* [67, с. 186].

Автор використовує наступні стилістичні прийоми: *антономазію, епітет, відокремлення*; виражається *мотив покарання*.

- 6) *“No, no, no,” interrupted he, with irritability — ‘no, sir, I am not a credulous—far from a superstitious man. I have been, perhaps, too much the reverse—too sceptical, too slow of belief; but unless I were one whom no amount of evidence could convince, unless I were to condemn the repeated, the perpetual evidence of my own senses, I am now—now at last constrained to believe—I have no escape from the conviction—the overwhelming certainty—that I am haunted and dogged, go where I may, by—by a DEMON!”*[67, с. 151]

У даному уривку новели «Давній знайомий» були знайдені наступні стилістичні прийоми: *повтор, стилістична інверсія, відокремлення, графічні засоби, градація, риторичний вигук*; виражається *мотив пороку*.

До **психологічного типу** відносяться наступні приклади:

- 1) *“In spite of all his scepticism, he felt something like a superstitious fear stealing fast upon him, and with these unwonted and uncomfortable sensations, he once more turned and pursued his way”*[67, с. 113].

У даному прикладі автор застосовував наступні стилістичні прийоми: *порівняння, метонімію, полісиндетон*; виражається *мотив страху*.

- 2) *“Captain Barton arrested his course as formerly—the unaccountable nature of the occurrence filled him with vague and disagreeable sensations—and yielding to the excitement that was gaining upon him...”*[67, с. 113]

Використовуються наступні стилістичні прийоми: *відокремлення, метонімія, епітет*; виражається *мотив страху*.

- 3) *“During the whole of his walk with the companions from whom he had just parted, he had been at times painfully aware of the sound of steps, as it seemed, dogging them on their way”*[67, с. 119]

Автор застосовує такі стилістичні прийоми, як *синекдоху, відокремлення*; виражається *мотив страху*.

- 4) *“Once or twice he had looked back, in the uneasy anticipation that he was again about to experience the same mysterious annoyances which had so disconcerted*

him a week before, and earnestly hoping that he might see some form to account naturally for the sounds. But the street was deserted—no one was visible”[67, с. 119 – 120].

У даному уривку твору автор використовує наступні стилістичні прийоми: *епітет*, *метонімію*, *відокремлення*, *стилістичну інверсію*; виражається *мотив страху*.

5) *“Proceeding now quite alone upon his homeward way, he grew really nervous and uncomfortable, as he became sensible, with increased distinctness, of the well-known and now absolutely dreaded sounds”*[67, с. 120]

Автор застосовує такі стилістичні прийоми, як *еліпис*, *відокремлення*, *епітет*, *градацію*; виражається *мотив страху*.

6) *“Again and again he turned; quickly and stealthily he glanced over his shoulder—almost at every half-dozen steps; but no one was visible”*[67, с. 120].

У наведеному прикладі були знайдені наступні стилістичні прийоми: *повторення*, *стилістична інверсія*, *відокремлення*; виражається *мотив страху*.

7) *“There was a preternatural energy of horror in Barton's face, as, with its damp and death-like lineaments turned towards his companion, he thus delivered himself”*[67, с. 151].

Були застосовані такі стилістичні прийоми, як *епітет*, *відокремлення*, *синекдоха*; виражається *мотив страху*.

8) *“The clergyman felt a chill of horror steal over him, while, during the wail of a sudden gust of wind, he heard, or fancied he heard, the half articulate sounds of rage and derision mingling in the sough”*[67, с. 154].

Застосовуються такі стилістичні прийоми, як *метафора*, *відокремлення*, *антитеза*; виражається *мотив страху*.

9) *“...his arm extended toward the street—his face and his very lips white as ashes—while he muttered, ‘There—by heaven!—there—there!’”*[67, с. 165]

У наведеному прикладі були знайдені наступні стилістичні прийоми: *відокремлення, порівняння, замовчування, повтор*; виражається *мотив страху*.

10) “*I saw him—by —, I saw him!*”[67, с. 172]

Автор використовує наступні стилістичні прийоми: *повтор (анафора), замовчування*; виражається *мотив страху*.

11) “*For a few seconds he stood riveted to the earth—breathless and bloodless—in the fascination of that dreaded gaze, and then fell helplessly insensible, upon the pavement*”[67, с. 183].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: *метафора, епітет, відокремлення, метонімія*; виражається *мотив страху*.

12) “*But though death is welcome, I shrink with an agony you cannot understand—an actual frenzy of terror—from the last encounter with that—that DEMON, who has drawn me thus to the verge of the chasm, and who is himself to plunge me down. I am to see him again—once more—but under circumstances unutterably more terrific than ever*”[67, с. 187].

Автор використовує наступні стилістичні прийоми, а саме: *метафору, відокремлення, епітет, графічні засоби, повтор, гіперболу*; виражається *мотив страху*.

13) “*Palsied by a feeling akin to terror, yet not unmingled with curiosity, he stood breathless and listening at the threshold, unable to summon resolution to push open the door and enter*”[67, с. 197].

У даному прикладі були знайдені наступні стилістичні прийоми: *метафора, відокремлення, синекдоха*; виражається *мотив страху*.

14) “*Actually freezing with terror, and scarce knowing what he did, the man turned and ran down the passage, wringing his hands in the extremity of horror and irresolution*”[67, с. 198].

Автор використовує такі стилістичні прийоми, як *епітет, відокремлення*; виражається *мотив страху*.

15) “*And see, see—may I never have life, sir,*’ added the man, after another pause, with a shudder, ‘*but there was something else on the bed with him. Look there—look there—see that, sir*”[67, с. 201].

У наведеному уривку новели автор застосовує наступні стилістичні прийоми, а саме: стилістичну інверсію, замовчування, відокремлення, повтор; виражається мотив страху.

16) “*The irritation of this intangible and unseen pursuit became gradually all but intolerable; and when at last he reached his home, his nerves were strung to such a pitch of excitement that he could not rest, and did not attempt even to lie down until after the daylight had broken*”[67, с. 120 – 121].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: епітет, синекдоха, метафора, еліпсис; виражається мотив переживань.

17) “*As we walked down together, I observed that he became absent and silent, and to a degree that seemed to argue the pressure of some urgent and absorbing anxiety*”[67, с. 124].

Використовуються такі стилістичні прийоми, як метафора, епітет; виражається мотив переживань.

18) “*What did he say? —I did not hear it—what was it?*’ asked Barton, wholly disregarding the question”[67, с. 127].

Автор використовує наступні стилістичні прийоми: риторичне питання, замовчування; виражається мотив переживань.

19) “*But although he affected to treat the whole affair as unworthy of a thought it yet haunted him pertinaciously, tormenting him with perplexing doubts, and depressing him with undefined apprehensions*”[67, с. 118].

Були знайдені наступні стилістичні прийоми: порівняння, відокремлення, метафора, синекдоха; виражається мотив душевних протирічч героя.

20) “*Is there any disease, in all the range of human maladies, which would have the effect of perceptibly contracting the stature, and the whole frame—causing the*

man to shrink in all his proportions, and yet to preserve his exact resemblance to himself in every particular—with the one exception, his height and bulk; any disease, mark—no matter how rare—how little believed in, generally—which could possibly result in producing such an effect?”[67, с. 133]

Застосовуються стилістичні прийоми: відокремлення, замовчування; виражається мотив душевних протирічч героя.

21) *“He took his leave at length, with an unpleasant foreboding of some coming mischief, and with a mind haunted with a thousand mysterious apprehensions, such as, even while he acutely felt their pressure, he, nevertheless, inwardly strove, or affected to contemn”*[67, с. 138].

У наведеному прикладі були розкриті такі стилістичні прийоми, як зевгма, синекдоха, відокремлення; виражається мотив душевних протирічч героя.

22) *“These renewals of the strange impressions from which he had suffered so much, were, however, desultory and faint, insomuch that often he really could not, to his own satisfaction, distinguish between them and the mere suggestions of an excited imagination”*[67, с. 123].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: відокремлення, метафора, гіпербола; виражається мотив забобонів.

До **ліричного типу** пропонуємо віднести наступний уривок з тексту, а саме:

1) *“It was considerably past midnight when Mr. Barton took his leave, and set out upon his solitary walk homeward”*[67, с. 110].

Автор використовує стилістичний прийом *метафору*, виражається *мотив ночі*.

До **містичного типу** відносяться наступні приклади з твору, а саме:

1) *“...and in this state he was destined to sustain, with increasing frequency, the stealthy visitations of that apparition which from the first had seemed to possess so terrible a hold upon his imagination”*[67, с. 144].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: *відокремлення, гіпербола, синекдоха*; виражається *мотив надприродного*.

- 2) “No, no, sir—*fancy has no part in it,*’ answered Barton, somewhat sternly. *‘Fancy! was it that made you, as well as me, hear, but this moment, those accents of hell? Fancy, indeed! No, no’*”[67, с. 156].

Були розкриті такі стилістичні прийоми, як *повтор, відокремлення, риторичний вигук, порівняння, метафора*; виражається *мотив надприродного*.

- 3) “*As the door yielded to his pressure, the ill-omened bird of which the servant had been in search, uttering its spectral warning, started suddenly from the far side of the bed, and flying through the doorway close over their heads, and extinguishing, in his passage, the candle which Montague carried, crashed through the skylight that overlooked the lobby, and sailed away into the darkness of the outer space*”[67, с. 199].

У данному прикладі були знайдені наступні стилістичні прийоми: *епітет, метафора, відокремлення*; виражається *мотив надприродного*.

- 4) “*The prince of the powers of the air,*’ muttered Barton, with a shudder”[67, с. 155]

Автор використовує стилістичний прийом *антономазію*, виражається *мотив фантастичного*.

- 5) “*It was unusually sad and lonely, and yet more beautiful than any earthly scene. My head was leaning on the lap of a girl, and she was singing a song, that told, I know not how—whether by words or harmonies—of all my life—all that is past, and all that is still to come; and with the song the old feelings that I thought had perished within me came back, and tears flowed from my eyes—partly for the song and its mysterious beauty, and partly for the unearthly sweetness of her voice; and yet I knew the voice—oh! how well; and I was spellbound as I listened and looked at the solitary scene, without stirring, almost without breathing—and,*

alas! alas! without turning my eyes towards the face that I knew was near me, so sweetly powerful was the enchantment that held me”[67, с. 189].

У даному уривку новели були розкриті наступні стилістичні прийоми, а саме: *антитеза, відокремлення, замовчування, полісиндетон, паралелізм, метафора, вигук, синекдоха, епітет*; виражається *мотив віщих снів*.

До **тимчасового типу** ми віднесемо наступний уривок художнього твору:

1) *“It was now fully one o’clock, and the streets were quite deserted”*[67, с. 119].

Автор використовує стилістичний прийом *епітет*, виражається *мотив ночі і півночі*.

До **просторового типу** бажано відносити такі приклади з розглядаємої новели:

1) *“...as Barton was slowly pacing this narrow enclosure, in his accustomed walk, and reaching the further extremity, was turning to retrace his steps, he saw the boarded wicket ajar, and the face of his tormentor immovably looking at him through the iron bars”*[67, с. 183].

Застосовуються такі стилістичні прийоми, як *відокремлення, синекдоха*; виражається *мотив замкнутого простору*.

2) *“He had now reached the lonely road, with its unfinished dwarf walls tracing the foundations of the projected row of houses on either side—the moon was shining mistily, and its imperfect light made the road he trod but additionally dreary—that utter silence which has in it something indefinably exciting, reigned there, and made the sound of his steps, which alone broke it, unnaturally loud and distinct”*[67, с. 111].

Використовуються наступні стилістичні прийоми: *стилістична інверсія, метафора, відокремлення, епітет, синекдоха*; виражається *мотив дороги*.

3) *“...but the road on either side was, as we have said, embarrassed by the foundations of a street, beyond which extended waste fields, full of rubbish and neglected lime and brick-kilns, ...”*[67, с. 141]

У даному прикладі автор застосовує стилістичний прийом *відокремлення*, виражається *мотив руїн*.

До **традиційного готичного типу** на нашу думку відносяться наступні приклади:

- 1) *“To this MS. Doctor Hesselius, has, after his wont, attached some sheets of letter-paper, on which are written, in his hand nearly as compact as print, his own remarks upon the case. He says—”*[67, с. 99]

Використовуються наступні стилістичні прийоми: *стилістична інверсія*, *відокремлення*, *порівняння*, *замовчування*; виражається *мотив знайденого рукопису (манускрипту)*.

- 2) *“In point of conscience, no more unexceptionable narrator, than the venerable Irish Clergyman who has given me this paper, on Mr. Barton's case, could have been chosen”*[67, с. 99].

Були виявлені наступні стилістичні прийоми: *метонімія*, *відокремлення*, *еліпсис*; виражається *мотив знайденого рукопису (манускрипту)*.

- 3) *“Thus writes Doctor Hesselius; and adds a great deal which is of interest only to a scientific physician”*[67, с. 102].

Автор застосовує *стилістичну інверсію*, виражається *мотив знайденого рукопису (манускрипту)*.

- 4) *“The Narrative of the Rev. Thomas Herbert, which furnishes all that is known of the case, will be found in the chapters that follow”*[67, с. 102].

Використовується стилістичний прийом: *відокремлення*, виражається *мотив знайденого рукопису (манускрипту)*.

- 5) *“Why—no—not altogether; in fact I am ashamed to say I have not considered even my objections sufficiently to state them connectedly; but—but there is one subject on which I feel a peculiar interest”*[67, с. 147].

У даному прикладі зображуються такі стилістичні прийоми, як *замовчування*, *стилістична інверсія*; виражається *мотив таємниці та її порушення*.

До **передромантичного типу** ми віднесемо наступні уривки:

- 1) *“The wild and excited rapidity with which he spoke, and, above all, the indefinable horror, that stamped his features, afforded a contrast to his ordinary cool and unimpassioned self-possession striking and painful in the last degree”*[67, с. 148].

Були знайдені наступні стилістичні прийоми: *метафора, відокремлення, епітет*; виражається *мотив відчаю*.

- 2) *“If this may not be, I am lost – now and forever lost”*[67, с. 150].

Зазначаються такі стилістичні прийоми, як *відокремлення, замовчування, повтор (епіфора)*; виражається *мотив відчаю*.

- 3) *“Ay, ay, God help me, ’ echoed Barton, sternly; ‘but will he help me—will he help me?”*[67, с. 151]

Автор застосовує наступні стилістичні прийоми: *вигук, паралелізм, риторичне питання*; виражається *мотив відчаю*.

- 4) *“Ay, ay; resist the devil and he will flee from thee, ’ said Barton, in the same tone; ‘but how resist him? ay, there it is—there is the rub. What—what am I to do? what can I do?”*[67, с. 155]

У наведеному прикладі були розглянуті наступні стилістичні прийоми: *вигук, відокремлення, риторичне питання, замовчування, паралелізм*; виражається *мотив відчаю*.

- 5) *“My strength, and faculties, and memory, all forsake me”*[67, с. 157].

Використовуються наступні стилістичні прийоми: *перерахування, полісиндетон, синекдоха*; виражається *мотив відчаю*.

- 6) *“Ah, my friend, it won’t do, ’ said Barton, with the faint voice and bewildered, ghastly look of one who had been stunned by some mortal shock; “there is no use in contending; whatever it is, the dreadful association between me and it, is now established—I shall never escape—never!”*[67, с. 174].

Зазначаються наступні стилістичні прийоми: *вигук, епітет, синекдоха, відокремлення, замовчування, повтор*; виражається *мотив відчаю*.

7) “*The mind thus turned in upon itself, and constantly occupied with a haunting anxiety which it dared not reveal or confide to any human breast, became daily more excited, and, of course, more vividly impressible, by a system of attack which operated through the nervous system; ...*”[67, с. 144]

У даному уривку твору автор застосовує такі стилістичні прийоми, як *стилістичну інверсію, синекдоху, метафору, відокремлення*; виражається *мотив страждань*.

8) “*...in a tone of stifled horror — ‘Oh, God—oh, my God!’*”[67, с. 197]

Автор вживає такі стилістичні прийоми, як *метафору, вигук, повтор, замовчування, риторичний вигук*; виражається *мотив страждань*.

9) “*Then ensued a silence, which again was broken by the same strange soothing sound; and at last there burst forth, in one swelling peal, a yell of agony so appalling and hideous, ...*”[67, с. 197]

Зображуються наступні стилістичні прийоми: *відокремлення, стилістична інверсія, епітет, синекдоха*; виражається *мотив страждань*.

10) “*The fact is,*’ said Barton, ‘*whatever may be my uncertainty as to the authenticity of what we are taught to call revelation, of one fact I am deeply and horribly convinced, that there does exist beyond this a spiritual world— a system whose workings are generally in mercy hidden from us— a system which may be, and which is sometimes, partially and terribly revealed*”[67, с. 148].

У даному уривку новели були знайдені наступні стилістичні прийоми, а саме: *зевгма, замовчування, відокремлення, повтор (анафора)*; виражається *мотив двох світів*.

11) “*Listen to me first,*’ replied Captain Barton, with a subdued air, and an effort to suppress his excitement, ‘*listen to me while I detail the circumstances of the persecution under which my life has become all but intolerable—a persecution*

which has made me fear death and the world beyond the grave as much as I have grown to hate existence”[67, с. 153].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: *повтор (анафора), синекдоха, порівняння*; виражається *мотив двох світів*.

12) *“Though, sooth to say, the pilot who for the first time steers his vessel under the muzzles of a hostile battery, never felt his resolution more severely tasked than did Captain Barton as he breathlessly pursued this solitary path—a path which, spite of every effort of scepticism and reason, he felt to be infested by some (as respected him) malignant being*”[67, с. 140].

У даному прикладі були зазначені такі стилістичні прийоми, як *відокремлення, синекдоха, порівняння, повтор (підхоплення)*; виражається *мотив бунту*.

13) *“Pray, pray, ’ echoed he again; ‘I can't pray—I could as easily move a mountain by an effort of my will*”[67, с. 152].

Автор застосовує наступні стилістичні прийоми: *повтор, гіперболу*; виражається *мотив поневір'яння*.

14) *“Try! I have tried, and the attempt only fills me with confusion; and, sometimes, terror; I have tried in vain, and more than in vain*”[67, с. 152].

Зазначаються наступні стилістичні прийоми: *риторичний вигук, паралелізм, полісиндетон, відокремлення, повтор (епіфора)*; виражається *мотив поневір'яння*.

Мотив-дії найяскравіше зображен у наступних прикладах:

1) *“He had proceeded thus some way, when he, on a sudden, heard other footfalls, pattering at a measured pace, and, as it seemed, about two score steps behind him*”[67, с. 111].

Автор використовує такі стилістичні прийоми, як *відокремлення, синекдоха*; виражається *мотив переслідування*.

2) *“Thus satisfying himself, he resumed his walk, and before he had proceeded a dozen paces, the mysterious footfall was again audible from behind, and this time,*

as if with the special design of showing that the sounds were not the responses of an echo—the steps sometimes slackened nearly to a halt, and sometimes hurried for six or eight strides to a run, and again abated to a walk”[67, с. 112].

Були застосовані наступні стилістичні прийоми, а саме: *епітет*, *синекдоха*, *відокремлення*, *порівняння*, *полісиндетон*; виражається *мотив переслідування*.

3) *“There was no repetition of these haunting sounds, until he had reached the point where he had last stopped to retrace his steps—here they were resumed—and with sudden starts of running, which threatened to bring the unseen pursuer up to the alarmed pedestrian”*[67, с.113].

У даному прикладі були розглянуті такі стилістичні прийоми, як *епітет*, *відокремлення*, *синекдоха*; виражається *мотив переслідування*.

4) *“To the very end of this solitary street the steps pursued him—and it required a strong effort of stubborn pride on his part, to resist the impulse that prompted him every moment to run for safety at the top of his speed”*[67, с. 114].

Автор використовує такі стилістичні прийоми, як *синекдоха*, *епітет*; виражається *мотив переслідування*.

5) *“By the side of the dead wall which bounded the college park, the sounds followed, recommencing almost simultaneously with his own steps. The same unequal pace—sometimes slow, sometimes for a score yards or so, quickened almost to a run—was audible from behind him”*[67, с. 120]

Використовуються наступні стилістичні прийоми: *епітет*, *синекдоха*, *відокремлення*, *повтор*; виражається *мотив переслідування*.

6) *“You may as well think, Captain Barton, to escape from your own shadow as from me; do what you may, I will see you as often as I please, and you shall see me, for I do not want to hide myself, as you fancy. Do not let it trouble your rest, Captain Barton; for, with a good conscience, what need you fear from the eye of THE WATCHER”*[67, с. 121].

Були розглянуті наступні стилістичні прийоми, а саме: *порівняння, відокремлення, паралелізм, синекдоха, графічні засоби*; виражається *мотив переслідування*.

7) “*During all this time, however, he was, now and then, dismayed by indistinct and half-hearted repetitions of the same annoyance, and that in lonely places, in the day-time as well as after nightfall*”[67, с. 123].

У наведеному прикладі автор вживає такі стилістичні прийоми, як *відокремлення, метонімію*; виражається *мотив переслідування*.

8) “... ‘*but from the consciousness that a malignant spirit is following and watching me wherever I go, I have never, for a single instant, a temporary respite. I am pursued with blasphemies, cries of despair and appalling hatred. I hear those dreadful sounds called after me as I turn the corners of the streets; they come in the night-time, while I sit in my chamber alone; they haunt me everywhere, charging me with hideous crimes, and—great God! —threatening me with coming vengeance and eternal misery. Hush! do you hear that?*’ he cried with a horrible smile of triumph; ‘*there—there, will that convince you?*’”[67, с. 154].

Були зазначені наступні стилістичні прийоми: *відокремлення, синекдоха, епітет, паралелізм, замовчування, риторичний вигук, риторичне питання*; виражається *мотив переслідування*.

9) “*Notwithstanding General Montague's undertakings and exhortations, however, Barton continued to suffer from the self-same unexplained cause; go how, when, or where he would, he was still constantly dogged or confronted by the being who had established over him so horrible an influence*”[67, с. 168].

Використовуються такі стилістичні прийоми, як *відокремлення, синекдоха, перерахування*; виражається *мотив переслідування*.

Мотив-характеристика зображується лише декількома прикладами з тексту:

- 1) *“Unwell! No—not unwell, ’ he said, evidently making an effort to recover his self-possession; ’but, to say the truth, I am fatigued—a little over-worked— and perhaps over anxious. Come, come—shall we go on?”*[67, с. 128]

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: *повтор, замовчування, відокремлення*; виражається *мотив маски (невідповідність видимого і дійсного в людині)*.

- 2) *“Barton, who had been at first gloomy and abstracted, drank much more freely than was his wont—possibly with the purpose of dispelling his own secret anxieties—and under the influence of good wine, and pleasant company, became gradually (unlike himself) talkative, and even noisy”*[67, с. 137].

Автор використовує стилістичні прийоми: *відокремлення, полісиндетон*; виражається *мотив маски*.

- 3) *“Spite of his blue devils, however, poor Barton, having no satisfactory reason to render to the public for any undue remissness in the attentions exacted by the relation subsisting between him and Miss Montague was obliged to exert himself, and present to the world a confident and cheerful bearing”*[67, с. 143].

Були розглянуті у наведеному прикладі стилістичні прийоми: *інверсія, відокремлення, синекдоха*; виражається *мотив маски*.

Мотив-тип демонструється у наступних прикладах, а саме:

- 1) *“I do distinctly remember being a good deal shocked at the countenance and bearing of this man, which indeed irresistibly impressed me with an undefined sense of danger, such as I have never felt before or since from the presence of anything human; ... ”*[67, с. 126]

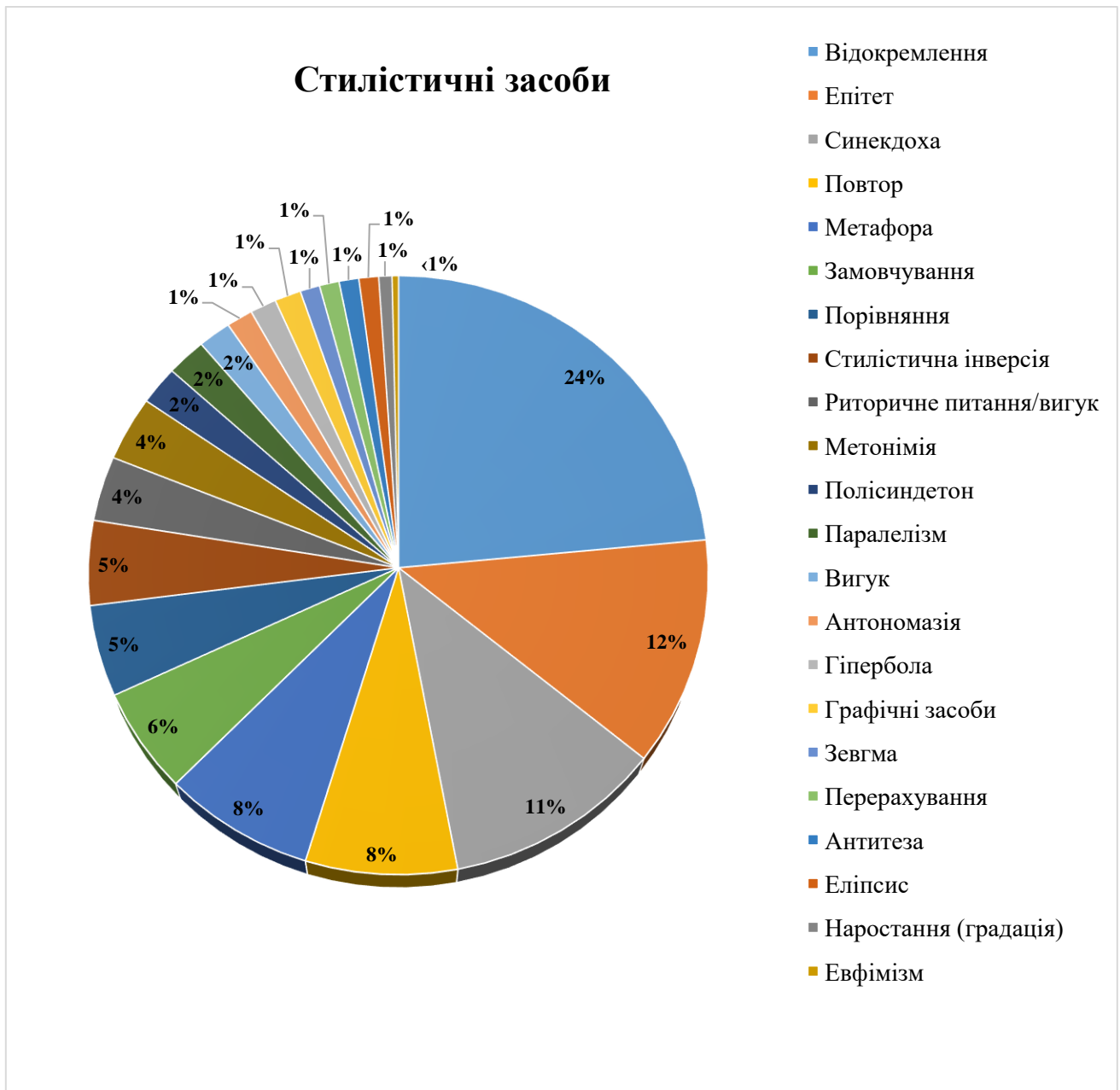
Автор вживає наступні стилістичні прийоми: *синекдоху, епітет, порівняння*; виражається *мотив примари і лиходія*.

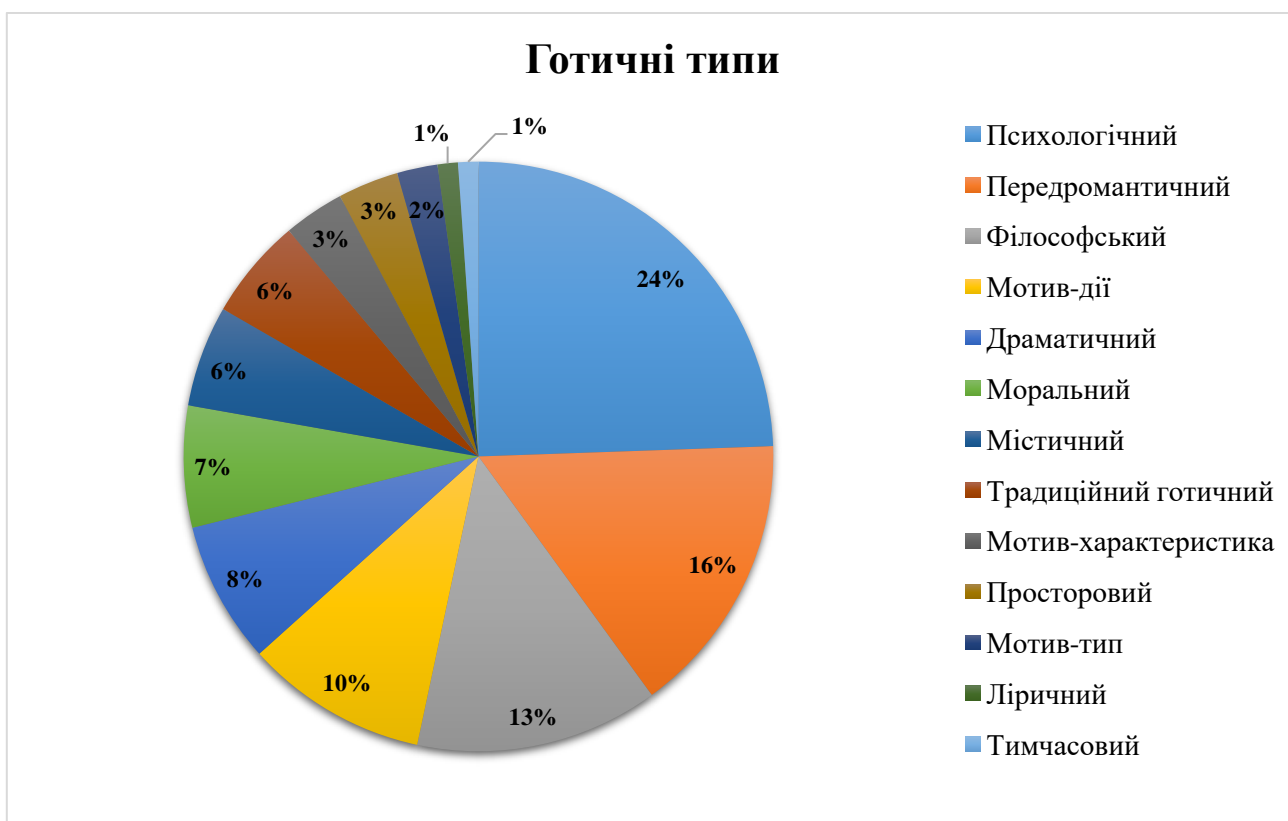
- 2) *“The figure was walking at the same exaggerated pace, and with the same strange air of menace as before; and as it passed him, he thought he heard it say, in a furious whisper, ‘Still alive—still alive!’”*[67, с. 142]

У даному прикладі були знайдені наступні стилістичні прийоми, а саме: *синекдоха, епітет, відокремлення, повтор*; виражається *мотив примари і лиходія*.

Процентне співвідношення стилістичних засобів та готичних типів, використаних Дж.Ш. Ле Фаню в новелі «Давній знайомий»:

2.2. Особливості використання стилістичних прийомів в новелі Г. Джеймса «Сер Едмунд Орм»

Генрі Джеймс (Henry James 1843 – 1916) – американський письменник, який більшу частину свого життя прожив у Європі, а за рік до смерті прийняв британське підданство. Прославлений письменник-експериментатор і теоретик літератури, автор складної психологічної прози, предтеча модернізму, Г. Джеймс зробив однією з основних тем своєї творчості зіставлення американської і європейських культур, аналізував американський і британський національні характери.

Творча спадщина класика дуже велика. Вона включає понад двадцять романів, така ж кількість повістей, більше ста оповідань, близько десятка п'єс, безліч літературно-критичних статей, вісімнадцять автопредіслів до прижиттєвого видання його художньої прози, численні дорожні нариси, записні книжки 1878 – 1915 рр. і кілька тисяч листів.

Серед найбільш відомих великих творів письменника слід назвати романи «Американець» (“The American”, 1877), «Європейці» (“The Europeans”, 1878), «Вашингтонська площа» (“Washington Square”, 1880), «Жіночий портрет» (“The Portrait of a Lady”, 1881), «Бостонці» (“The Bostonians”, 1886), «Крила голубки» (“The Wings of the Dove”, 1902), «Посли» (“The Ambassadors”, 1903), повісті «Дейзі Міллер» (“Daisy Miller”, 1878), «Облога Лондона» (“The Siege of London”, 1883), «Листи Асперна» (“The Aspern Papers”, 1888).

Письменник мав чималу пристрасть і до жанру «готичного роману». Безумовно, найбільш відомим твором Г. Джемса, написаному в даному руслі, є повість «Поворот гвинта» (“The Turn of Screw”, 1898). Слідуючи по стопах американського романтика Н. Готорна, Джеймс відроджує жанр містичної розповіді про привидів, однак надає йому страшну психологічну достовірність шляхом витонченого, багатослівного і досконального переказу відчуттів «ненадійного оповідача». Подібно театральному глядачеві, читач повісті сприймає її художній світ виключно з точки зору головної героїні. Оповідання ретельно фільтрується і отримує відтінок граничного суб'єктивізму на межі «потoku свідомості»[16]. Також, оригінальне трактування готичних мотивів пропонується в повістях «В клітці» (“In the Cage”, 1898), «Звір в хашах» (“The Beast in the Jungle”, 1903), «Веселий куточок» (“The Jolly Corner”, 1908). У 1948 році дослідником творчості письменника Леоном Едель була видана збірка «Розповіді Генрі Джеймса про привидів».

Близькість до світу надприродного було сімейної рисою Джеймсов. Коли майбутньому письменникові виповнився рік від роду, його батькові довелося зіткнутися з привидами, що потрясло його до глибини душі і на деякий час похитнуло його здоров'я. Пізніше схожий випадок стався з братом письменника Вільямом, надовго втратившим спокій. На відміну від батька, який шукав джерело свого заспокоєння і набуття нових сил в книгах Еммануеля Сведенборга, Вільям знайшов свою втіху в релігії.

Джеймс був зацікавленим читачем літературних творів, в яких розповідалося про щось загадкове і надприродне. Він захоплювався книгами Дж. Ш. Ле Фаню, різними історіями про привидів. Все це послужило Джеймсу джерелом натхнення при створенні численних оповідань про привидів. Особливу увагу автор приділяв психології героїв, які зіштовхнулися з надприродними явищами. Письменник прагнув показати читачам, як дивне, зловісне явище вплітається в повсякденне, безтурботне існування.

Яскравим прикладом «вплетення надприродного» в звичайне може служити його новела “Sir Edmund Orme” («Сэр Эдмунд Орм», 1891). Тематика потойбічного в цій новелі набуває земної, можна сказати буденної характеристики. Г. Джеймс хоч і використовує основні готичні мотиви: мотив примари і лиходія, мотив таємниці, мотив замкнутого простору, мотив надприродного і т.д., в результаті таємничому, суворому і безмовному серу Едмунду Орму відводиться другорядне місце у творі. Свою увагу автор звертає на внутрішній стан героїв, їх манеру поведінки у момент зіткнення з потойбічним явищем.

Г. Джеймс використовує прийом «знайденої рукописи» у вигляді записок, які виявляє перший оповідач. Автор записок, як підозрює наратор, не був «вмотивованим спонуканням достовірно викласти реально відбувавшися події» [16, с. 310], але в щирості і правдивості даних записок «наш оповідач» не сумнівався. Уся розповідь ведеться від «ненадійного оповідача», який намагається розгадати таємницю якоїсь місис Марден.

У новелі розповідається про те, що молодий чоловік, відпочиваючи на водах, знайомиться з двома чарівними дамами – з місис Марден і її прекрасною донькою Шарлоттою. З першої зустрічі молода леді дуже сподобалася оповідачу. Відчуваючи серйозні наміри до місис Марден, молода людина також помічає неприродну поведінку її матері, відчувалася в ній «смутна тревога»,

недомовленість, їй хотілося знайти чиюсь підтримку, захист; все це породжувало «прагнення сховатися» [16, с. 313].

Автор розкриває психічний стан головних героїв через відчуття оповідача, який описує події, що відбувалися. Оцінюючи душевний стан місіс Марден, він так само розкриває для себе своє ставлення до надприродного явища. Таким чином, Г. Джеймс намагається переконати читача в достовірності подій, про які йде мова.

Протягом усієї сюжетної лінії поява привида турбує бідну місіс Марден. Бачивши Сера Едмунда Орма вона бліднула, ціпеніла, червоніла, заворожено спрямовувала свій погляд в порожнечу, здригалася, роняла чашку з чаєм і т.д. Молодий чоловік, бачивши дивну поведінку своєї співрозмовниці, намагається вивідати таємницю місіс Марден. Цікаві, зачаровуючи події відбуваються на території старовинного маєтку в Сассексі, де героєві вдається наблизитися до розгадки хвилюючої таємниці. Поступово, натяками, місіс Марден відкриває таємничу завісу. Вона була переконана, що тільки щиро закохана в її доньку молода людина здатна бачити примару яка переслідував її вже багато років. Прозріння настає в невеликій церкві на території Сассекської долини. Під час служби, молодий чоловік «ненароком помітив», що поруч з ними присів «якийсь пан». «Це був молодий чоловік з блідим благородним обличчям, одягнений в чорне» [16, с. 320]. Його присутність, на відміну від оповідача, нікого не цікавила. Шарлотта «начебто не бачила його ». За твердженням місіс Марден, примару бачили тільки двоє – вона і її «рятівник» [16, с. 320].

Поява примари була пов'язана з щирими почуттями молодої людини до Шарлотти. Привид постійно з'являвся саме в той момент, коли «молода пара» перебувала разом. В якійсь мірі привид вселяв не трепет, а повагу, інтерес оповідача, який називав його персоною «тому, що виникало мимовільне почуття, ніби в кімнаті поруч з вами перебував наслідний принц» [16, с. 326]. Привид тримав себе гордо, даючи зрозуміти, що ніхто йому не рівня. Суворий і

пильний погляд Сера Едмунда Орма по черзі спрямовувався на кожну дійову особу, особливо на місіс Марден і «прозрілого» молодого чоловіка. Його існування вражало оповідача, своїм «природним існуванням» і зовнішнім виглядом: «блідий, миловидний юнак з гладко виголеним обличчям і прозоро-блакитними очима...»[16, с. 327]. І сама поява привида здавалася настільки природною, що майже не викликала страху у оповідача, лише тільки усвідомлення того, що це явище надприродне, яке візуалізується тільки перед ним і місіс Марден. Це усвідомлення наповнювало його жахом і хвилюванням. Але з іншого боку, явище приголомшливого примари приводило його в захват, «ніби все життя тільки й мріяв що про зустріч з привидом»[16, с. 329]. Вперше у своєму житті він ступив на «поріг якоїсь загадкової двері»[16, с. 331], яка відкрила йому таємницю буття потойбічного світу. Наш герой перебував у піднесеному настрої від того, що він «наділений особливим, містичним баченням»[16, с. 331], що виділяє його «серед інших людей»[16, с. 331]. Оповідач «сприймав його так само природно, як будь-якого смертного» і не замислювався, з якої субстанції він створений і «чи має він право на існування» [16, с. 340]. Його буття «було настільки ж незаперечним, достовірним, конкретним і безумовним фактом»[16, с. 340], як і існування будь-якого іншого приятеля оповідача. Герой відчував шанобливе ставлення до субстанції примари, яка була «настільки тонка і шляхетна», що йому «не спадало на думку торкнутися» її з цікавості [16, с. 340]. Привид вражав спостерігача своєю справжністю, незримою присутністю, все це мало якусь красу, порівнянну з прекрасними старовинними історіями про любов, страждання і смерть.

На противагу захопленим почуттям свого «рятівника» місіс Марден відчувала, що тягар від переслідування її привидом на протязі багато років не проходить. Вона нарікала на своє життя, «душа її була знівечена, однак у неї вистачало мужності стверджувати, ніби до цього можна звикнути»[16, с. 331]. Все своє життя вона прожила «з надривом в душі»[16, с. 331]. Така внутрішня

тривога була викликана побоюванням за Шарлотту, яка «не витримала б зустрічі з ним: чужа цікавості, вона напевно б злякалася»[16, с. 334]. Захистити молоду дівчину прагнув її коханий. Він бачив її порятунок в його любові, так як відчував, що привид на його стороні інтересів. Адже і з ним могли зіграти злий жарт і розбити йому серце, як це зробила місіс Марден свого часу. Вона вбила Орма, розбивши йому серце, що стало для нього найжорстокішим ударом.

Свої рани і свою втрату сер Орм сприйняв всерйоз. Відплата за материнські гріхи повисла над бідною дівчиною. Таким чином привид намагався змусити злощасну жінку заплатити за свої страждання. «Дівчина буде покарана відповідно до своєї вини, <...>, нехай тільки захоче порушити слово або зробити іншу подібну жорстокість – «справжній привид» з'явиться їй»[16, с. 341].

У заключній частині твору поява привида є фатальною для місіс Марден. Відкривається привид і перед Шарлоттою, яка до цього моменту нічого не знала. «Безмірний жах опанував» молодим чоловіком, настільки він хвилювався за тендітний душевний стан своєї коханої [16, с. 342]. В момент кульмінаційного напруження Шарлотта все ж таки кинулася в його обійми. Їх дихання злилися воедино, якусь мить здавалося, що вони нероздільні.

Возз'єднання двох сердець поклато позбавлення двох змучених душ. «Страхітливий стогін», який почув головний герой, можна віднести і до передсмертного крику «нешасної жінки», і до прощального подиху звільненого духу [16, с. 342]. Автор дає нам зрозуміти, що цей стогін більшою мірою відносився до сера Едмунда Орма, так як з тих пір його не бачило молоде подружжя. Ми ж можемо припустити, що передсмертний «крик позбавлення»[16, с. 342] викрикнула місіс Марден. З одного боку це може бути страх перед «незвіданим», а з іншого – це свого роду порятунок від переслідування примари. Але також ми можемо припустити і третій варіант

«страхітливого стогону»[16, с. 342]: чи не міг привид сера Едмунда Орма забрати душу місіс Марден з собою на вічне перебування разом?!

Таким чином, Г. Джеймс у новелі «Сер Едмунд Орм» традиційний готичний сюжет перетворює в психологічне оповідання. Це провокує подвійне мотивування описаних подій: і містичне, і раціональне.

Отже, зробивши загальний аналіз художнього твору Г. Джеймса «Сер Едмунд Орм» ми прагнемо, як і раніше зробити систематизацію готичних мотивів відносно їх типів та зазначити які стилістичні засоби використовував автор для зображення свого загадкового і надприродного світу в своїй новелі.

Таким чином, до **філософського типу** ми можемо віднести наступні уривки з твору, а саме:

- 1) *“We were to some extent lighted by the open window behind us, but the other windows, curtained within, left the darkness undiminished, so that I made out but dimly the figure of a gentleman standing there and looking at us”*[65, с. 404].

Автор застосовує такі стилістичні прийоми, як *синекдоху, відокремлення*; виражається *мотив протистояння темряви і світла*.

- 2) *“He’s dead!” said Mrs.Marden, from her white face*”[65, с. 387].

Використовуються наступні стилістичні прийоми: *риторичний вигук, синекдоха*; виражається *мотив смерті*.

- 3) *“Mrs.Marden lay upon the sofa, and as soon as I looked at her I saw the shadow of death in her face”*[65, с. 406].

Автор застосовує стилістичний прийом *метафору*, виражається *мотив смерті*.

- 4) *“Mrs.Marden lay in her place with closed eyes, with something in her stillness that gave us both a fresh terror”*[65, с. 408].

У даному прикладі були зазначені наступні стилістичні прийоми: *полісиндетон, синекдоха, епітет*; виражається *мотив смерті*.

- 5) *“Was the sound I heard when Chartie shrieked — the other and still more tragic sound I mean — the despairing cry of the poor lady’s death-shock or the*

articulate sob (it was like a waft from a great storm) of the exorcised and pacified spirit?”[65, с. 408]

Розглядаються такі стилістичні прийоми, як відокремлення, *epitет*; виражається *мотив смерті*.

- 6) *“I was on the look-out for it as a pilot for the flash of a revolving light, and ready to generalise on the sinister subject, to answer for it to all and sundry that ghosts were much less alarming and much more amusing than was commonly supposed”*[65, с. 390].

У даному прикладі автор застосовує наступні стилістичні прийоми: *порівняння*, *epitет*, *повтор*; виражається *мотив непізнаваності світу*.

- 7) *“Of what odd essence he was made I know not; I’ve no theory about him — leaving that to others — any more than about such or such another of my fellow mortals (and his law of being) as I have elbowed in life”*[65, с. 400].

Розглядаються наступні стилістичні прийоми: *стилістична інверсія*, *відокремлення*, *порівняння*; виражається *мотив непізнаваності світу*.

До **драматичного типу** відносяться наступні приклади:

- 1) *“She stood a few seconds, the queerest expression in her face; then she sank on the seat again and I saw she had blushed crimson”*[65, 372].

Застосовується стилістичний прийом *паралелізм*, виражається *мотив таємниці походження*.

- 2) *“My eye happened to fall nevertheless on the interlocked hands of the two ladies, and I quickly guessed that the grasp of the elder to be violent”*[65, с. 372].

Використовуються наступні стилістичні прийоми: *метонімія*, *epitет*; виражається *мотив таємниці походження*.

- 3) *“The first day I was there she dropped two or three of these references — she had already indulged in more than one — to the mystic initiation in store for me;... ”*[65, с. 376]

У даному уривку твору були знайдені наступні стилістичні прийоми: *стилістична інверсія, відокремлення, епітет*; виражається *мотив таємниці походження*.

- 4) “*Whom had I seen and why was the apparition — it rose before my mind’s eye clear again — invisible to the others?*”[65, с. 380]

Зазначаються такі стилістичні прийоми, як *відокремлення, синекдоха*; виражається *мотив таємниці походження*.

До **морального типу** віднесемо наступні уривки з тексту новели «Сер Едмунт Орм»:

- 1) “*She might emulate her parent by some play of characteristic perversity not less than she resembled her in charm; and if that impulse should be determined in her, if she should be caught, that is to say, in some breach of faith or some heartless act, her eyes would on the spot, by an insidious logic, be opened suddenly and unpitiedly to the “perfect presence,” which she would then have to work as she could into her conception of a young lady’s universe*”[65, с. 401].

Автор вживає наступні стилістичні прийоми: *епітет, метонімія, літома, порівняння, повтор (анафора), відокремлення, зевгма, іронія*; виражається *мотив гріха*.

- 2) “*What was portended, danger or sorrow, bliss or bane, was a minor question; all I saw, as she sat there, was that, innocent and charming, she was close to a horror, as she might have thought it, that happened to be veiled from her but that might at any moment be disclosed*”[65, с. 393].

Були використані наступні стилістичні прийоми: *антитеза, відокремлення, синекдоха*; виражається *мотив покарання*.

- 3) “*A form had constituted itself on the other side of the couch, and the form leaned over Mrs.Marden*”[65, с. 407].

Розглядаються такі стилістичні прийоми, як *повтор (анафора), синекдоха*; виражається *мотив покарання*.

- 4) “*She gave, with a shriek, one stare of dismay, and another sound, like a wail of one of the lost, fell at the same instant on my ear*”[65, с. 407].

Зазначаються наступні стилістичні прийоми: *відокремлення, метафора, порівняння, метонімія*; виражається *мотив покарання*.

До **психологічного типу** відносяться наступні приклади:

- 1) “*Hush!*” *she said, with the intensest excitement; ‘don’t speak to her — don’t tell her!*”[65, с. 379]

Автор вживає такі стилістичні прийоми, як *вигук, гіпербола, паралелізм, замовчування*; виражається *мотив страху*.

- 2) “*...I caught Mrs.Marden’s moulded mask at the window of one of the rooms open to the crooked flags*”[65, с. 381].

У даному прикладі використовується стилістичний прийом *синекдоха*, виражається *мотив страху*.

- 3) “*He looked again strangely hard at me, harder than any one in the world had ever looked before; and I remember feeling rather cold and wishing he would say something. No silence had ever seemed to me so soundless*”[65, с. 385].

Розглядаються наступні стилістичні прийоми: *відокремлення, порівняння, зевгма, літота*; виражається *мотив страху*.

- 4) “*He’s here — he’s here*”[65, с. 395].

Застосовуються такі стилістичні прийоми, як *повтор, замовчування*; виражається *мотив страху*.

- 5) “*That has been my terror, that she will, from one occasion to another. I’ve an unspeakable dread of the effect on her*”[65, с. 399].

Використовуються наступні стилістичні прийоми: *відокремлення, стилістична інверсія*; виражається *мотив страху*.

- 6) “*My own impression was in fact the strongest of sensations, a sensation of horror; for what could the thing mean but that the girl at last saw?*”[65, с. 404 – 405]

Були розглянуті такі стилістичні прийоми, як *гіпербола, повтор (підхоплення), риторичне питання*; виражається *мотив страху*.

7) “*She stared at him as he passed, but he passed very quickly, and she as quickly dropped down again, though not too soon to catch my eye across the church*”[65, с. 379].

Автор використовує наступні стилістичні прийоми: *повтор (підхоплення), порівняння, метафора*; виражається *мотив переживань*.

8) “*How could I help seeing him?*”[65, с. 379]

Автор вживає *риторичне питання*, виражається *мотив переживань*.

9) “*Don't speak to any one — don't tell any one!*” she went on”[65, с. 380].

Розглядаються наступні стилістичні прийоми: *паралелізм, замовчування, риторичний вигук*; виражається *мотив переживань*.

10) “*Not one of them, not one of them*”[65, с. 380].

Автор застосовує стилістичний прийом *паралелізм*, виражається *мотив переживань*.

11) “*You saw him, you saw him!*” she panted, with a strange mixture of dismay and relief”[65, с. 382].

Зазначаються наступні стилістичні прийоми: *паралелізм, риторичний вигук, антитеза*; виражається *мотив переживань*.

12) “*It was that, oddly enough, that gave me a sudden, sharp shake — not my own perception of our visitor, which felt quiet natural. It made the fact vivid to me that she had been equally unaware of him in church, and the two facts together — now that they were over — set my heart more sensibly beating*”[65, с. 387].

У наведеному прикладі автор застосовує наступні стилістичні прийоми: *відокремлення, синекдоха*; виражається *мотив переживань*.

13) “*I've seen him again — I've seen him again!*”[65, с. 394]

Використовуються наступні стилістичні прийоми: *паралелізм, замовчування, риторичний вигук*; виражається *мотив переживань*.

14) “... ‘I want it so, I want it!’ our companion murmured with ineffable wistfulness”[65, с. 406].

Автор вживає такі стилістичні прийоми, як *паралелізм, риторичний вигук, метафору*; виражається *мотив переживань*.

15) “My whole being went forth into a mute prayer that Charlotte shouldn’t see it and that I should be able to betray nothing”[65, с. 407].

Застосовується стилістичний прийом *синекдоха*, виражається *мотив переживань*.

16) “This appeal, carried on in my own locked breast, kept me doubtless quiet enough at luncheon”[65, с. 380].

У новеденному прикладі розглядаються наступні стилістичні прийоми: *метафора, відокремлення, метонімія*; виражається *мотив душевних протирічч героя*.

17) “I was annoyed at last by her reiterated reference to an identity yet to be established, and I clasped my hands with an air of supplication which covered much real impatience, a sharper curiosity and even the first short throbs of a certain sacred dread”[65, с. 383].

Вживаються такі стилістичні прийоми, як *синекдоха, перерахування*; виражається *мотив душевних протирічч героя*.

18) “Dead?’ I panted. ‘Then that gentleman was – ?’ I couldn’t even say a word”[65, с. 387].

Були розглянуті наступні стилістичні прийоми: *риторичне питання, стилістична інверсія, замовчування*; виражається *мотив душевних протирічч героя*.

19) “Then there was a greater blankness than ever in her beauty and on certain days a mocking light in her eyes, a light of which the meaning seemed to be: ‘If you don’t take care, I will accept you, to have done with you the more effectually”[65, с. 402].

Автор використовує такі стилістичні прийоми, як *метафору*, *синекдоху*; виражається *мотив душевних протирічч героя*.

20) “*It was only afterwards I knew that I myself had had a totally new emotion — my horror passing into anger and my anger into a stride along the balcony with a gesture of reprobation*”[65, с. 405].

У даному прикладі розглядається стилістичний прийом *хіазм*, виражається *мотив душевних протирічч героя*.

21) “*I very soon came to attach an idea of beauty to his unrecognised presence, the beauty of an old story, of love and pain and death. What I ended by feeling was that he was on my side, watching over my interest, looking to it that no trick should n`t be broken*”[65, с. 401].

Зазначаються наступні стилістичні прийоми: *повтор*, *перерахування*, *стилістична інверсія*; виражається *мотив забобонів*.

22) “*He stood there as I had seen him in the Indian room, looking at me with the expressionless attention that borrowed gravity from his sombre distinction*”[65, с. 392].

Розглянуті наступні стилістичні прийоми: *порівняння*, *епітет*, *синекдоху*; виражається *мотив злочинної пристрасі*.

До **ліричного типу** відноситься один уривок з тексту, а саме:

1) “*The night was close and thick, the stars dim, and below us under the cliff we heard the deep rumble of the tide*”[65, с. 404].

Використовуються автором наступні стилістичні прийоми: *епітет*, *метафора*; виражається *мотив ночі*.

До **містичного типу** відносяться наступні приклади з твору:

1) “*He`s a perfect presence. He`s a splendid presence!*’ I cried”[65, с. 387].

Застосовуються такі стилістичні прийоми, як *паралелізм*, *риторичний вигук*; виражається *мотив надприродного*.

- 2) *“The place is haunted, haunted!” I exulted in the word as if it stood for all I had ever dreamt of*”[65, с. 388].

У даному прикладі розглядаються наступні стилістичні прийоми: *повтор, вигук, порівняння*; виражається *мотив надприродного*.

- 3) *“I was too much taken up with another interest to care; I felt beneath my feet the threshold of the strange door, in my life, which had suddenly been thrown open and out of which came an air of keenness I had never breathed and of a taste stronger than wine*”[65, с. 389 – 390].

Були розглянуті такі стилістичні прийоми, як *перифраз, відокремлення, метафора, порівняння*; виражається *мотив надприродного*.

- 4) *“I couldn't get over the distinction conferred on me, the exception — in the way of mystic enlargement of vision — made in my favour*”[65, с. 390].

Автор вживає у даному уривку новели *метонімію, відокремлення*; виражається *мотив надприродного*.

- 5) *“Above all he was, by every seeming, of as fine and as sensitive, of as thoroughly honourable, a mixture; so that I should no more have thought of taking a liberty, of practicing an experiment, with him, of touching him, for instance, or of addressing him, since he set the example of silence, than I should have thought of committing any other social grossness*”[65, с. 400].

Розглядаються наступні стилістичні прийоми: *стилістична інверсія, відокремлення, паралелізм, перерахування*; виражається *мотив надприродного*.

- 6) *“Didn't I remember she had spoken to me of intuitions?”*[65, с. 376]

Автор використовує у наведеному прикладі *риторичне питання*, виражається *мотив передбачення майбутнього*.

До **просторового типу** ми відносимо наступний приклад з розглядаємої новели:

- 1) *“She was in a queer little apartment, one of the many reception-rooms of which the ground-floor at Tranton consisted; it was known as the Indian room and had a styledenominated Eastern — bamboo lounges, lacquered screens, lanterns with*

long fringes and strange idols in cabinets, objects not held to conduce to sociability”[65, с. 381].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: *епітет, відокремлення, перерахування*; виражається *мотив замкнутого простору*.

До **традиційного готичного типу** на нашу думку відносяться наступні приклади:

- 1) *“The statement appears to have been written, though the fragment is undated, long after the death of his wife, whom I take to have been one of the persons referred to”*[65, с. 367].

Автор використовує стилістичний прийом *відокремлення*, виражається *мотив знайденого рукопису (манускрипту)*.

- 2) *“When I took possession of his effects I found these pages, in a locked drawer, among papers relating to the unfortunate lady’s too brief career — she died in childbirth a year after her marriage: letters, memoranda, accounts, faded photographs, cards of invitation”*[65, с. 367].

У даному прикладі були розглянуті такі стилістичні прийоми, як *перифраз, відокремлення, перерахування*; виражається *мотив знайденого рукопису (манускрипту)*.

- 3) *“I offer it to others — having full option — precisely because of its oddity”* [65, с. 367].

Знову використовується стилістичний прийом *відокремлення*, виражається *мотив знайденого рукопису (манускрипту)*.

- 4) *“You’re the only person,” she said; ‘the only person in the world’*[65, с. 380].

Автор використовує стилістичний прийом *повтор (підхоплення)*, виражається *мотив таємниці та її порушення*.

- 5) *“I knew you would, from the moment you should be really in love with her! I knew it would be the test — what do I mean? — the proof”*[65, с. 382].

У наведеному прикладі були розглянуті наступні стилістичні прийоми: *паралелізм, замовчування, риторичний вигук, риторичне питання*; виражається *мотив таємниці та її порушення*.

6) “*You see him, you see him!*” — *she quiet exulted in it. ‘You’ll see him again’*”[65, с. 382].

Автор використовує такі стилістичні прийоми, як *паралелізм, оксюморон, риторичний вигук*; виражається *мотив таємниці та її порушення*.

7) “*We’ll do so together — we’ll make it out*”[65, с. 388].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: *паралелізм, замовчування*; виражається *мотив таємниці та її порушення*.

8) “*I broke his heart — he thought me awfully bad*”[65, с. 397].

Автор використовує такі стилістичні прийоми, як *метафору, замовчування*; виражається *мотив таємниці та її порушення*.

9) “*I wasn’t in love with Edmund Orme; my mother and my elder sister, my married, sister had brought it about. But he did love me and I knew — that is almost knew! —how much! But I told him I did n’t care — that I could n’t, that I would n’t ever. I threw him over, and he took something, some abominable drug or draught that proved fatal. It was dreadful, it was horrible, he was found that way — he died in agony*”[65, с. 398].

У наведеному прикладі були розглянуті такі стилістичні прийоми, як *повтор (анафора, епіфора), відокремлення, замовчування, риторичний вигук, паралелізм*; виражається *мотив таємниці та її порушення*.

10) “*Afternoon tea, when the dusk fell early, was a friendly hour at Tranton; the firelight played into the wide white last-century hall;...*”[65, с. 390]

Автор вживає наступні стилістичні прийоми: *відокремлення, метафору*; виражається *мотив предків*.

11) “*Oh me — of course. That’s my curse!*”[65, с. 380]

У даному прикладі використовуються такі стилістичні прийоми, як *замовчування, риторичний вигук*; виражається *мотив родового прокляття*.

До **передромантичного типу** ми віднесемо наступні уривки:

1) “*Now you know my life — now you know my life!*”[65, с. 387]

Зображуються наступні стилістичні прийоми: *паралелізм, замовчування, риторичний вигук*; виражається *мотив відчаю*.

2) “*I felt myself by so much less designated, less involved and connected — all with Charlotte I mean to say*”[65, с. 402-403].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: *повтор, замовчування*; виражається *мотив відчаю*.

3) “*I spoke — I spoke, but she gave me no answer, ' I said*”[65, с. 406].

Автор використовує у даному прикладі такі стилістичні прийоми, як *повтор, замовчування*; виражається *мотив відчаю*.

4) “*How can you — when I don't understand myself?' she helplessly cried*” [65, с. 388].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: *замовчування, риторичне питання*; виражається *мотив страждань*.

5) “*Do you call me a 'case'?' my friend cried with exquisite resentment*”[65, с. 399].

У новеденому прикладі були розглянуті такі стилістичні прийоми, як *антономазія, риторичне питання, епітет*; виражається *мотив страждань*.

6) “*Charlotte expressed it in the cry of 'Mother, mother!*”[65, с. 408]

Використовуються наступні стилістичні прийоми: *повтор, вигук*; виражається *мотив страждань*.

7) “*He was as positive, as individual and ultimate a fact as any of these*”[65, с. 400].

Застосовуються наступні стилістичні прийоми: *повтор, перерахування, порівняння*; виражається *мотив двох світів*.

8) “*He struck me as strange, incontestably, but somehow he always struck me as right*”[65, с. 401].

Автор вживає стилістичний прийом *порівняння*, виражається *мотив двох світів*.

9) “*She shan’t, she shan’t!*” *I engaged in such a tone that several people looked round*”[65, с. 399].

Були розглянуті такі стилістичні прийоми, як *повтор*, *риторичний вигук*; виражається *мотив бунту*.

Мотив-дії найяскравіше зображен у наступних прикладах:

1) “*It was touching that she became in the presence of this extraordinary portent*”[65, с. 393].

Автор застосовує стилістичний прийом *епітет*, виражається *мотив переслідування*.

2) “*Never when I’m by myself — only with her*”[65, с. 398].

Вживається стилістичний прийом *замовчування*, виражається *мотив переслідування*.

3) “*And then in the evening, when I knocked my tea over you, and the day you were at the door with her and I saw you from the window — each time he was there*”[65, с. 398].

У даному уривку твору були знайдені наступні стилістичні прийоми: *полісиндетон*, *відокремлення*, *замовчування*; виражається *мотив переслідування*.

Мотив-характеристика зображується лише одним прикладом з тексту:

1) “*After the first agitation produced by his approach she took no notice of him whatever; it made me remember her passionate adjuration to me. I had to achieve a great effort to imitate her, for though I knew nothing about him but that he was Sir Edmund Orme his presence acted as a strong appeal, almost as an oppression*”[65, с. 385].

Розглядаються такі стилістичні прийоми, як *відокремлення*, *епітет*, *порівняння*; виражається *мотив маски (невідповідність видимого і дійсного в людині)*.

Мотив-тип демонструється у наступних прикладах, а саме:

1) “*He was a pale young man in black and with the air of a gentleman*”[65, с. 378].

Застосовуються такі стилістичні прийоми, як *епітет*, *зевгма*; виражається *мотив примари і лиходія*.

2) “*He held himself with something of the grand air and as if he were different from his company*”[65, с. 385].

У даному прикладі автор використовує стилістичний прийом *порівняння*, виражається *мотив примари і лиходія*.

3) “*His behaviour was unbecoming, his early departure even more than his late arrival; but he managed so quietly that we were not incommoded, and I found, on turning a little to look after him, that nobody was disturbed by his withdrawal*”[65, с. 378 – 379].

Розглядаються наступні стилістичні прийоми: *повтор (анафора)*, *антитеза*, *відокремлення*, *синекдоха*; виражається *мотив примари і лиходія*.

4) “*...for at that moment there stepped into the room from the terrace — the window had been left open — a gentleman who had come into sight, at least into mine, only within the instant*”[65, с. 385].

Автор вживає стилістичний прийом *відокремлення*, виражається *мотив примари і лиходія*.

5) “*He stood there without speaking — young pale handsome clean-shaven decorous, with extraordinary light blue eyes and something old-fashioned, like a portrait of years ago, in his head and in his manner of wearing his hair*”[65, с. 385].

У даному уривку новели розглядаються наступні стилістичні прийоми: *відокремлення*, *перерахування*, *епітет*, *порівняння*, *зевгма*, *повтор*; виражається *мотив примари і лиходія*.

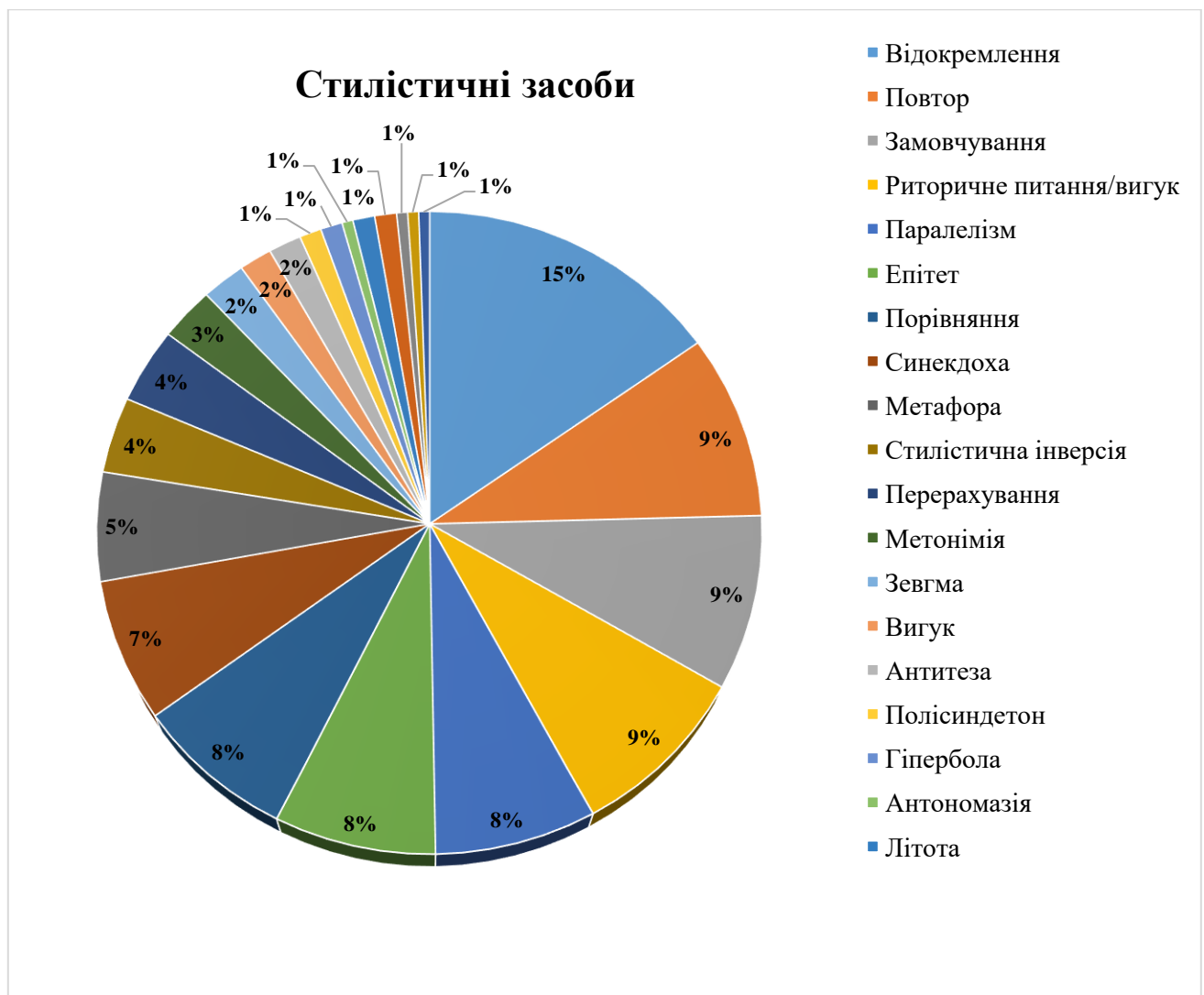
6) “The next instant, more strangely than I can say, my discomposure, instead of increasing, dropped, for the person before the fire was Sir Edmund Orme”[65, с. 392].

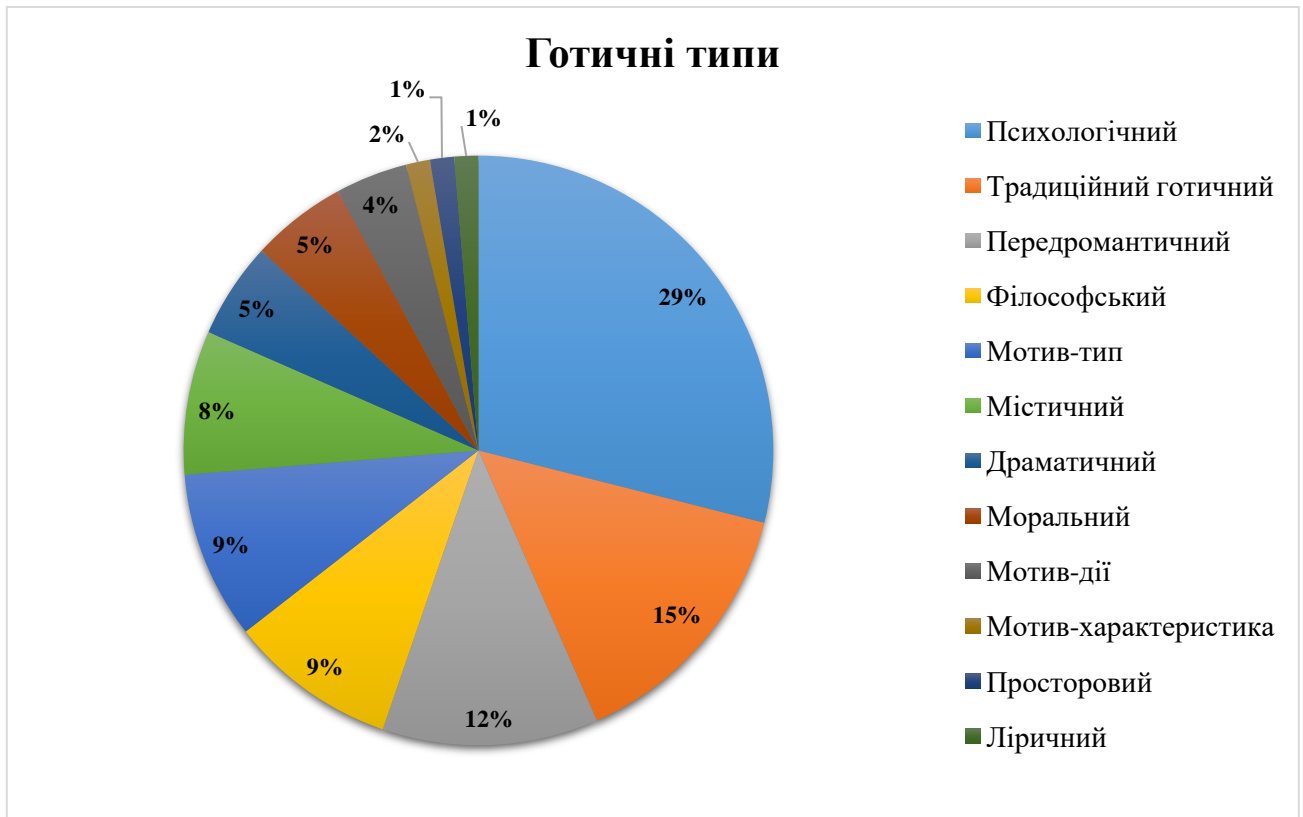
Застосовується стилістичний прийом *відокремлення*, виражається *мотив примари і лиходія*.

7) “For a moment my quest seemed vain; then I knew one of the gentlemen — the middle one — could but be Sir Edmund Orme”[65, с. 395].

Використовуються наступні стилістичні прийоми: *відокремлення, стилістична інверсія*; виражається *мотив примари і лиходія*.

Процентне співвідношення стилістичних засобів та готичних типів, використаних Г. Джеймсом в новелі «Сер Едмунд Орм»:

Висновки до розділу 2

Проаналізувавши готичні новели Джозефа Шерідана Ле Фаню ми можемо зробити висновок, що письменник використовуючи зразок подвійного мотивування, «неявній фантастики», підтримує напружений читацький інтерес. Він вміло надає зображуваному зловісний колорит, створює атмосферу тривожного очікування, але при цьому уникає однозначного трактування описуваних містичних явищ. Він розробляє тему провини і відплати, досліджуючи темні закутки людської душі і її хворобливих станів. В обох проаналізованих нами новелах «надприродне явище» представлено не як справжнє свідчення, а як сприйняття і переживання центрального персонажа. Таким способом письменник відкриває перед читачем перспективу самостійних тлумачень. Сфера фантастичного максимально зближується зі сферою реальності, в результаті створюється паралелізм версій: фантастичної, реальної і

навіть природно-наукової. Нами було з'ясовано, що письменник використовував в своїх творах певний готичний комплекс типів та мотивів. Так в новелі «Зелений чай» письменник зображував свій «готичний світ» через наступні готичні типи, а саме: *філософський тип* (знайдено вісім прикладів) розкривався через використання наступних мотивів, а саме: протистояння темряви і світла, добра і зла; *драматичний тип* (знайдено дев'ять прикладів) був зображений мотивом таємниці походження, ворожнечі, насильства; *моральний тип* (знайдено два прикладу) був досліджений лише в двох мотивах, а саме в мотиві злочину та гріха; достатньо яскраво зображується в художньому творі «Зелений чай» *психологічний тип* (знайдено двадцять два прикладу) через наступні мотиви: страху та переживань, душевні протиріччя героя, забобонів; *ліричний тип* (знайдено один приклад) зображується лише через мотив ночі; *містичний тип* (знайдено десять прикладів) досліджувався через мотиви надприродного та фантастичного; *тимчасовий тип* (знайдено один приклад) виражається через мотив ночі; *просторовий тип* (знайдено п'ять прикладів) розкривався через мотиви замкнутого простору та дороги; *традиційний готичний тип* (знайдено сім прикладів) розглядався через мотиви знайденого рукопису, таємниці та її порушення; *передромантичний тип* (знайдено тридцять три прикладів) зображується через мотиви відчаю, страждань, двох світів, самотності; наступний готичний тип – *мотив-дії* (знайдено шість прикладів) зображується лише через мотив переслідування; готичний тип *мотив-характеристика* (знайдений один приклад) представлений мотивом маски; наступний готичний тип – *мотив-тип* (знайдено сім прикладів) досліджувався через мотив примари та лиходія.

Крім того ми маємо зазначити, що в художньому творі не були знайдені наступні готичні мотиви, а саме: мотив смерті, непізнаваності світу, мотив узурпації влади, вбивства, насильства, мотив моральної деградації людини, покарання, злодійства, пороку, мотив злочинної пристрасті, мотив передбачення

майбутнього, віщих снів, сновидінь, мотив замку, монастиря, підземелля, в'язниць, мотив таємничого злочину, предків, родового прокляття, мотив фантазії, поневірянь, бунту, мотив втечі та подорожі. Не було знайдено взагалі в новелі «Зелений чай» готичний тип – мотив-ситуація.

Окрім дослідження готичних типів та мотивів в даному творі були розглянуті стилістичні прийоми, які автор використовував для зображення характерних ознак готичної новели. Так, наприклад для зображення філософського типу, а саме мотиву протистояння темряви і світла Ле Фаню використовував такі прийоми, як порівняння, повтор, антитезу, відокремлення, метонімію, епітети, градацію, стилістичну інверсію тощо. Взагалі найчастіше в творі використовувалися такі стилістичні прийоми, як відокремлення, епітет, синекдоха, повтор, порівняння, інколи метафора, метонімія, стилістична інверсія, евфемізм.

Під час дослідження другої новели Дж. Ш. Ле Фаню «Давній знайомий» були розглянуті наступні готичні типи та мотиви, а саме: *філософський тип* (знайдено дванадцять прикладів) представлений наступними мотивами: протистояння темряви і світла, добра і зла, смерті, непізнаваності світу; *драматичний тип* (знайдено сім прикладів) яскраво зображувався через мотиви таємниці походження, ворожнечі, насильства; *моральний тип* (знайдено шість прикладів) досліджувався через мотив моральної деградації людини, покарання, пороку; *психологічний тип* (знайдено двадцять два приклада) розглядався через наступні мотиви, а саме: мотив страху, переживань, душевних протирічь героя, забобонів; *ліричний тип* (знайдено один приклад) зображується мотивом ночі; *містичний тип* (знайдено п'ять прикладів) досліджувався через мотив надприродного, фантастичного, віщих снів; *тимчасовий тип* (знайдено один приклад) був представлений через мотив ночі і півночі; до *просторового типу* (знайдено три приклада) були віднесені мотив замкнутого простору, дороги, руїн; *традиційний готичний тип* (знайдено п'ять прикладів) досліджувався

через мотив знайденого рукопису (манускрипту), таємниці та її порушення (один приклад); *передромантичний тип* (знайдено чотирнадцять прикладів) розкривається через мотив відчаю, страждань, двох світів, бунту, поневіряння; наступний готичний тип *мотив-дії* (знайдено дев'ять прикладів), що зображується через мотив переслідування; *мотив-характеристика* (знайдено три приклада) розглядався через мотив маски (три прикладу); *мотив-тип* (знайдено два приклада) в готичній новелі був зображеним через мотив примари та лиходія.

Не було знайдено в готичному творі «Давній знайомий» наступних мотивів, а саме: мотив вбивства, ненависті, узурпації влади, злочину, гріха, злодійства, злочинної пристрасті, передбачення майбутнього, мотив сновидінь, замку, монастиря, підземель, в'язниці, таємничого злочину, предків, мотив родового прокляття, самотності, фантазії, втечі, подорожі. Взагалі не був знайдений готичний тип мотив-ситуація.

Окрім готичних мотивів в творі досліджувалися стилістичні прийоми, які використовував Ле Фаню в своїй новелі, насамперед розглядалися та аналізувалися ті частини художнього тексту де автор найяскравіше зображував готичний твір через досліджувані мотиви. Нами були виявлені наступні стилістичні прийоми, а саме: відокремлення, порівняння, повтор, епітет, метафора, метонімія, синекдоха, антономазія, евфемізм, стилістична інверсія, перерахування, замовчування, графічні засоби, антитеза, риторичний вигук, риторичне питання, градація, полісиндетон, гіпербола, еліпсис тощо.

Ми маємо зробити наступний висновок щодо відношення Генрі Джеймса до жанру «готичний роман». Генрі Джеймс мав чималу пристрасть до цього жанру та відроджував жанр містичної розповіді про привидів. Його оповідання насичені моторошною психологічною достовірністю. Джеймс досягає цього явища шляхом докладнішого переказу внутрішніх відчуттів головних героїв. У проаналізованій нами новелі «Сэр Эдмунд Орм» автор природно вплітає явище

надприродного в звичайне, розмірене життя героїв. У такому випадку тематика потойбічного знаходить земний, звичайний характер. Використовуючи деякі готичні мотиви, автор всю свою увагу переводить з примари на внутрішній стан героїв у момент зіткнення з потойбічними силами. Таким чином, Генрі Джеймс перетворює традиційний готичний сюжет в психологічне оповідання, що створює подвійне мотивування зображуваних подій.

Нами були проаналізовані та досліджені наступні готичні типи та мотиви, які використовував автор у своєму художньому творі, а саме: *філософський тип* (знайдено сім прикладів) був досліджений через мотиви протистояння темряви і світла, смерті, непізнаваності світу; *драматичний тип* (знайдено чотири приклада) представлений мотивом таємниці походження; *моральний тип* (знайдено чотири приклада) зображений через мотиви гріха та покарання; *психологічний тип* (знайдено двадцять два приклада) представлений через мотиви страху, переживань, душевних протиріч'я героя, забобонів, злочинної пристрасті; *ліричний тип* (знайдено один приклад) розкривається через мотив ночі; *містичний тип* (знайдено шість прикладів) яскраво зображується через мотиви надприродного та передбачення майбутнього; *просторовий тип* (знайдено один приклад) представлений мотивом замкнутого простору; *традиційний готичний тип* (знайдено одинадцять прикладів) був досліджений через мотиви знайденого рукопису (манускрипту), таємниці та її порушення, предків, родового прокляття; *передромантичний тип* (знайдено дев'ять прикладів) аналізувався через мотиви відчаю, страждань, двох світів, бунту; *мотив-дії* (знайдено три приклада) розкривається через мотив переслідування; *мотив-характеристика* (знайдено один приклад) зображується мотивом маски; *мотив-тип* (знайдено сім прикладів) розкривається через мотив примари та лиходія.

Не було знайдено в новелі «Сер Едмунт Орм» наступні готичні мотиви, а саме: мотив протистояння добра і зла, ворожнечі, насильства, вбивства,

ненависті, мотив узурпації влади, злочину, моральної деградації людини, злодійства, пороку, мотив фантастичного, віщих снів, сновидінь, мотив дороги, замку, монастиря, руїн, підземелля, в'язниці, мотив таємничого злочину, самотності, поневіряння, фантазії, мотив втечі, подорожі. Не було знайдено взагалі два готичних типу – тимчасовий та мотив-ситуація (мотив ув'язнення).

Також на основі досліджених готичним мотивів нами був зроблений стилістичний аналіз наведених прикладів з художнього твору «Сер Едмунд Орм». В новелі автор використовував наступні стилістичні прийоми для зображення свого загадкового і надприродного світу, а саме: синекдоха, відокремлення, риторичний вигук, риторичне питання, полісиндетон, епітет, порівняння, повтор, стилістична інверсія, паралелізм, метонімія, зевгма, іронія, антитеза, повтор, метафора, гіпербола, замовчування, літота, антитеза, перерахування, хіазм, перифраз тощо. В більшій мірі були використані такі стилістичні фігури, як відокремлення, повтор, замовчування, паралелізм. Серед стилістичних виразних засобів найчастіше використовувалися такі тропи, як епітет, метафора, синекдоха, метонімія.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Англійський «готичний» роман являє собою відносно вільну конструктивну форму прозаїчного оповідання. До того ж, аналізуючи Англійську «готичну» літературу XVIII століття можна свідчити про її ідейно-змістовне та жанрово-естетичне розмаїття, про множинність літературних традицій і стилізацій, починаючи з середньовічних часів і до неоготики. Готична література виникла на основі синтезу різних жанрів. В процесі еволюції утворилися твори, які дуже відмінні один від одного і в той же час близькі до жанра *romance* і *novel*. Таким чином, ці твори представляють собою складне переплетіння оповідних форм з вільною конструктивною формою, яка полягає в функціональній, ідеологічній, естетичній та часовій «недоторканності».

Англійська література накопичила величезний досвід розвитку «готики», надала блискучі зразки на різних етапах, що дає нам можливість чітко уявити композиційну конструкцію і художню семантику «готичного» роману.

Англійська готична новела формується в ХІХ столітті слідом за готичним романом. Традиції англійського «готичного» роману ХVІІІ століття майстерно трансформувалися письменниками ХІХ – ХХ століть з урахуванням власної жанрової специфіки *novel*. Кращих представників цього літературного напрямку займає в більшій мірі особистість людини, що стикається з потойбічними силами. У новелах частіше описується самотньо розташовані будинки або окреми кімнати. Героями готичних новел стають представники усіх станів суспільства того часу. Автори активно використовують досягнення точних і природничих наук для пізнання природи надприродного. Разом з тим, представники готичної новелістики намагаються вберегти свої твори від насмішок самовпевненого розуму. Щоб уберегти всі таємниці буття і покінчити з віковими забобонами, письменники починають використовувати подвійне мотивування опису подій.

Більшою мірою проявляється принцип подвійного мотивування, «неявної фантастики» в новелістиці ірландського письменника Джозефа Шерідана Ле Фаню. Новеліст прекрасно володів технікою підтримки напруженого читацького інтересу, так званою технікою «саспенс». Ле Фаню вмів майстерно надати зображуваному зловісний колорит, створити атмосферу тривожного очікування. Письменник майстерно розробляв тему провини і відплати, досліджував темні закутки людської душі.

На рубежі ХІХ – ХХ століть жанр «розповіді з привидами» переживає небувалий розквіт. У число його відданих служителів входять відомі письменники про надприродне, такі як Е. Блеквуд, В. Лі, У. Джейкобс, Е. Уортон, Е. Ф. Бенсон, Х. Уолпол, Г. Джеймс.

Генрі Джеймс – майстер витонченої психологічної прози, який прагнув показати в своїх творах переплетіння фантастики з реальністю, страшного і зловісного явища зі звичайним, безтурботним існуванням. Тематика трансцендентного знаходить у новелах Джеймса більш земний характер. Його персонаж-привид набуває навмисну «справжність». Центральне місце в творах Джеймса відводиться психологічному світу реальних героїв, нюансам поведінки дійових осіб під час зіткнення з потойбічними явищами.

Генрі Джеймс справив значний вплив на Едварда Фредеріка Бенсона, як і на багатьох інших письменників початку ХХ століття. Однак, у творах Бенсона таких, як «Искупление», «Примирение», «Корстофайн» виявлені сліди захоплення окультизмом, магією. На відміну від Джеймса, Бенсон психологічно готує читачів до зустрічі з привидами, нереальним явищем, містичним ведінням майбутнього або минулого. Раціонально, за допомогою логічних доказів пояснює явище ірреального. Автор намагається проаналізувати внутрішній психічний світ своїх героїв, завдяки якому дійові особи можуть досягати явища, істоти, які населяють морок нашого невідання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анненкова О. С. Зарубіжна література XIX століття: європейська реалістична проза 1830 – 1880-х років. – Київ: Знання України, 2006. – 436 с.
2. Амелина Е. Е. Проблема «Точки зрения» в новелле Дж. Ш. Ле Фаню «Зеленый чай» // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2016. – № 10.(64). Ч.3. – С.13-16.
3. Бабелюк О.А. Стилiсти засоби i прийoми крiзь призму лiнгвосинергетики // Вісник КНЛУ. Серія Філологія. – 2011. – № 1. Т. 14. – С.7-17.
4. Білоус О. Ю. Архетипи готичного роману (спроба семіотичного аналізу готичної прози) // Американська література на рубежі XX – XXI століть: Матеріали II Міжнар. конф. з літератури США, Київ, 24-26 вересня 2002 р. – К. : ІМВ, 2004. – С. 191-203.
5. Бутузов А. Из истории готического жанра // Комната с призраком: антология британской готической новеллы 1765 – 1850. – Тверь: Малое предприятие «Книжный клуб», 1992. – С. 5-26.
6. Бем А. Л. Исследования. Письма о литературе. – М.: Языки Славянской культуры, 2001. – 487 с.
7. Водолажченко Н. Зеркальный концепт в сборнике готических новелл Дж. Ш. Ле Фаню «В зеркале отуманенном» // Вестник Новгородского Государственного Университета. – 2015. – №87. Ч. 1. – С.44-48.
8. Водолажченко Н. Фольклорно-мифологические мотивы в готической новелле Джозефа Шеридана Ле Фаню «Давний знакомый» // Вестник Новгородского Государственного Университета. – 2007. – №41. – С.31-34.
9. Вялікова О. Класичні й нові техніки письма в сучасній поезії // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2009. – № 4 (9). – С.16-20.
10. Гаспаров Б.М. Литературные лейтмотивы: очерки русской литературы XX века. – М.: Наука, 1994. – 304 с.

11. Гальперин И. Р. Перевод и стилистика: Теория и методика учебного перевода. – М.: Дело, 2003. – 416 с.
12. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. – М.: КомКнига, 2007. – 144 с.
13. Гросевич І. Елементи готики в оповіданні Богдана Голода «Процес (жеребцеві жарти)» // Філологічні трактати. – 2015. – № 4. Т. 7. – С.127-133.
14. Глушкова М. Н. Трансформация жанра готического романа в современной британской прозе // Вестник Вятского государственного университета. Литературоведение. – 2012. – С.151-157.
15. Денисюк І. Літературна готика і Франкова проза // Українське літературознавство: Зб. наук. пр. – 2006. – №68. – С.33-42.
16. Дом с призраками: Английские готические рассказы. – Санкт-Петербург: Азбука-классика, 2009. – 576 с.
17. Дьяконова Н. Я. Из истории английской литературы: Статьи разных лет. – Санкт-Петербург: Алетейя, 2001. – 192 с.
18. Дуброва О. Інтерпретація перелічення як лексеми і стилістичного прийому // Проблеми загального і слов'янського мовознавства. – 2018. – №1. – С.32-42.
19. Дегтярьова І. Стилiстичний синтаксис української постмодерністської прози // Українська мова. – 2009. – № 3. – С.27-38.
20. Заломкина Г. В. Готический миф как литературный феномен: Автореф. дис. ... док. фил. наук: 10.01.08 / Сам. гос. университет. – Самара, 2011. – 43 с.
21. Заломкина Г. Готический роман и готическая драма: диалектика театральности // XVIII век: театр и кулисы. – 2006. – С.233-240.
22. Качуровський І. Готична література та її жанри // Сучасність. – 2002. – №5. – С. 59-68.

23. Колісник В. Виразальні засоби і стилістичні прийоми творення діалогів у романі Джейн Остін «Гордість та упередження» // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2009. – №4 (9). – С.220-224.
24. Кушнірова Т. Мотив як літературна категорія: ознаки і типологія // Вісник Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – 2004. – №1 (34). – С.3-11.
25. Литературная энциклопедия терминов и понятий / Под ред. А. Н. Николюкина. – М.: Интелвак, 2003. – 1600 с.
26. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. – 2-е вид., випр. і доп. – К. : Академія, 2007. – 752 с.
27. Линвар О. Лінгвостилістичний аналіз художнього тексту як предмет наукового дослідження // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. – 2015. – №32. – С.59-71.
28. Локина Ю. Готические мотивы в английском романе второй половины XX века (на примере произведений Айрис Мердок) // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2014. – №7(37). Ч.1. – С.116-119.
29. Можаяева А. Фантастические формы в английской литературе XIX – XX веков / Английская литература от XIX века к XX, от XX к XIX: Проблема взаимодействия литературных эпох. – М.: ИМЛИ РАН, 2009. – С.279 -318.
30. Малкина В. «Готический» роман: Особенности жанра // Парадигмы: Сб. работ молодых ученых. – 2000. – С.55-71.
31. Матвієнко О. В. Традиції готики в англійській літературі XIX ст.: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.04 / Львів. націон. університет імені Івана Франка. – Львів, 2000. – 21 с.
32. Молоді фахівці – майбутнє науки: Зб. наук. праць студ. – Х.: ХНІ імені В. Н. Каразіна, 2015. – Вип. 6. – 320с.
33. Напцок Б. Типология жанра английского «готического» романа XVIII в. // Филологический вестник. Майкоп. – 2002. – №4. – С.40-52.

34. Напцок Б. Р. Традиция литературной «Готики»: генезис, эстетика, жанровая типология и поэтика (на материале английской литературы): Дис. ... канд. филол.наук: 10.01.08 – Краснодар, 2016. – 476 с.
35. Незванкина Л. К. Мотив // Литературный энциклопедический словарь / Под общ. ред. В.М.Кожевникова. – М.: Сов. энцикл., 1987. – С. 230.
36. Нагачевська О. Трансформація готичної літературної традиції в сучасному романі США // Філологія науки. Літературознавство. – 2013. – № 28. – С.98-104.
37. Ніколова О. Хронотоп та мотиви готичного роману у прозі Ч. Діккенса // Нова філологія. – 2010. – № 37. – С.256-263.
38. Основні лінгвостилістичні поняття і категорії: словник – довідник філолога / укладач І. І. Коломієць. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2015. – 202с.
39. Полякова А. Готический роман: жанровый канон и типологические разновидности // Судьба жанра в литературном процессе. – 2005. – №2. – С.145-156.
40. Приблуда Л. Перифраза як стилістичний засіб зображення дійсності в сучасній малій прозі // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. – 2013. – № 3. – С.206-2011.
41. Приходько В. О комплексном стилистическом анализе англоязычной художественной прозы в контексте филологической подготовки // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2015. – № 12 (54) Ч.2. – С.153-160.
42. Религия : Энциклопедия / Под ред. А. А. Грицанов, Г. В. Синило. – Минск: Книжный Дом, 2007. – 560 с.
43. Сізова К. Готичний роман у літературі постмодернізму: традиційне й новаторське // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. – 2013. – № 28. – С.254-269.

44. Скобелева Е. В. Традиция «готического» романа в английской литературе XIX и XX веков: Дис. ...канд. филол. наук: 10.01.03. – Москва, 2008. – 197 с.
45. Соловьева Н. Готическое на авансцене и за кулисами // XVIII век : театр и кулисы. – 2006. – С.76-80.
46. Сухова А. В. Англомовна новела (XIX – XX ст.): лінгвостилістичний та прагматичний аспекти: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – Запоріжжя, 2017. – 264с.
47. Скибицкая Л. Малые повествовательные формы в русской литературе XIX–XXI веков: этапы становления и развития // Веснік Брэсцкага ўніверсітэта. – 2016. – №1(3). – С.52-60.
48. Тиха Т. О. Феномен літературної готики в Німеччині доби романтизму: Дис. ...канд. філол. наук: 10.01.04. – Дніпро, 2016. – 190 с.
49. Томилина М. В. Отзвуки барочного мистицизма в английском готическом романе («Замок Отранто» Х. Уолпола) // XVIII век: между трагедией и утопией: Сб. науч. работ. – Москва: ИД «Таганка», 2004. – №1. – С.268-273.
50. Чамеев А. А. В традициях «старого доброго страха», или об одном несерьезном жанре британской литературы // Дом с призраками. Английские готические рассказы. – Санкт-Петербург: «Азбука-классика», 2009. – С.5-18.
51. Черномазова М. Ю. Традиции готической литературы в творчестве Чарльза Диккенса: Дис. ... канд. филол. наук: 10.01.03. – Москва, 2010. – 170 с.
52. Энциклопедический словарь английской литературы XX века / Под ред. А. П. Саруханяна. – Москва: Наука, 2005. – 543 с.
53. Bornaum Er. Selection from the Pre-Romantic Movement. – New York, 1931. – P. 152
54. Botting F. Gothic. – London and New York: Routledge, 1996. – P. 32-33.
55. Benson E.F. Spook Stories. – London, 1928. – 286 p.

56. Baldick C. *The Oxford Book of Gothic Tales*. – USA: Oxford University Press, 1992. – 560 p.
57. Cross M. *Henry James. The Contingencies of Style*. – L.: Macmillan, 1994. – 235 p.
58. Cortazar J. *Some Aspects of the Short Story // The Short Story Theories / Ed. by Charles E. May*. – Athens: Ohio univ. Press, 1995. – P. 245-255.
59. Frenzel E. *Stoffe der Weltliteratur*. – Stuttg., 1998. – 933 p.
60. Ferguson S. *Defining the Short Story. Impressionism and Form // The Short Story Theories / Ed. by Charles E. May*. – Athens: Ohio univ. Press, 1995. – P. 218-229.
61. Horner A., Zlosnik S. *Gothic and the comic turn*. – New York: Palgrave Macmillan, 2005. – P. 8.
62. Hoggart P. *Gothic thriller that will make your flesh creep // The Times*. – 1999. – P. 51-56.
63. Inverso M. *A coffin-square of limelight: Gothic narrative and the new gothic drama*. Ph. D. dissertation. Pennsylvania, University of Pennsylvania, 1987.
64. Inverso M. *The Gothic impulse in contemporary drama (Theater and dramatic studies)*. – Mich: U-M-I Research Press, 1990. – P. 3.
65. James H. *The Novels and Tales of Henry James*. – New York, 1909. – 566 p.
66. James H. *Wings of the Dove*. – London: David Campbell Publishers Ltd., 1997. – 544 p.
67. Le Fanu J.S. *In a Glass Darkly. Vol. I*. – London, 1872. – 299 p.
68. Lodge D. *The Art of Fiction*. – L.: Penguin Books, 1998. – 368 p.